

ΦΩΝΗ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Δ.Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ'

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 17 του 'Απριλίου 1908

ΓΡΑΦΕΙΑ: 'Οδός Οικονόμου αριθ. 4 — ΑΡΙΘ. 144

ΑΝΑΣΤΑΣΗ

Κεντάει δεινρά στο δίμυτο παννί, κεντάει κι ἀγθόνια
νὰ καλιθούν κάθε πουργό, νὰ κλαίει κάθε βράδυ,
κεντάει τὰ μὲ τὰ κόκκινα μπουμπούκια πελαργόνια
καὶ στὰ τελλάρια τῶν βραγιῶν ξεμπλιάζει ὁ 'Απρίλης ρόδα.

Κ' ἔτσι στολίζει τ' ἀνθίνα σπίτια του — τὰ περβόλια, —
ποῦ ὁ κευράρος ὡς τὰ γτέε ἐγύμνωσε ὁ Χειμῶνας
καὶ τώρα μέσ' στὴν ἔνοιξη ποῦ ὁ Αὐρωτῆς ὑψώθη
κάτι θὰ ποῦν τὰ λούλουδα, ποῦ δὲ θ' ἀκούση ὁ 'Απρίλης

ΡΩΜΟΣ ΦΙΛΥΡΑΣ

ΕΝΑΣ ΕΝΑΣ

Ἔτσι εἶπε με κάποιον λύπη ὁ καημένος ὁ Ζο-
λάς, κάθε φορὰ ποῦ ἔβλεπε σημαντικό πρόσωπο, ἢ
κανένα συγγραφέα ἢ κανένα ὑπουργό ἢ κανένα βουλευ-
τῆ, νὰ βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὴ μέση, μόνο καὶ μόνο γιὰ
νὰ δηλώσῃ πῶς ἀποκηρύττει τὴ δικαιοσύνη καὶ πῶς
τὴν ἀλήθεια δὲν τὴ θέλει. Ἔνας ἕνας, λέει, ἔρχουν-
ται, σὰ νὰ τοὺς ἐσπρωχνε κανένας δαίμονας κακός,
ἔρχονται νὰ βυθιστοῦνε στὰ βράθρα τῆς ψευτιάς.
Τὸ μέλλο μήτε τὸ συλλογοῦνται· δὲν τὸ στοχά-
ζονται κανε τί θὰ ποῦνε μιὰ μέρα γι' ἀφτοῦς.
Μπορούσανε καὶ νὰ σωπάσουνε· ὄχι! Λές καὶ τοὺς
εἶτανε ἀδύνατο, εἴτε γιὰ τὸ ἕνα γύρεβε ψήφους
κι ὁ λαὸς εἶτανε τότες ἀπατημένος, εἴτε γιὰ τὸ
ἄλλος δημοτικότητα κυνηγοῦσε, εἴτε γιὰ τὸ ἄλ-
φας ἢ ὁ Βήτας δὲν τολμούσανε νὰ μὴν πάνε με τὸ
δυνατώτερο τὸ κόμμα, οἱ περισσότεροι πάλε γιὰ τὴν
δὲν τοὺς περνοῦσε νὰ ξετάσουνε καὶ νὰ μάθουνε ποῦ
καὶ ποῖα εἶτανε ἡ ἀλήθεια.

Σήμερα τί κερδίσανε; Σὲ λίγους μῆνες, ὁ ἀ-
θῶος, δυὸ φορές καταδικασμένος, ἐπίσημα θάθωοθῃ,
καὶ τετραπῆνθη θὰ φέξῃ στὸν κόσμον ἡ ἀλήθεια. Θὰ
φέξῃ, κ' εἶναι τιμὴ μεγάλη γιὰ ἕνα ἔθνος, εἶναι
δόξα του, ἡσυχία νὰ μὴ βρῆσκῃ, ὡς ποῦ νὰ στήσῃ
τῆς Δικαιοσύνης τὸ βωμὸ ποῦ τῆς πρέπει. Τὸ κα-
τάφερε ἡ Γαλλία. Μὰ μήπως τώρα μόνο με τὴν
ἀπόφαση τοῦ Ἀρείου Πάγου θὰ τὸ καταφέρει; Μή-
πως καὶ χωρὶς δικαστήρια καὶ χωρὶς δίκη δὲ φω-
τίστηκε πιά ὁ καθένας; Μήπως ἐκεῖνοι ποῦ πολε-
μήσανε τότες τὴν Ἀλήθεια, δὲν τὸ μετανοιῶνουνε
τώρα, ἢ ὅσοι δὲν τὸ μετανοιῶσανε, μήπως δὲν τά-
κουνε τί τοὺς φωνάζει ὁ κόσμος; Ἀφτὸ πρόβλεπε ὁ
Ζολάς καὶ τοὺς λυπότανε γιὰ τὸ κακὸ ποῦ κάνανε
στὸν ἑαφτό τοὺς.

Τέτοια λύπη θαρρῶ ταιριάζει καὶ στὴν Ἑλ-
λάδα. Βίβαια πῶς τὸ γλωσσικὸ ζήτημα δὲν εἶναι

κανένα ζήτημα ὅπου πρόκειται γιὰ τὸ κρίμα ἢ τὴν
ἀθώτητα ἐνὸς ἀτομοῦ. Εἶναι ὅμως ζήτημα λογι-
κῆς, ζήτημα πολὺ ἐπικολώτερο ἀπὸ τὰ πολυπλοκα
δράματα τοῦ κακουργδικείου. Θέλει ἀνάγνωση
καὶ σκέψη. Τόσο μόνο. Δηλαδή πρέπει κανεὶς νὰ
πάρῃ τὰ κυριώτερα βιβλία ποῦ γραφήκανε γιὰ τὸ
ζήτημα, νὰ τὰ διαβάσῃ καὶ νὰ σκεφτῆ. Μάλιστα,
προτοῦ μᾶς καταδικάσῃ ἑμᾶς, μοῦ φαίνεται ἀπύ-
λυτη ἀνάγκη, τὰ βιβλία τὰ δικὰ μας νὰ διαβάσῃ
καὶ νὰ μελετήσῃ. Ὡς τόσο, δὲ βλέπω νὰ γίνεται
ἀφτὸ, καὶ λυποῦμαι. Εἶδα τίς προάλλες σὲ μιὰν ἀ-
θηναϊκὴν φημερίδα κάτι παραξένο. Παίρνω τὸ λόγο
μου πίσω, ἀν ἔχω λάθος κι ἀν ἡ φημερίδα δὲν εἶπε
τὰ πράγματα ὅπως εἶναι. Δὲ γνωρίζω τὸν κ. Καρα-
πάνο. Ἀπ' ὅσα μοῦ εἶπανε, μοῦ εἶναι περισσότερο
συμπαθητικὸς παρὰ τὸ ἰναντίο. Ἄθρωπος ποῦ ἐπι-
στημονικὴ ἀξία δὲν τοῦ λείπει, ἀρχαιολόγος μὲ τό-
νομα, πλούσιος, κομματάρχης καὶ θαρρῶ τώρα
ὑπουργός. Νὰ τὸ ξετάσῃ κανεὶς τὸ πρᾶμα, ἔτσι, με
κρῶ αἷμα, ποῦ λένε, μποροῦσε ὁ κ. Καραπάνος καὶ
νὰ μὴν ἀνακατεφτῆ στὸ ζήτημα. Παιὸς τὸν ἐβίαζε;
Ὅχι! Θέλησε νὰ πῆ τὸ λόγο του. Καὶ τὸν εἶπε.
Ἄλλαξε, λέει, τὸ ἀρθρο 5 τοῦ περίφημου Καταστα-
τικοῦ τοῦ περίφημου Συλλόγου τοῦ περίφημου κ.
Βικίλια, καὶ πρόσθεσε τὰκόλουθα· «Τὰ βιβλία τοῦ
Συλλόγου γράφονται ἐν τῇ ἐθνικῇ γλώσσῃ, τῇ μορ-

φομένη μὲν διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν σχολείων, ἀ-
πηλλαγμένη δὲ ξενικῶν λέξεων, διαλεκτικῶν ἰδιο-
μάτων καὶ χυδαίων γλωσσικῶν κατασκευασμάτων».

Τί εἶπε ὁ καημένος ὁ Ζολάς; Ἔνας ἕνας. Πρόσ-
τεσε μιὰ φράση στὸ Καταστατικὸ τοῦ Συλλόγου ὁ
κ. Καραπάνος, μὰ προστέθηκε τώρα κι ὁ ἴδιος στὸν
ἀριθμὸ ἐκεινῶν ποῦ — πῶς νὰ τὸ πῶ; — ποῦ κρίνουνε
χωρὶς νὰ ξέρουνε. Ξένες λέξεις, ἰδιωματικά, γλωσ-
σικὰ κατασκευάσματα, δηλαδή τρία ἐπιχειρήματα
ἐναντίο τῆς δημοτικῆς, ποῦ ἀμα διαβάσῃ κανεὶς τὰ
βιβλία μας, ἀμὰ δὴ τί λέμε, ἀπαραίτητα νὰ τὸ μο-
λογῆσῃ, φαίνει πάθος νὰ μὴν ἔξῃ, πῶς καὶ τὰ τρία
γενήκανε θροῦβαλα. Ἐγὼ, ἀν εἴμουνε στὴ θέση τοῦ
κ. Καραπάνου, ἀν ἀκουα χρόνια καὶ χρόνια τοὺς
ἴδιους ἀθρώπους νὰ τὸ λένε καὶ νὰ τὸ παναλίνε, νὰ
τάποδείχνουνε κιόλας πῶς τὸ ζήτημα εἶναι ζήτημα
ἐθνικὸ, πῶς ὑπάρχει σπουδαῖος, μεγάλος ἐθνικὸς
κίνητος, ἀν ἔξεραι, ὅπως θὰ τὸ ξέρῃ δίχως ἄλλο,
πῶς οἱ ἀθῶοι ἀφτοὶ πιάνουνε κάπως τὸν τόπο τους
καὶ στὴν κοινωνία καὶ στὴν ἐπιστήμη, πῶς δι-
καίωμα κανένα δὲν ἔχει· ὁ κ. Καραπάνος νὰ τοὺς
καταφρονῇ, ἐγὼ στὴ θέση του θὰ παρακαλοῦσα ἢ
τὸν κ. Φωτιάδη, ἢ τὸν κ. Παλλῆ, ἢ καὶ τὸν κ.
Ψυχάρη, νὰ καπιάσουνε μιὰ μέρα, νὰ καθήσουνε δυὸ
τρεῖς ὥρες, νὰ μεῦ ποῦνε τοὺς λόγους τους. Δὲ φαν-
τάζεται κανένας πρᾶμα πιδ ἐπικολο. Ἐγὼ θὰ πῆ-

γαινα. Θὰ εἰδεινα τοῦ κ. Καραπάνου, ἦσυχαι κουβεντιάζοντας—καὶ καπνίζοντας, γιὰτὶ ἀχώριστος ὁ καπνὸς ἀπὸ τὴν καλὴν τὴν κουβέντα—θὰ τοῦ εἰδεινα πῶς τὸ ζήτημα δὲν τὸ καταλάβει. Καὶ νὰ τὸ γιὰ βέβαιο πῶς ἂν τοῦ τὸ ξηγήσω—μ' ἕνα τσιγάρο—θὰ τὸ καταλάβει, δὲ γίνεται. Ἀφοῦ τὸ καταλάβει, ἄς ἀλλάξῃ τὰ Καταστατικά τοῦ Συλλόγου. Ἄς μᾶς χτυπήσῃ κιάλας. Ἄς μιλήσῃ γιὰ ξενισμούς, ἰδιωματικά καὶ κατασκευάσματα. Σὰ θέλει, τότες ἄς κεραυνοβολήσῃ. Ὁ κεραβὸς του θάχῃ σημασία· τώρα δὲν ἔχει.

Καὶ σὰ λέω πῶς ὁ κ. Καραπάνος θὰ καταλάβει, μπορεῖ ἐνοεῖται καὶ νὰ γελιοῦμαι. Σ' ἕνα δὲ γελιοῦμαι, πῶς θὰ καταλάβουνε ἄλλοι, ὅπως ἀρχίζουσι καὶ καταλαβαίνουνε τόσοι. Ἄμὲ, πῶς θέλετε νὰ μὴν καταλάβουνε; Ἡ Ἑβρώπη τοὺς τὸ φωνάζει· τοὺς τὸ φωνάζει ὁ κόσμος. Εἶναι ὅσα λέμε καὶ κοντὰ στοῦ. Τοὺς τὰ φωνάζει λοιπὸν κ' ἡ ὀρθὴ κρίσις. Ἐπειτα, τί νὰ σὰς πῶ; Ἡ πρέπει νὰ ὑποθέσουμε πῶς ἔπαψε νὰ ἐνεργῆ τὸ πνεῦμα τὸ ἑλληνικόν, πῶς χάθηκε κάθε λογικὴ καὶ μαζί της πῶς χάθηκε ἡ Ἑλλάδα, ἢ πρέπει νὰ χυμῶμε ἀσάλευτη μέσα μας τὴν πεποίθησιν πῶς τὸ ἔθνος θὰ ζήσῃ. Ἄμα ζήσῃ θὰ καταλάβει. Θὰ καταλάβει καὶ θὰ κρίνῃ ὅσους τὸ μποδίζανε νὰ καταλάβει. Ἄν ὁ λαὸς, ἔγραψε τότες γιὰ τὰ Βαγγέλια ὁ κ. Thumb, ἂν ὁ λαὸς τὸ ὑποφιαζότανε γιὰτὶ καὶ μὲ τί σκοπὸν τὸν ἀπατούσανε οἱ δασκάλοι, ἂν τὸ βλεπε πῶς δὲν τὸν ἀφίουνε νὰ ποχτήσῃ μῆτε μάθησιν μῆτε γλώσσα μῆτε πολιτισμό, ἐναντίον τοὺς θὰ θυμῶνε. Κι ἀφ' οὗ δὲν μπορεῖ νὰ μὴ γίνῃ. Λοιπὸν τί ἔρχονται σήμερις ἕνας ἕνας νὰ προσκυνήσουνε τὴν ψευτιά; Εἶναι πράγματα ποὺ κατάντησε πιά ντροπὴ καὶ νὰ λέγονται καὶ νὰ κούγονται. Γιατὶ τὰ λένε; Γιατὶ τὰ κούνε; Περιέργο, πολὺ περιέργο ποὺ τυχαίνει κιάλας νὰ μὴ βλέπῃ κανεὶς—τὸ φῶς. Βγήκε τώρα τελεφταῖα στὴν Ἀθῆνα ἕνας τύπος ποὺ ξέθαφρα μποροῦμε νὰ τὸν ὀνομάσουμε κακοήθικο. Ἀφ' οὗ δὲ κακοήθικος τύπος πρῶτ' ἡμέρᾳ φωνάζει γιὰ προδοσίαν. Ἀφ' οὗ δὲ τύπος στὰ 1902 σήκωσε πανάσταση κ' ἔχουσε αἷμα. Ὁραῖα μαθήματα δίνει στὸ λαόν. Δοξάζει τὴν Ἑλλάδα στὰ μάτια τῆς Ἑβρώπης. Πῶς ὅμως δὲν τὸ νοιώθουνε οἱ τίμιοι ἄνθρωποι πῶς κάνουνε ἀπαράλλαχτα ὅ τι κάνουνε κὶ ὁ τύπος ἀφ' οὗ; Δὲ μιλοῦνε, θὰ μοῦ πῆς, δὲ φέρνουνται τόσο πρόστυχα. Μὰ στὴν οὐσίαν εἶναι τὸ ἴδιο. Κρίνουνε, ὅπως εἶπαμε, χωρὶς νὰ ξέρονε ἢ ξέρονε καὶ κρίνουνε ἀπὸ παθος. Κι ἄμα κρίνει κανεὶς ἀπὸ πάθος ἢ χωρὶς νὰ ξέρῃ, τὰποτελέσματα πάντα

ὀλέθρια. Νὰ, ἴσια ἴσια τέτοιος τύπος πάει καὶ πλέκει στεφάνια τοῦ κ. Καραπάνου. Μὲ τὸ κόμμα τους λοιπὸν κὶ ἀφ' οὗ.

Δηλαδή, κακὸς ἂν εἴμουνε, θὰ χαίρομουνε ποὺ οἱ ἀντίπαλοί μας ἔχουνε τοὺς φίλους ποὺ ἔχουνε, καταντοῦνε στὰ ἐπιχειρήματα ποὺ βλέπομε. Μὰ κακὸς δὲν εἶμαι. Δὲ μισῶ τὸν κ. Καραπάνον· δὲ μισῶ τὸν κ. Στάη· δὲ μισῶ τὸν κ. Βικέλα. Πῆτε πῶς μισοῦνε τὸν ἑαυτὸν τους, ἀφοῦ μῆτε προσπαθοῦνε νὰ δοῦνε τὸ καλόν, ἀφοῦ ἢ ἀπὸ πείσμα ἢ ἀπὸ πρόληψιν δὲν τὸ θέλουνε. Δὲν πειράζει. Ὁ φανατισμὸς τους κατόπι θὰ μᾶς βοηθήσῃ. Μᾶς συμφέρει ὁ Σύλλογος τοῦ κ. Βικέλα, τάρθρο τοῦ κ. Καραπάνου μᾶς συμφέρει. Ἀπὸ τὸ Σύλλογο κὶ ἀπὸ τάρθρο θὰ βγῆ πῶς ὕστερα ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ποὺ θὰ στήσῃ τὸ Νὰ τῆς Ἀλήθειας μέσα στὰ χαλάσματα τῆς Δωδώνης.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΟΝΕΙΡΟΠΑΛΑΙΜΑ

Βρέθηκα λησμονημένος σ' ἕνα τόπο ἀλλόκοτο. Ποτὲ ἄλλη φορὰ δὲν εἶχα τὸν γνωρίσει. Δὲ θυμῶμουν μῆτε ἂν στὰ ὄνειρά μου τὸν ἀπάντησα.

Δὲ φαίνονταν νᾶναι τόπος ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον. Κι ὅμως δὲν εἶχε τίποτα ξεχωριστό ποὺ νὰ ξεφύξῃ. Ἕνας κάμπος βαθυλὸς καὶ χωρὶς σύνορα τριγύρω. Καθὼς ἀνηφόριζε ἀπαλά, δὲν ξέρω κ' ἐγὼ πῶς χάνονταν ἀπὸ τὰ μάτια μου. Σιγὰ βυθίζονταν σ' ἕνα ἀγέρα θολωμένον, ἔλεγα, ἀπ' τὴ σκόνῃ τὴν ἴδια αὐτοῦ τοῦ κάμπου. Κι ὅμως φύσημ' ἀνέμου δὲν ἀκούγονταν. Βαρεὶ καὶ πνιχτικὴ γαλήνη τριγύρω μου κρατοῦσε, ἀχάλαστη. Ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος ἀχνὸς κανένας συννεριὰς ἢ ἀντάρας δὲ σκότιζε τὸν οὐρανόν. Ἦταν ἀνεξήγητος.

Πῶς βρέθηκα σ' αὐτὸν τὸν τόπο; Ἀνήσυχος, συλλογιζόμενος καὶ δὲν ἤξερα ποὺ εἶμαι. Γύριζα τὰ μάτια ἀπάνου. Ἕνας μουχρωμένος οὐρανός, χωρὶς ἥλιο, χωρὶς φῶς ἡμερινόν. Χωρὶς ἀστέρια καὶ φεγγάρι. Μέρα ἢ νύχτα ἦτανε; Μῆτε μέρα, μῆτε νύχτα. Ἦταν κάτι ἄλλο ποὺ κ' ἐγὼ δὲν ἤξερα. Ὁ οὐρανὸς αὐτὸς κατέβαινε, βαρὺς κὶ ἄχαρος, σὰ θόλος μολυβόχρωμος ἐκκλησιᾶς. Κατέβαινε καὶ γίνονταν ἕνα μὲ τὰ σύνορα τοῦ κάμπου. Κ' ἐγὼ ἤμουν ἐκεῖ φυλακωμένος! Ὁ φόβος μου μεγάλωνε. Ποιὸς

δρόμος μ' ἔφερε ἐκεῖ πέρα; Πῶς θὰ γυρίσω πίσω;

Χωρὶς σκοπὸν, χωρὶς κανέναν πόθο καθαρὸν ποὺ νὰ μὲ σπρώχνῃ, ἀρχίσα νὰ περπατῶ. Ὁ ἀνήφορος δὲ φαίνονταν μακριὰ ἀπὸ κεῖ. Ἐλπίζα νὰ τὸν φτάσω γρήγορα. Κ' ὕστερα εὐκολὰ νὰ τὸν περάσω. Ὡς ποῦ θὰ βαστοῦσε; Δὲ θάχε ἄκρη; Κι ὅμως, τί παράξενο! Δὲ συλλογίστηκα τί μποροῦσε νᾶναι πέρα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄκρη. Δὲν ἤξερα ἂν ὑπάρχει κ' ἄλλος τόπος. Κάθε γνώση, κάθε ἀνάμνησις τοῦ κόσμου εἶχε χαθῆ ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου. Ὅμως ἔπρεπε νὰ θρῶ μιὰν ἄκρη. Αὐτὸ μοναχά. Τῶνοιθα ἔχι σὰ σκέψῃ, παρὰ σὰ μιὰ βουβὴν ὁρμή. Περπάτησα μερόνυχτα, νὰ πῶ ἔτσι. Τέλος δὲν ἦρα! Τὸν ἀνήφορον δὲν τὸν ἔφτασα καὶ δὲν τὸν πέρασα. Πάντα στὴ μέση τοῦ κάμπου! Στὸ κέντρο τοῦ ἀλωνιοῦ. Καὶ γύριζα κὶ ἄλωνίζα.

Κι ὅμως ὕστερ' ἀπὸ τόσο δρόμον, δὲν ἐνοιῶθα τὸ σῶμα κουρασμένο. Ἡ ψυχὴ μου μοναχά ἦταν πεσμένη σὲ μιὰ κούραση, ποὺ δὲν κουραζόταν πειά. Κ' ἔτσι μποροῦσα νὰ περπατῶ. Καὶ περπατοῦσα. Μερόνυχτα εἶπα; Αἰῶνες ἴσως! Πάντα στὴ μέση! Γύρω μου ἕνας κύκλος ὀλοστρόγγυλος. Ἀπάνου ὁ κούφιος οὐρανός, ὅμοιος στὸ χρῶμα μὲ τὸν κάμπον κάτου τὸ βαθυλό.

Μονοτονία πένθιμη. Ἄγρια μοναξιά. Ἡ ἄσπαστη τοῦ τίποτα ἐρημία. Ἡ κίνηση κ' ἡ ἀναπνοὴ κάθε ζωῆς θὰ τρώμαζε μπροστὰ σὲ τέτοια νέκρα. Ἐβλεπα δλόγυρά μου καὶ ζητοῦσα. Ἀνθρώπου ἀχάρι ζωντανὸν δὲν ἀπαντοῦσα πουθενά. Μισόσβουστα σημάδια ἀμέτρητα σκόρπια φαίνονταν στὸ χῶμα. Ἦταν ἀπ' ἀνθρώπων βήματα, ἦταν ἀπὸ θεριά; Δὲ φαίνονταν καθαρά. Ὁ κειρὸς ποὺ διάβαινε ἀπὸ πάνου τὰ ἰσοπέδωνε καὶ τᾶσθωνε. Δρόμοι εἶτε μονοπάτια χίλια χάραζαν στὸ χῶμα. Τ' ἀκολουθοῦσα, τᾶχανα. Ἐσκυβα, ζητοῦσα νὰ τὰ ξαναβρῶ. Δὲ μποροῦσα!

Στ' ἀμμόχωμα κάτου τὸ στεγνὸν δὲ φαίνονταν ἀπομεινάρια χλωρασιᾶς παραμικρῶ. Χαμόδεντρο ἢ χαμόκλαδο δὲν ξανοίγονταν πουθενά, ὅσο ἔφτανε ἢ ματιὰ μου. Καὶ τὰ φύλλα ἀκόμα τὰ ξερὰ ποὺ θάχαν πέση εἶχαν τριφτῆ, εἶχαν οὐσίαν. Χρόνια καὶ χρόνια θὰ πέρασαν ἀπὸ τότε ποὺ θὰ εἶδε χλόης ἀνθισμα στὴν ὄψη τῆς ἢ στείρα γῆ, ποὺ θάχε ἀνοίξῃ σίδερο ἀλετριῶν τὰ στήθια τῆς. Καὶ ποιὸς ξέρει πόσα χέρια, πόσα στόματα τῆ δουλεψαν, τὴν καταπόνεσαν, ὡς ποὺ ἀρνήθηκε τοὺς κόπους τῶν ἄθλιων χερομάχων; Καὶ τριφτῆκε κ' ἐγὼ ἄχνη, σὰ νὰ τὴν ἄλεσε μύλος ἄφαντος, ὁ μύλος τοῦ καιροῦ; Καὶ

Κ ΘΕΟΤΟΚΗ

ΑΠΕΛΛΗΣ

Α'

Τὸνομα τοῦ Ἀπελλῆ ἦταν ξακουσμένο σ' ἐκείνα τὰ χρόνια παντοῦ στὴν Ἑλλάδα, καὶ στοὺς ἐπισημότερους καὶ σεβαστότερους ναοὺς ἦταν κρεμασμένες οἱ θαυμαστὲς ζωγραφίαι του, ἕνα δωδεκάθεο στὴν Ὀλυμπία, ἕνας μανιωμένος Αἰάντας στὴν Αἴγινα, ὁ Τηλέμαχος μὲ τὴν Ἀθῆνα σιμά του στὰ προπύλαια τῆς Ἀκρόπολης στὴν Ἀθῆνα, στὴν ἴδια χώρα ὁ Θησεὺς μὲ τὸ Μινόταυρον καὶ στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου ἡ Βροντή, ἡ Ἀστραπὴ, ἡ Κεραυνοβολία ποὺ δὲν ἦταν ἔργα λιγώτερο ἀξιόλογα ἀπὸ τὰ ἐπίλοιπα ἱστορικὰ εἰκονίσματά του.

Κ' ἐκατοικοῦσε τότες τὰ παραόρια τῆς Ἐφεσοῦς, ὅπου οἱ δυάστες τῆς πολιτείας ἔχτιζαν κ' ἐστόλιζαν μὲ ἀριστουργήματα κάθε τέχνης τὸ μεγαλό-

πρεπο ναὸ τῆς Ἀρτέμιδας, ποὺ εικοσιέναν χρόνον ὀπίσω ὁ Ἡρόστρατος, ζηλεύοντας ἀτιμὴ δόξα, τὸν εἶχε κάψει, ἐνῶ τὴν ἴδια νύχτα ἐγεννιόταν ἕνας ἥρωας, ὁ γιὸς τοῦ Φίλιππου τῆς Μακεδονίας, ὁ Ἀλέξανδρος.

Γιὰ τοῦτο στὴν ὠμορφὴ καὶ κάμπλουσῃ χώρᾳ, τὸ μαργαριτάρει τῆς Ἰωνίας, εἶχαν συναχθεῖ ὅλοι τῆς Ἑλλάδας οἱ μεγάλοι τεχνίτες· ὁ Πραξιτέλης ἐσκάλιζε τὸ βωμό, ὁ Κτησιφῶνας ἀποτελείωνε τὰ ἔργα τοῦ Σκόπα καὶ τοῦ Χερσικράτη, καὶ πλῆθος ἀρχιτέκτονες καὶ γλύφτες καὶ ζωγράφοι ἐρχόνταν νὰ δουλέψουν σ' ἐκεῖνο τοῦ κόσμου τὸ θιάσασμα, διψῶντας τὴν Ἀθανασία καὶ ξέροντας πῶς τὸ χρυσάφι ἦταν ἄφθονο στὰ πλοῦσια ταμεῖα τῶν ἀπόγονων τοῦ Κόδρου, ποὺ βασιλεῖδες ὀνομαζόνταν στὴν Ἐφεσον, καὶ τῶν ἄλλων ἀρχόντων ποὺ ἐξουσίαζαν μαζί τους τὴ Νύμφη τοῦ Αἰγαίου, τὴ ρωταριά τοῦ Κάυστρου ποταμοῦ.

Ἦταν ἡ ἀρχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ· καὶ γιὰτὶ ἡ ζέστα ἦταν μεγάλη, ὁ Ἀπελλῆς ἐκατοικοῦσε ἕνα ἐπίδροστο μετόχι στὸν κάμπον τοῦ Κάυστρου ὅχι μακριὰ ἀπὸ τὴν χώρα, καὶ ποὺ τοῦ τᾶχαν χαρίσει οἱ ἀρχόντες τῆς Ἐφεσοῦς ἀναγνωρίζοντας ἔτσι τὴν ὑψηλὴν του τέχνην καὶ ἀναγκάζοντας τὸν νὰ μείνῃ στὸν τόπον τοῦ περσώτερου μέρους τοῦ χρόνου. Τὸ μετόχι ἦταν

πανώρηον, χτισμένο μὲ τὴ μεγαλοπρέπεια δημόσιου χτίριου, μὲ περιβόλια καὶ ἡμερα ρουμάνια τρογύρου, σὲ μέρος γελαστό καὶ πρόσχαρον. Στὴν πρόσοψιν τῆς μπασιᾶς καὶ πάνουθε ἀπὸ τὲς κολῶνες τῶν προπύλαιων ἦταν γραμμένο μὲ χρυσὰ γράμματα: Ἄ Ἐδῶ κατοικεῖ ὁ Ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος. Μέσα, ἔπειτα ἀπὸ τὸ θυρῶνα, καὶ δεξιὰ τῆς περιστυλῆς αὐλῆς, ἦταν τὸ μεγάλο ἀργαστήριον, μιὰ αἶθουσα ποὺ ἡ σκέπη τῆς ἀκκουμποῦσε σὲ ψηλὰς μαρμαρένιες κολῶνες, χρωματισμένη μ' ἄνοιχτό γαλάζιον χρῶμα καὶ καταστολισμένη μὲ εἰκόνες, μὲ ἀγάλματα, μὲ μονοχρώματα σκίδια, μὲ ἀτέλειωτα ἱστορίσματα, ποὺ ἐδούλευε ὁ ζωγράφος, στημένα πάνου σὲ μεγάλα τριπόδια, μὲ ἀνάγλυφα, ὅλα τοῦτα εἶτε δικὰ του ἔργα, εἶτε τῶν τεχνιτῶν τῆς ἐποχῆς του, ποὺ τοῦ τᾶχαν χαρίσει ἀπὸ φίλια, εἶτε καὶ παλαιότερα ἀριστουργήματα ποὺ τᾶχε ἀγοράσει ὁ ἴδιος.

Καὶ μάλιστα ἕνα ἀνάγλυφο χτισμένο μέσα στὸν τοῖχον, ζάγναντα στὴ μπασιᾶ, σὲ μέρος ποὺ καθέναν ἔπρεπε νὰ τὸ προσέξῃ, μακρὺ καὶ μεγάλο, ἔργον τοῦ γλύφτη Λύσιππου, ἐτραβοῦσε τὸ μάτι, προδιδῶντας τὴν ὑψηλὴν ἀπόλαψιν, ποὺ μόνον ἡ θεωρία τοῦ σκαλισμένου μάρμαρου μπορεῖ νὰ δώσει, παρασταίνοντας τὴν ἀγνότηταν τῆς μορφῆς χωρὶς στολισμὸν ἀπὸ χρώματα. Ἦταν ἡ ἱστορία τοῦ Προμηθέα. Στὸ δεξιὸ μὲ-

πῆρε αὐτὸ τὸ χρῶμα τ' ἀμφίβολο, ποῦ καθίζει στὴν ψυχὴ ἢ θωριά του σὰ νεκροσάβανο;

Ποῦ εἶμαι; ἔρχισα νὰ σκέφτωμαι καὶ πάλι. Εἶμαι ζωντανὸς ἢ πεθαμένος; Ὁ κόσμος αὐτὸς εἶν' ἕνας κόσμος νεκρωμένος; Εἶναι ὁ τόπος τοῦ θανάτου, ποῦ βρέθηκα πρὶν τὸ καλονοιώσω; Ἐφερα δλόγυρά μου ἀπελπισμένη ματιά. Κύταξα τὸν οὐρανὸ παρακαλεστικά. Θέλησα νὰ κλάψω. Δάκρυα δὲν κατέβηκαν στὰ μάτια μου. Θέλησα νὰ φωνάξω. Δὲν ἔκουσα καὶ τὴ φωνή μου. Φόβος φριχτὸς μὲ πῆρε. Ἔσκυφα σὰ νάθελα νὰ ζητήσω βοήθεια ἀπὸ τὸ χῶμα. Γονατιστὸς ἔρχισα νὰ σκάδω μὲ τὰ νύχια. Ἔσκαβα μὲ δύναμη, μὲ λαχτάρα, χωρὶς νὰ ξέρω καὶ γιατί. Κι' ἀπορούσα πῶς δὲ μάτωνα τὰ χέρια μου. Τὸ χῶμα ἦταν δλόστεγνο, τριμμένο ἴσα μὲ κάτου, ὅσο κι' ἔν προχωροῦσα. Πόσο δούλεψα; Ἀνατριχίασα ὅλος ἄξαφνα. Μιὰ φωνὴ ἔβγαине ἀπὸ κάπου, κ' ἐγὼ δὲν ἐνοιωθα ἀπὸ ποῦ.

Ἦταν βαθειὰ κι' ἀπόκουση, σὰ φωνὴ ἄλλου κόσμου. Γνώρισα τὴ φωνή μου! Τί τρομάρα!

— Ἔλα! Φτάνει ἡ δοκιμὴ! Γύρισε στὴ ζωὴ!

Ἔβγαλα ἕνα βόγγο τρομασμένον ἀπ' τὰ στήθια.

Ὅλα εἶχαν ἀφανιστῆ.

Γ. ΒΑΣΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Τ' ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

Ποιὰ πλάση μπρὸς μου ἀπλώνεται, ποῖος ἥλιος ψηλὰ φέγγει! Θρέμμα τοῦδενου καὶ τοῦ νοῦ σὲ ποιούς τόπους μὲ φέρνει, Κήπους μπροστὰ μου ὄλο θωρῶ καὶ μύριες πεταλοῦδες Στολίδια του ὄλοζώντανα. Ἄχι πές μου ποῦ μὲ σέρνει!

Ὅ! κύκνε σὺ, γλυκόφωνε, στίς ὁμορφίαις τῆ λίμνη, Παρθένα, μὲ τ' ἀθάνατο νερὸ της σὺ λουσιμένη Ποῦ μὲ θωρεῖς τόσο γλυκὰ, ἐσὺ τὸ ξέρεις, πές μου, Ποῦ εἶμαι καὶ ποῦ βρίσκουμαι, ὦ κόρη ζηλεμένη!

«Σ' ἐδύξαξα, δὲ μὲ θωρεῖς, μὲ τὸ δικό μου γάλα Οἱ δυὸ καρδίαις μας, ἔκουσε, ἔχουν τὸν ἴδιο χτύπο, Τ' ὄνειρο δῶ δὲ σ' ἔφερε, ἐγὼ σ' ἔχω φερμένο Τὰ λούλουδα νὰ μυριστεῖς στοῦ ἔρωτα τὸν κήποι-»

ΣΙΚΦΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ

Η ΖΩΗ ΣΤΟ ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟ

ΤΟ ΠΑΣΧΑ

(Ἡ ἀρχὴ του σιὸ περασμένο φύλλο).

Ἀλλὰ τὴν ὠμορφιά τὴν ἀφογή καὶ τὴ χάρη τὴν ἀνεπιτήδευτη κρύβουν τὰ μεγάλα ὀπωσθήποτε δημῶδη τραγούδια μας, ποῦ δὲν εἶναι παρὰ γεμάτα ἀπλότητα καὶ ζωὴ ἐρωτικά δηγήματα, μὲ πλοκὴ τεχνικὴ καμωμένα (1). Ἀδύνατο, ὅταν τ' ἀκούς ἀπὸ τὰ κορίτσια μας νὰ ψάλλουνται, νὰ μὴ σὲ καταλάβη κάτι σὰ μεθύσι καὶ νὰ μὴν κοιτάξῃς τὸν καταγάλανον οὐρανὸ ζητώντας μιὰν ἐλπίδα σου ποῦ χάθηκε. Γιὰ νὰ μὲ πιστέψετε σὰς φέρνω ἐδῶ ἕνα κομμάτι ἀπὸ ἕνα δημοτικὸ τραγουδιὸ μας, χωρὶς μουσικὴ, χωρὶς κορίτσια χορεύοντας νὰ τὸ τραγουδοῦν καὶ χωρὶς τὸ μυστήριον ποῦ τοῦ δίνει τὸ περιβάλλον, — ἕνα ξερὸ κομμάτι τραγουδιοῦ, ἕνα σκελετὸ, νὰ πῶ καλύτερα.

Καὶ παίρνω τὸ στρατι-στρατι, γαρουφαλιὰ μου φουντωτή, στρατι τὸ μονοπάτι.

Βάσανα πῶχει ἡ ἀγάπη!

Τὸ μονοπάτι μ' ἔβγαλεν. — ἡ ἀγαπῶ μ' ἐτρέλλανε — στίς ἀγαπῶ τὴν πόρτα, ποῦ τὴν ἤξερα ἀπὸ πρῶτα.

Βρίσκω τὴν πόρτα σφαλιστῆ — κλάψετε φίλοι μου πιστοὶ — καὶ τὰ κλειδιὰ παρμένα.

Ὅχι ἄλλοίμονο σ' ἐμένα.

Καὶ τοὺς γειτόνους ἀρωτῶ, Ποῦνεν ἡ νέα π' ἀγαπῶ; — Μίτα 'ναι καὶ κοιμάται καὶ ἐμένα συλλογᾶται.

(1) Εἶναι γνωστὸ πῶς καὶ στὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχαν τέτοια δημοτικὰ τραγούδια καὶ μῦθοι. Πρῶτα-πρῶτα ὁ Στρεσίχορος ἔχοντας αὐτὰ ὑπ' ὄψη, παρουσίασε ἑμμετρα πρωτότυπα ἐρωτικά δηγήματα στὴν Ἑλληνικὴ φιλολογία. (Βλ. Ἑλλ. Γραμματολ. C. O. Müller' μτφ. Δ. Κυπριανοῦ κεφ. ιδ' σελ. 344).

— Κόρη, ἂν κοιμάσαι ζύπνησε, κι' ἂν κάθεσαι ἔβγα, δὲ με, ἔβγα καὶ χαιρέτησέ με. Κι' ἂν εἶσαι μὲ τὴ μάνα σου, πάρε κ' ἐμέν' ἀντάμα σου, γιὰ μὲ τὸν ἀδερφό σου, πάρε μ' ἀγαπητικὸ σου. Κι' ἂν εἶσαι μὲ τὸν κύρη σου, πάρε με νοικοκύρη σου γιὰ μ'... ἄλλο παλληκάρι, κίτρολεμονιᾶς κλωνάρι... 2)

Ὁ κόσμος ἀφήνει τὰ καφενεῖα καὶ τίς ταβέρνες νᾶρθη νάκούσῃ τὰ κορίτσια μας, ποῦ ἡ λαλιά τους λές καὶ κάνει καινούργιαν ἀνάστασι τῆς ἀγάπης, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔρωτα στίς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Οἱ γονεῖοι τῶν κοριτσιῶν καμαρώνουν τὰ παιδιὰ τους, ποῦ ὀλόχαρα δὲν κουράζονται νὰ χορεύουν, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον παρακινοῦν ἡ κάθε μιὰ τὴν ἄλλη νὰ χορέψουν καὶ νὰ τραγουδήσουν πῶς πολὺ, ἐνθουσιούμενες πῶς ἡ Πασκαλιά θε θ' ἀργήσῃ νὰ τίς ἀφήσῃ νὰ φύγῃ.

ἘΧορέψετε καλὰ-καλὰ, κουντούρες μὴ λυπάστε, θε νὰ περάσῃ ἡ Πασκαλιά καὶ θε νὰ το θυμάστε.

Γ.

Τὴ δευτέρη καὶ τρίτη μέρα τῆς Λαμπρῆς οἱ νιόπαντροι πρέπει νὰ «κάμουν τέντα». Κ' εἶν' αὐτὴ ἡ τέντα μιὰ σκηνὴ καμωμένη ἀπὸ ἕνα παννὶ καραβίσιο δεμένο πάνου σ' ἕνα κουπί ἢ σὲ κανένα πινοκάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν τέντα, ποῦ θὰ στήσουν σὲ καμιά γωνιά τῶν «Χωραφιῶν», θὰ καθίσῃ ὁ νιόγαμπρος κ' ἡ νιόνυχη κι' ὄλοι οἱ συγγενεῖς τους κ' ἐκεῖ θὰ φῶν τὰ πασκαλιάτικα, θὰ πιοῦν στὴν αὔγειά τοῦ Χριστοῦ, θὰ εὐθυμήσουν. Οἱ σκηνές αὐτῆς σοῦ θυμίζουν τὴ «σκηνοπηγία τῶν Ἑβραίων» καὶ τίς σχετικὲς γιορτῆς τους. Κι' ἀκούς τὸ τραγουδι τους νὰ χαιδεύῃ τὸ παννὶ καὶ τάστεια τους — τάθῳα καὶ ἐξυπνώτατα χωρατὰ τους — νὰ σκορπίζουν γύρω γέλοια, καὶ τάνεκδοτὰ τους νὰ καλοῦν κάτω ἀπ' τὸ παννὶ τὴν περυγοφόρα χαρὰ. Σ' ἄλλη τέντα βρέπεις χορὸ, σ' ἄλλην ἀκούς τραγούδια, σ' ἄλλες ἀφουκρά-

(1) Τὰ πειστέρα ἔθνη μὲδη τραγούδια, λόγια, παραμῦθια, παροιμίαις, προλήψεις κ' αἰνίγματα τοῦ νησιοῦ μας, μ' ἀγάπην ἐμάζεψε κ' ἐδημοσίεψε σὲ πρῶτα περιοδικὰ ὁ πατριώτης μου κ. Ἀχ. Σ. Διζμαντάρης.

ρος τῆς εἰκόνας ὁ Τιτᾶνας μπρὸς σ' ἕνα ἀνθρώπινο σκέλεθρο, μὲ τὸ σφυρὶ καὶ τὸ σμιλᾶρι ἀκόμα στὸ χέρι, ἰκαθότου πάνου σ' ἕνα βράχο συλλογισμένος, ἐπιθυμῶντας νὰ δώσει ζωὴ στὸ πλάσμα του. Στὰ πόδια του ἦταν πλαγιασμένη ἡ Γῆς μὲ τὸ κέρατο τῆς ἀφονίας, ἀκκουμισμένη στὸν ἀριστερὸ τῆς ἀγκῶνα καὶ κοιτάζοντας τὸ νέο δημιουργὸ κατὰμματα ἕνα ἄρμα μὲ τέσσερα ἄτια ἐδιάβαινε στὰ ψηλὰ καὶ μέσα ἦταν ὁ ἥλιος μὲ τὸ ἀχτιδοστέφανό του. Ἡ Ἀθηνᾶ μὲ τὴν κουκουβάγια σιμὰ της ἐστεκόνταν ὀρθή πίσω ἀπὸ τὸν Προμηθεῖα κι' ἀπλωνε τὸ χέρι της πάνου στὸ σκέλεθρο. Μία πέτρινη γραμμὴ ἐχώριζε τὴν πρώτη τούτη σκηνὴ ἀπὸ τὴ μεσίνῃ ὅπου ἕνας ἄντρας καὶ μιὰ γυναῖκα κατὰγυμνοὶ ἐκοίταζαν ἀνήσυχοι τὸν οὐρανὸ ἦταν τὰ καινούρια πλάσματα τοῦ Τιτᾶνα, ποῦ τοῦ συνόμοιαζαν στὴ μορφή, ζωντανεμένα ἀπὸ τὴν τέχνη του καὶ τὸ βαθὺ συλλογισμό του. Μὰ ἦταν πλάσματα ἀδύνατα γεννημένα γιὰ τὸν πόνο, ἀσήμεπορα γιὰ τὴ δύσκολη ζήση, ποῦ τοὺς εἶχε ἐτοιμάσει στὴ γῆς τῶν θεῶν ἡ Ζήλια μ' μπροστὰ τους ἐστεκόνταν ὁ Τιτᾶνας μεγάλοπρεπος θέλοντας νὰ βοηθήσει· κ' ἐκρατοῦσε ἕνα στρυνάρι βγάζοντας σπῆδες ἀπὸ κείνο παραπίρα πάνου σ' ἕνα βωμὸ ἰκαίότου ἡ θυσία ἐφεγγε ἡ σιὰ, ἡ αἰτία κάθε τέχνης, πιστὴ συντρόφισσα καὶ φιλε-

νάδα τοῦ ἀνθρώπου. Πάνου ἐπετοῦσαν Νεραΐδες καὶ Νύφες κ' ἐκοίταζαν μὲ θαυμασμὸ τὸν καινούριο κόσμον· στὴ μέση ἦταν ὁ Δίας ἀγριεμένος μὲ τὸ φοβερὸ του ἀστραποπέλεκτο στὸ χέρι· στὴν ἄκρη ἐκοίτοτου τὸ πρῶτο πλάσμα τοῦ Προμηθεῖα νεκρὸ γύρου στὸ λείψανο ἐκλαιγαν οἱ τρεῖς Μοῖρες μὲ σκεπασμένο πρόσωπο· καὶ μικρὰ παιδιὰ δλόγυμνα ἡ ψυχὴ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου βγαίνοντας ἀπὸ τὸ νεκρὸ στόμα ἐπαίρνε τὸ πέταμά της πρὸς τὸν αἰθέρα. Στὴν τρίτη σκηνή, τὴν ὕστερη, ποῦ ὅμοια μιὰ πέτρινη γραμμὴ τὴν ἐχώριζε ἀπὸ τὴ δευτέρη, ὁ Τιτᾶνας ἐραίνότου δέμένος σ' ἕναν ἀγριο βράχο, μὲ ὀρθάνοιχτο στόμα, μ' ἕνα ὄρνιο ματωμένο, ποῦ ἐβύθιζε τὸ κεφάλι του στὰ θάνατα σπλάχνα. Ἡ ψυχὴ τοῦ πεθαμένου ἀνθρώπου ἦταν σιμὰ του πάνουθε ἀπὸ τὸ βράχο οἱ Ὀκεανίδες τὸν ἐπαρηγοροῦσαν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ θεοὶ πολλοὶ καὶ θεῖς ἐτήραζαν τὴν τιμωρία μὲ βλέμμα σπλαχνιστικὸ καὶ στοῦ ὕστερο ὀρθὸς καὶ μεγάλος ἐφανερονόταν ὁ Ἡρακλῆς μ' ἕνα τενωμένο δοῦξάρι, σκοπεύοντας τὸ φοβερὸ ὄρνιο γιὰ νὰ λεφτερώσει τὸν τυραγνισμένον.

Ἡ γῆς τοῦ ἀργαστηριοῦ ἦταν στολισμένη μὲ μωσαϊκὰ καὶ ἡ οὐρανία ἐλαπε ἀπὸ τὸ χρυσάφι. Στὸ βάθος τῆς αἰθουσας σ' ἕναν πορφυρέο θρόνον ἰκαθότου ὁ ζωγράφος ντυμένος μὲ πλοῦσια ἀσια-

τικά φορέματα μὲ χρυσὴ μίτρα στὸ κεφάλι, ξανθογέννης, μπλαδομμάτης, μεγάλος, πανώρης, μ' ἕνα χαμόγελο εὐτυχίας στὸ γλυκὸ στόμα. Μπροστὰ του εἶχε ἕνα μεγάλον πίνακα, τὴν πομπὴ τοῦ Μεγάβουζου, τοῦ εὐνούχου ἀρχιερέα τῆς Ἀρτέμιδας ποῦ τὸν ὀδηγοῦσαν ἀπὸ τὴ Λυδία στὸ ναὸ τῆς θεᾶς, ὅπου ἐπρόσφερε τὴν πρώτη θυσία του. Κρατώντας τὰ χρώματα καὶ τοὺς χρωστήρες ἐζωγράφιζε ἀφοσιωμένος στὸ ἔργο του, ἐνῶ στὴν ἴδια αἰθουσα οἱ χρωματοτρίφτες τοῦ ἐτοιμάζαν τὰ χρώματα, ἰδούλευαν τὰ κεριὰ γιὰ ἄλλες εἰκόνας, νεοὶ σκλάβοι ὄλοι, ὀμορφοὶ καὶ καλοκαμωμένοι ντυμένοι σὲ τρόπο ποῦ εὐκόλα ἐμαντευόνταν οἱ ἀγαλαματινῆς γραμμῆς τοῦ κορμιοῦ τους. Κανένας τους ὄμως δὲν ἐγελοῦσε, γιὰτὶ καθενας ἐνοιωθε τὴν ἀγιότητα τοῦ μυστηρίου σ' ἐκείνο τὸ ναὸ τῆς τέχνης.

Β'

Ἐνας σκλάβος πλουσιοντυμένος ἐμπῆκε χωρὶς κρότο στὰργαστήρι καὶ στάθησε σιμὰ στὸ ζωγράφο προσμένοντας μὴ τολμῶντας νὰ τὸν ἀνησυχῆσει. Ἦταν ὁ πορτάρης. Σὲ καμπόσο ὁ Ἀπελλῆς κοπιασμένος ἀφῆσε τὰ χρώματα, ἐσηκώθη γιὰ νὰ παρατηρήσει τὴν εἰκόνα, κ' ἐχαμογέλασε εὐχαριστημένος. Βλέποντας κι' ὄλας τὸ σκλάβο του τὸν ἐρώ-

ζεσαι κανένα βιολί να γλυκαίνει τις ψυχές. Οί ναυτικοί—πρέπει να τὸ πιστέψετε—ἀγαποῦν μὲ πάθος τὴ μουσικὴ καὶ μποροῦν νὰ σοῦ χαρίσουν ὅ,τι ἔχουν, ἀμα τοὺς παίζεις τεχνικὰ κανένα μεθυστικὸ κομματάκι στὸ βιολί. Κ' ἡ καθεμιά δοξαριά καινούργιο πονόψυχο γεννᾷ στὴν καρδιά τους καὶ νέα ὄνειρα γεννᾷ στὶς ψυχές τους, ἀπὸ ἔρωτα καὶ θάλασσα ὑφασμένα. Θὰ γλεντήσουν ἴσαμε τὸ βασίλειμα τοῦ ἡλίου κ' ἔπειτα θὰ πῶν στὰ σπιτάκια τους μὲ τραγουδάκια.

Τὴ Λαμπρὴ, μόνον τάνυπαντρα κορίτσια μας δὲν πῶν στὰ «Χωράφια». Αὐτὰ διασκεδάζουν ἀλλιώτικα. Κάμνουν στὰ ἔρημα αὐτὲς τὶς ἡμέρες σοκάκια τους καὶ στὶς αὐλὲς τους κούνιες γιὰ νὰ τραγουδήσουν. Κι' ἂν τύχη νὰ σὲ παρακινήσῃ κανένα αἰσθημα γλυκὸ ν' ἀφήσῃς τὰ «Χωράφια» καὶ νὰ πῆς μέσα στὶς γειτονιές, σὲ κάθε βῆμά θ' ἀκούσῃς κ' ἕνα νέο ρυθμὸ, σὲ κάθε γειτονιά καὶ νέο τραγούδι, σὲ κάθε αὐλὴ καὶ καινούργιο μέλος.

Δ'

Τὴ «Λαμπρὴ Τετράδη» περιδιαβάζοντας τὰ «Χωράφια» οὔτε κόσμος θὰ δῆς, οὔτε κορίτσια, οὔτε κίνηση, οὔτε τέντες. Ἡ τρίμερη Πασκαλιά πάει καὶ πάει. Μονάχα θωρεῖς μερικούς νὰ χαλοῦν τὰ προσωρινὰ κι' ἄχρηστα πιά καφενεῖα τους, ἄλλους τὶς ταβέρνες τους, κι' ἄλλους τὰ ζαχαροπλαστεῖα τους, καὶ νὰ κουβαλοῦν τὰ ξύλα καὶ τὰ παραβόπανα, ποῦ τὰ σκέπαζαν, καὶ νὰ τὰ φέρνουν στὰ μέρη τους. Τὰ ναυτοπούλα μας ἀπὸ τὴν αὐγὴ ξυπνώντας τρέχουν στὰ παραβόπανα τους, κι' ἀρχίζουν τὸ «ἔγια λέσσα, ἔγια μόλα»· γιὰτὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἡμέρα συνήθως ἀρχίζουν νὰ φεύγουν τὰ παραβόπανα στὸ ταξίδι, ἀφήνοντας τὸ λιμάνι μας, ποῦ μὲ τὴν ἀγάπη τὰ κρατοῦσε στὸν κόρφο του ὅλο τὸ διάστημα τοῦ χειμῶνα.

Καστελλόριζο

Μ. Γ. ΠΕΤΡΙΑΝΣ

Η ΤΡΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ

Τὴν τρανταφυλλιά μου τὴν καημένη! Πόσο ἡ καρδιά μου οἰοκλαίει. Τὴν ἤξερα φουντωτοῦλα, δολοφράσινη, μὲ τὰ ὄμορφα τῆς μπουμπουνάκια ὅ' ἕνα μικρὸ περιβόλι. Συχνὰ πηγαίναμε. Ἄμα φτάναμε, πειοῦσα ἀπὸ τὴ χαρὰ μου ποῦ τὴν ἔβλεπα, ἔσκυβα,

τῆσε: — «Τί εἶνε, Θεόπομπες;»

«Κύριε» ἀποκρίθηκε ὁ δούλος μὲ σέβας ἀστὸ θυρῶνα ἕνας ζωγράφος προσμένει ποθώντας νὰ ἴδῃ τὸ πρόσωπό σου· ἦρθε ἀπὸ τὴ Ρόδο, λέει, τὸνομά του εἶναι Πρωτογένης».

«Εἶνε ἀγαπημένος ἀπ' ὅλες τὶς Μοῦσες, ἄς ὄρσει» ἀποκρίθηκε ὁ Ἀπελλῆς χαμογελώντας. Καὶ μὲ βαρὺ περπάτημα ἦρθε πρὸς τὴ μπασιά, ποῦ τὴν ἀνοίξε ὁ σκλάβος ἀφίροντας νὰ διαβῇ ἕνας ἀντρας μισόκοπος ταπεινός στὴ ντυμασιά, ποῦ ἐφαινότου ὅμως τεχνίτης. Ὁ Ἀπελλῆς ἐπρόβαλε τὸ χέρι καὶ ὁ ἄλλος σκύφτοντας λίγο τὸν ἐχαιρέτησε λέγοντας:

«Χαῖρε νομοθέτη τῆς τέχνης».

«Τοὺς αἰώνιους νόμους τῆς τέχνης» ἀπάντησε ὁ Ἀπελλῆς «δὲν τοὺς εὗρηκε κανένας ἀκόμα οὔτε ὁ ἴδιος ἐγώ. Ἡ τέχνη εἶνε τὸ μεγάλο μυστήριον· ἡ τελειότητά τῆς εἶνε ἀφραστῆ, τὸ κατέχεις καλῆτερά μου, Πρωτογένη. Ἄλλὰ κάθισε». Κ' ἴτσι λέγοντας τὸν ἔβαλε νὰ καθίσει σ' ἕνα ἀνάκλιτρο κάτουθε ἀπὸ τὸ ἀνάγλυφο τοῦ Λύσιππου κ' ἐκάθισε κι' ὁ ἴδιος σιμά του. «Ἡ ἀξιάδα σου» ξακολούθησε σκεπτικὸς ὁ Ἀπελλῆς «μικρότερη δὲν εἶνε ἀπὸ τὴ δική μου, κι' ὅμως δὲν ἀποφασίζεις παρὰ μὲ μεγάλη δυσκολία ν' ἀπαφήσεις τὸ χρωστῆρα, ὅταν ἡ εἰκόνα εἶνε τελειωμένη».

τὴ χάιδενα, τὴν καμάρωνα, μὲ πόνο τὴ φιλοῦσα καὶ μ' ἐλλάβεια μύριζα τὰ μικρὰ τρανταφυλλιά της.

Ἔστερ' ἀπὸ καιρὸ, σὺν ξαναπήγα, βλέπω τὴ θεοσοῦλα τῆς ἔρημη· ἡ τρανταφυλλιά μου ἔλειπε. Ὅρα κἀθήσα ἐκεῖ μὲ τὰ μάτια βουρκαωμένα. «Ποῖο χέρι κακὸ, τῆς ἔλεγα, σὲ ζήλεψε καὶ σοῦ στέρησε τὴ γλυκειά σου ζωὴ; Τώρα ποῦ δὲ ἀνθίζουν, δὲ χαιροῦνται τὴ γλυκειά μας τὴν ἀνοιξη, σφιχταγκαλιασμένα, ροδοκόκκινα, σὺ ἀπὸ τὴ συντροφιά τους λείπεις.

«Οἱ συντρόφισσές σου οἱ πεταλοῦδες ποῦ σὸ γάλαζαν καὶ σὲ χάιδεσαν μὲ τὰ παλά φτερά τους, δὲν ἔχουνται πιά. Τῶνισαν κι αὐτὲς πὼς σὲ χάσανε γιὰ πάντα».

Κ' ἔφυγα μὲ βαθεῖα λύπη, ἀναθεματίζοντας τὸ ἄπονο χέρι ποῦ τὴν ἔνοιψε.

Κ. Δ. Τ.

ΤΟ ΡΟΜΑΝΤΣΟ ΤΗΣ ΜΟΝΑΞΙΑΣ*

Δὲ ξέρω ἂν κανένας ὡς τώρα ἀρνήθηκε στὸ Σοφοκλῆ τὴν τιμὴ τοῦ πρώτου ρομπισωνιστῆ.

Στὸ Φιλοχότητὴ ποῦ οἱ Ἀχαιοὶ κουρασμένοι ἀπ' τὰ τέλειωτα παράπονα τοῦ ἀφῆσαν στὸ ἔρημο κι' ἐκατοκίητο ἀκρογιάλι τῆς Λίμνος, ὅπου μονάχος κι' ἄρρωστος κι' ἀπ' ὅλα στερημένος μόλις κατὰφερνε νὰ ζῆ σαῖτεῦοντας τὰ πετούμενα περιστέρια, κι' ὅπου μὲς' στὴ σπηλιὰ μιά στρώση ἀπὸ φύλλα εἶχε γιὰ κρεβάτι κι' ἀπ' τὶς σπίντες ποῦ θογαζε τρίβοντας πέτρα στὴν πέτρα ἄναθε τὰ κλήματα ποῦχε μαζώξει στὸ βαρὺ χειμῶνα, σ' ἐκεῖνο τὸ Φιλοχότητὴ θὰ βροῦμε τὸ πρωτότυπο τοῦ μοναξιώτη ναυαγοῦ, τοῦ ἐγκαταλειμμένου, ποῦ ξανάζησε μεγάλος καὶ τρανός καὶ γιὰ νὰ συγκινήσῃ ἀπειροὺς ἀναγνώστες στοὺς ἥρωες τοῦ Δανιῆλ ντὲ Φόε καὶ τῶν κατοπινῶν του.

Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ζηγηθῇ ὁ λόγος τῆς μεγάλης κι' ἀδιάκοπης ἐπιτυχίας ποῦ βρῆκαν ὅλα σχεδὸν τὰ βιβλία μὲ ὑπόθεση ρομπισωνική. Ὁ ἄθροπος σύφωνα μὲ τὸν παλιὸ δρισμὸ τοῦ Ἀριστοτέλη εἶναι ζῶον πολιτικόν· δὲ μπορούμε νὰ φανταστοῦμε

(*) Ἄρθρο ποῦ δημοσιεύθηκε στὴν Ἱταλικὴ φημερίδα «Magosco» στίς 5 τοῦ Μάρτη.

«Τὸ ξάκουσμά μου τὸ χρωστῶ στὴ γενναϊότητά σου, Ἀπελλῆ, δὲ θέλω ποτὶ νὰ τὴν ἀλησμονήσω. Ἐξωγράφισα ἀκόμα παραβία στὴ Ρόδο, τὴν Πάραλα, τὴν Ἀμμονιάδα, ὅταν ἦρθες γιὰ νὰ ἐργαστεῖς στὴ χώρα μας. Θυμᾶσαι, μ' ἐζήτησες σπιτί μου δύο τρεῖς φορές κ' ἕκαμες ἐκεῖνο τὸ παιγνίδι μὲ τὴς γραμμὲς, κι' ἀγόρασες ἔπειτα τὸν ἀναπαύσιμο Σάτυρο μου. Τὸν ἐπούλησες πενήντα τάλαντα· κ' ἔβγαλες τὸ γενναῖο λόγο πὼς ἀγοράσεις τὰ ἔργα μου γιὰ νὰ τὰ δίνεις γιὰ δικά σου ἀπὸ τότες οἱ Ρόδιοι μ' ἐτίμησαν, μοῦ χάρισαν παλάτια καὶ σκλάβους, ἐξωγράφισα στὴν Ἀθήνα τὸν Ἰάλυσο, κ' εἶμαι πλούσιος, ὅσο δὲν τὸ ἀξίζω· ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα μοῦ παραγγέλνουν πίνακες γιὰ τοὺς μαρμαρένιους ναοὺς τῶν θεῶν. Ὅμως ἐγὼ ἐπροτίμησα τὴν Ἐφεσο ζέροντας πὼς καὶ σὺ ὁ ἴδιος ἐδῶ ζωγραφίζεις, κι' ἦρθα, Ἀπελλῆ, ἔστερα ἀπὸ τόσα χρόνια νὰ σ' εὐχαριστήσω γιὰ τὴ θεοτικὴ σου καλωσύνη, νὰ θερμαθῶ καὶ νὰ φωτισθῶ στὸν Ἥλιο τῆς τέχνης σου καὶ νὰ τολμήσω μὲ τὴν ἄδεια σου νὰ κρεμάσω καὶ γὼ μίαν εἰκόνα στὸν περίκαλλο ναὸ τῆς Ἀρτέμιδας».

«Μ' ἀρίσει» εἶπε ὁ Ἀπελλῆς εὐχαριστημένος «οἱ εἰκόνας μου νᾶναι σιμά στίς δικές σου· ποιὲς θὰ προτιμήσουν οἱ κατοπινοὶ μας; θὰ βρίσκονται σκοτισμένοι ἂν μεγαλύτερος ἦταν ὁ ζωγράφος τῆς Κῶς

τὸ ἄτομο χώρα ἀπὸ τὴν κοινωνία, καθὼς δὲν εἶναι δυνατό νὰ σκεφτοῦμε ἕνα ἄτομο χωρὶς ἄλλα ἄτομα ποῦ συνυπάρχουν μ' αὐτό. Ἐνας ἄθροπος ἀληθινὰ μόνος, ἀφειμένος στὸν ἑαυτὸ μου, ἄθροπος ποῦ ἔπρεπε νὰ λογαριάζῃ μονάχα στὴ δυνάμη του καὶ στὸ ἐφευρετικὸ του γιὰ νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν ἀμηχανία, εἶναι γιὰ τὴ φαντασία μας ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ περιεργα καὶ μὲ τὸ πιὸ μεγάλο ἐνδιαφερό φαινόμενα, κ' ἴσα μὲ τέτοιο σημεῖο, ποῦ οὔτε κἂν σκεφτόμαστε γιὰ τὴν ἀληθοφάνεια ποῦχοῦν μερικές περιπέτειες. Ἐπειτα ὁ ἄθροπος—πρῶτα κάθε ἄθροπος κ' ἔπειτα ξεχωριστὰ ὁ πολιτισμένος καθὼς λέμε—δὲν ἔχει μονάχα ἀνάγκες φυσικὲς μὰ καὶ ἠθικὲς· κ' ἡ ἱκανοποίηση αὐτῶν δὲν τοῦ χρειάζεται λιγώτερο ἀπ' τὴν ἱκανοποίηση ἐκείνων, ἂν θέλῃ νὰ μείνῃ ἄθροπος καὶ νὰ μὴ γίνῃ ζῶο. Σ' αὐτὴ τὴ φιλοσοφικὴ νὰ ποῦμε ὅψη ποῦ μᾶς δείχνει τὸ ρομπισωνικὸ πρόβλημα, πολὺ λίγο πρόσεξαν καὶ ὁ ντὲ Φόε καὶ οἱ πολυάριθμοι μιμητὲς του. Θὰ κατόρθωνε ὁ Κροῦσος τοῦ νὰ μείνῃ ἄθροπος, νὰ κρατήσῃ ἀπειραχτα τὸ λογικὸ του καὶ τὶς ἠθικὲς του ιδιότητες, ἂν ἔμενε τόσα χρόνια ἀληθινὰ μονάχος;

Σὲ μιά ἡμέρα μὲ τὸ συγγραφεῖα τοῦ βιβλίου, ποῦ μοῦ δίνει εὐκαιρία νὰ γράψω αὐτὸ τὸ ἄρθρο, σωστὰ παρατηροῦσε ὁ Gaston Paris, ὁ μεγάλος—κρίμα ποῦ πέθανε—ρωμανιστῆς, πὼς ὁ ἔρωτας τοῦ ντὲ Φόε παρουσιάζεται μοναξιώτης σὲ χωριστὴ σημάσια. Κι' ἀλήθεια ὁ ρομαντογράφος τοῦ βάζει στὰ χέρια πράματα κ' ἐργαλεῖα ἀπ' τὸ ναυαγισμένο καράβι, ὅλα τῆς πολιτισμένης ζωῆς καὶ ποῦ μ' αὐτὰ γίνεται ἡ ζωὴ εὐκόλη κ' εὐχάριστη: τοῦ δίνει γιὰ συντρόφους στὸ νησί ἕνα σκυλί κ' ἕνα παπαγάλου: καὶ χώρα ἀπ' ὅλα αὐτὰ—καὶ νὰ τὸ πιὸ μεγάλο λάθος του—τοῦ δίνει ἀκόμα τὴ Γραφή. Μὲ τὴ Γραφὴ ὁ Κροῦσος δὲν εἶναι πιά μόνος: φτάνει νὰ τὴ διαβάξῃ καὶ θυμᾶται τὰ νιάτα του, τοὺς συναθρώπους του, τὸν κόσμον ποῦ ζοῦσε, τὴν ἀθρόπινη κοινωνία μ' ὅλες τὶς λύπες καὶ τὶς χαρὲς τῆς. Ἔστερα βρίσκει τὸν πιστὸ Παρασκευᾶ—κ' οἱ δύο τους πιά χωριστὰ.

Αὐτὴ εἶναι ἡ μοναξιά ἡ εἰδυλλιακή, ὅχι ἡ σκοτεινὴ, ἡ ἀπελπιστικὴ ποῦ φέρνει στὸ μέτωπο γραμμένη μὲ ἀπ' τὶς τρομερὲς αὐτὲς λέξεις: θάνατος, τρέλλα, ἀποχτήνωση. Ἡ ἀλήθεια ἦρθε στὸ νοῦ ὅχι ἐνὸς μονάχα συγγραφεῖα: ἀπ' τὸ μεγάλο καὶ τρανὸ Βοκκάκιου, ποῦ μᾶς δείχνει στὴν ἱστορία τῆς Madonna Beritola, ἐγκαταλειμμένη στὸ νησί τῆς Πόντζας «τὴν εὐγενικὰ γυναῖκα... ποῦ κατάν-

ἀπὸ τὸ Ρόδιο Πρωτογένη. Ἄλλὰ τώρα, φίλε, εἶναι ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ· οἱ ψαράδες τοῦ Ἐρμου μοῦφεραν παραβίδες καὶ στὰ βουνὰ τοῦ Τρωῶλου οἱ ἀνθρωποὶ μου ἐκυνήγησαν ζαρκάδια, ποῦ τώρα εἶναι σπάνια, γιὰτὶ τᾶφαγαν ὅλα οἱ Μακεδόνες. Οἱ δούλοι μου εἶνε ὡμορφότεροι ἀπὸ τοὺς σκλάβους τῶν βασιληῶδων τῆς Ἐφεσος, οἱ κόρες τοῦ γυναικωνίτη μου τραγουδοῦν καὶ χορεύουν σὰ νᾶταν θυγατέρες τοῦ Ὀρφεί· μείνε νὰ γεφετῆς μαζὴ μου καὶ μίλιε μου πάντα γιὰ τέχνη».

«Κάθουμαι» εἶπε «μ' ὅλο ποῦ δὲν εἶνε ὥρα γιὰ συμπόσια. Λίγο πρὶν σὺν ἔφυγα ἀπὸ τὴν Ἐφεσο ὁ κόσμος ἦταν ἀνακατωμένος· ὁ λαὸς γυρεῖ ἐλεφτεριές καὶ δικαιοῦματα ζέροντας πὼς ὁ Μακεδὼνας θὰ τὸν βοηθήσει· ἀφοῦ ἐνίκησε».

«Ἐνίκησε;»

«Ναί, τρεῖς μέρες εἶνε· στὸ Γρανικὸ ποταμὸ ἀντίκρουσε στὸ ἀντίκρου φρούδι τὸ στρατὸ τοῦ βασιληᾶ τῆς Ἀσίας· καὶ καταφρονώντας τοῦ ποταμοῦ τὸ ρέμα καὶ τὸ ἀπόγκρεμο κρεβάτι του, λέγοντας πὼς δὲ θὰ τὸν ἐμπόδιζε τὸ μικρὸ ἐκεῖνο τραφούλι, ἀφοῦ τόσο εὐκόλα εἶχε διαβῇ τὸν Ἑλλησποντο, ὁ ἴδιος ἔδωκε τὸ παράδειγμα καὶ μὲ τὴ βαρεῖα λόγχη στὸ χέρι καβαλλάρης ὄρμησε στὸ νερό. Οἱ ἄντρες του ἄφοβοι τὸν ἀκολούθησαν· καὶ συνταγμένοι ἀνέβηκαν

τησε ἄγρια... μαύρη κι ἀχαμνή και τριχωτή», ἴσα μ' αὐτὸ τὸν Ἰούλιο Βέρον ποῦ μὲ τὰ θαυμαστὰ ταξίδια του νοιώσαμε τόσες ὥρες χαρισάμενες στὴ νεότητά μας. Ποιὸς δὲ θυμᾶται τὸ φτωχὸ Ἄυρτον ποῦχε σχεδὸν καταστήσει ἄγριο θηρίο ἐπειτ' ἀπὸ δέκα χρόνων ζωὴ σ' ἓνα μοναχικὸ νησάκι; Μὰ κι ὁ Φιλοχτήτης στὴ Λήμνο και ἡ Madonna Beritola στὴν Πόντζα και ὁ Ἄυρτον στὸ Tabor εἶναι σύντομα και δευτερεύοντα ἐπεισόδια. Κανείς δὲν εἶχε ζητήσει ἴσα μὲ σήμερα νὰ πάρη γιὰ θέμα και νὰ περιγράψῃ «τὴ φρίκη τῆς μοναξιάς, τὴν ἀγάπη ποῦ θρέφει μέσα του ὁ ἄθρωπος γιὰ τοὺς συνθρώπους του, τὴν ἀνάγκη τῆς ἀθρόπινης συντοπιάς», νὰ δείξῃ πῶς σιγὰ σιγὰ ἀποσβήνουνται τὰ αἰσθήματα, γιὰτί λόγο, νόημα δὲν ἔχουν ὄζω ἀπὸ τὴν κοινωνία, πῶς σκοτεινιάζει ὁ λογισμὸς, πῶς ξεχσέται ἡ γλῶσσα: νὰ δείξῃ τὴν τρομερὴ αὐτὴ περιπτώση ποῦ μονάχος κι ἀνίκανος ὁ ἄθρωπος βρίσκειται κατὰμπροστα στὴ φύση ποῦναι συνειθισμένος νὰ ζουσιάζῃ, μὰ ποῦ τώρα τὸ ἐναντίο αὐτὴ στὴ μοναξιά γίνεται ὁ τύραννός του και τύραννος ἀθροποχτόνος.

Θξφτανε ὁ νεωτερισμὸς κ' ἡ δυσκολία μιᾶς τέτοιαις προσπάθειαις γιὰ νὰ κερδίσῃ τὴν προσχὴ τῶν ἄλλων ὁ καινούριος τόμος τοῦ Γιάννη Ψυχάρη «Ζωὴ κι ἀγάπη στὴ μοναξιά». Μὰ τὰ βιβλία τοῦ ὑπέροχου και πρωτότυπου αὐτοῦ συγγραφέα, καθὼς ἔχω πῆ σ' ἄλλη περίστασι, ἔχουν διπλὸ χαραχτήρα και διπλὸ σκοπὸ. Εἶναι ὁ κύριος ἀντιπρόσωπος τῶν δημοτικιστῶν, ἐκείνων δηλ. ποῦ θέλουν και στὴ φιλολογία και στὴν ἐπιστήμη νὰ μπῆ σὲ χρῆση ἡ γλῶσσα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ «χυδαία» ὅπως τὴ λέν οἱ ἄλλοι, αὐτὴ ποῦναι ὁ νόμιμος ἀπόγονος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, βγαλμένη μέσα ἀπ' τὴς μεταβολές κι ἀλλοιώσεις ποῦ κάθε γλῶσσα παθαίνει μὲ τῶν αἰώνων τὸ πέρασμα· ἐκείνων ποῦ ἀντιστέκονται στοὺς καθαριστὲς, σ' αὐτοὺς δηλ. ποῦ φτειάζαν μιὰ ψευτο-αρχαϊκὴ γλῶσσα και ζητοῦν νὰ τὴν ξαναπλησιάσουν περισσότερο ἢ λιγώτερο στὴν κλασικὴ Ἑλληνικὴ, μὰ καταντοῦν σύγουρα και μονάχα στὸ μακαρονισμό. Γιὰ λόγους ποῦ δὲν εἶναι τόπος ἐδῶ νὰ τοὺς ξαναποῦμε, λόγους ποῦ τοὺς εἶπε και τοὺς σπούδασε μὲ περίσσεια πιδεξιοσύνη σ' ἓνα γνωστὸ του βιβλίο ὁ Κρουμπάχερ, αὐτὴ ἡ τελευταία μορφή τῆς γλῶσσας δυστυχῶς προτιμᾶται ὡς γλῶσσα ἐπίσημη, διδάσκαται σὰ σκολεῖα, διαβάζεται σὲς ἐφημερίδες, εἶναι σὲ χρῆση γιὰ τοὺς περισσότερους συγγραφῆδες χωρὶς γι' αὐτὸ νὰ παῖουν

νὰ χρησιμοποιοῦν τὴ «χυδαία» στὴν ὁμιλία και σὲ μερικά φιλολογικὰ εἶδη, πρὸ πάντων στὴν ποίηση: μιὰ σωστὴ κι ἀληθινὴ διγλωσσία, γιὰ περισσότερους λόγους βλαβερὴ στὴν ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ και στὸ στερέωμα τοῦ χαραχτήρα στὴν ἀναστημένη Ἑλλάδα. Κι ὅμως στὴν τελευταία εἰκοσαετία ἡ κίνηση γιὰ τὴν πρόοδο τῆς δημοτικῆς γλώσσας, χωρὶς νὰ λείψουν κ' αἰματοχυσίες, ὅπως καθένας θυμᾶται, γιὰ τὴ μεταφράση τῶν Εὐαγγελίων, ὀλοένα και μεγαλώνει και δυναμώνει, και στὸ πλευρὸ τοῦ Ψυχάρη, ποῦ εἶναι σ' αὐτὴ τὴν κίνηση ὁ κορυφαῖος ὁ πιὸ πολεμικὸς και πιὸ ἐπίσημος, συνάχτηκαν πολλοὶ κι ἄξιοι, μιὰ δύναμη καινούρια, ποῦ πολεμοῦν γιὰ τὸ θρίαμβο αὐτῆς ποῦ τὴ λέν μὲ ἀντονομασία ἡ Ἰδέα». Χρειαζοῦνται νὰ δειχτῇ, ἀκόμα και σ' αὐτοὺς ποῦ τὴ μισοῦσαν και σ' αὐτοὺς ποῦ δὲν πίστευαν, πῶς ἡ γλῶσσα αὐτὴ ἡ χυδαία, ἡ περιφρονημένη ἀπὸ τοὺς καθαριστὲς ὡς ἀδύνατη και βάρβαρη, εἶναι τὸ ἐναντίο, ὄχι μονάχα ὁ μόνος και νόμιμος ἀπόγονος τῆς θείας γλώσσας τοῦ Ὁμηροῦ και τοῦ Πλάτωνα, μὰ και μιὰ ἀπ' τὴς πιὸ πλούσιες, τὴς πιὸ ἐκφραστικῆς, τὴς πιὸ εὐκολόλογιστες μῆσα σὲς καινούριες γλώσσες. Καὶ νὰ ποῦ σ' αὐτὴ τώρα τυπώνονται διαφορὲς ἐφημερίδες, ἀκόμα και φιλολογικῆς, γράφονται ποιήματα και ρομάντσα, και ὁ ἀξιότιμος Α. Πάλλης μεταφράσε σ' αὐτὴ ἐξὸν ἀπὸ τὰ Εὐαγγέλια και τὴν Ἰλιάδα ἀκόμα και τὴν Κριτικὴ τοῦ ἄδολου λογιμοῦ τοῦ Κάντ. Ὁ Ψυχάρης ποῦχε γράφει σ' αὐτὴ τὴ γλῶσσα ὅλα του τὰ ἔργα, πολυἀριθμα και πολυφύλλα, δηγήματα, ρομάντσα, δράματα, δοκίμια κριτικὰ και γλωσσολογικὰ, ζητᾶει νὰ δώσῃ τώρα ἓνα εἶδος σωστῆς κι ἀποφασιστικῆς ἀπόδειξης. Σκεφτῆτε. Μᾶς δηγιέται γιὰ ἓναν ἀπλὸ ναυτικὸ ἐγκαταλειμμένο στὸ ἔρημο νησάκι τῆς Σάντα Κλάρας, ἐν' ἀπὸ τὰ τρία ποῦ κάνουν τὴ μικροσκοπικὴ συννησιὰ τοῦ Χουάν Φερνάντεζ, ποῦ χάνεται μέσα στὴν ἀπεραντωσιὰ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὀκεανοῦ. Μᾶς δείχνει τοὺς πρώτους ἀγῶνες και τοὺς πρώτους τρόμους τοῦ φτωχοῦ Γιάννη: Τὴς μάστιχες προσπάθειαις του νὰ δώσῃ, στὴν ἀπόλυτη, στὴν τρομαχτικὴ, στὴν καταθλιπτικὴ μοναξιά, ποῦ τὸν τριγυρίζει, τὴν ὄψη ἀπὸ κάποιο πρᾶμα ἀθρόπιο, κοινωνικὸ: τὴν παιδικὴν χαρὰ του σὰ βλέπει πάνω στὸ πυκνὸ χορτάρι νὰ σχηματίζεται ἀπὸ τὰ συχνὰ βήματα κάτι σὰ μονοπάτι: τὴ Λαμπρὴ ποῦ τὴν γιορτάζει μ' αὐτὰ χελῶνας: τὴς προμήθειαις, τὴς ἐργασίαις... μὰ και τὴ λύπη, τὴ σιωπὴ και τ' ἀλάλητο ἀργοπέρασμα τῶν ὥρων, τῶν μερῶν, τῶν μηνῶν ποῦ συγχύζονται

γι' αὐτὸν σὰ σὲ μιὰ χωρὶς ἐλπίδα αἰωνιότητα.

Σ' αὐτὴ τὴν πρώτη φάση, ὁ ἄθρωπος εἶναι μόνος κατὰμπροστα στὴ φύση: δὲ μπορεῖ ν' ἀντιξῆ και φεύγει γιὰ νὰ μὴν τρελλαθῇ. Καὶ τότε, ἐπειτ' ἀπὸ δύομισυ χρόνων διαμονὴ στὴ Σάντα Κλάρα, ὁ Γιάννης φτειάζει ἓνα μονόξυλο και κατορθώνει νὰ περάσῃ μ' αὐτὸ στᾶλλο νησάκι τῆς συννησιᾶς, στὴ Μασατιέρα, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ βρῆ ἐκεῖ, ἂν ὄχι ἀθρόπους τουλάχιστο κάποιος πλάσμα ζωντανὸ, ποῦ θὰ τὸν γλύτωνε ἀπὸ τὸ βραχνά τῆς ἀπόλυτης μοναξιάς. Καὶ νὰ ἡ δεύτερη φάση: ὁ ἄθρωπος ποῦ ἐξουσιάζει και κάνει φίλους του τὰ ζῶα μὰ και ποῦ γίνεται μαζί μὲ τὰ ζῶα ζῶο κι αὐτός. Στὴς σελίδες αὐτῆς, ποῦ σὲ μένα φαίνονται οἱ πιὸ δυνατῆς τοῦ βιβλίου, ὅπως οἱ πρώτες εἶναι οἱ πιὸ θλιβερές, κ' οἱ τελευταῖες οἱ πιὸ γλυκῆς και χαριτωμένες, ὁ Γιάννης κατορθώνει νὰ πιάσῃ και νὰ μερώσῃ μ' ἀπειρὴ ὑπομονὴ κ' ἐξυπνους τρόπους μέσα σ' ἀπίστευτες δυσκολίες πρώτα τὰ γριόσκυλα κ' ὕστερα τὴς κατσίκαις τὴς σκορπισμένες στοὺς γκρεμοὺς τοῦ ἀκατοίκτητου νησιοῦ. Τώρα δὲν εἶναι πιά μόνος: Τρώει και κοιμάται μὲ τὰ ζῶα του: θρέφεται μὲ χόρτα και καρποὺς και μὲ ὄμο κρέας, και μαζί μὲ τὴ φωτιὰ ξεσυνειθίζει και τὴν ὁμιλία: ὅλα του τὰ αἰσθήματα, καθὼς ἡ στοργὴ, ἡ εὐγνωμοσύνη, ὁ θαυμασμὸς γιὰ τὴς φυσικῆς ὁμορφάδες, παίρνουν ἓνα χαραχτήρα και μιὰ ἀοριστία πάντα πιὸ ζωικὰ: γλυτωμένος ἀπ' τὴν τρέλλα ποῦ τὸν ἀπειλοῦσε στὴ Σάντα Κλάρα, ἔρχεται νὰ νικηθῇ στὴ Μασατιέρα ἀπ' τὴν ἀποχτήνωση. Καὶ νὰ μὲ τὸ πέρασμα δεκαετησίαι χρόνων ἡ τρίτη φάση: ἡ σωτηρία μὲ τὴ βοήθεια τῆς Ἀγάπης: θέμα ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ μπαίνει σὲ μιὰ ἱστορία Ρομπινσῶνα. Μὰ ἡ ἀγάπη στὴ μοναξιά ἀποχτάει κι αὐτὴ ξεχωριστὸ χαραχτήρα ποῦ ζουγραφίζεται ἐδῶ μὲ θαυμαστὴ λεπτότητα και σιρόνησια. Τὸ ναυάγιο ἐνὸς καραβιοῦ ρίχνει μόνη ζωντανὴν στᾶχρογάλι τῆς Μασατιέρας τὴ Μυριέλλα, κοπέλλα δεκαετησίαι χρόνων, τὴν πανῶρια θυγατέρα τοῦ καπετάνιου. Οἱ σελίδες τῆς συνάντησης τῆς ἀθῶας κόρης μὲ τὸ ναυτικὸ ποῦχε πιά σχεδὸν ἀποζωωθῇ, ἡ ἐξάγνιση τῆς χτηνώδικης ἐπιθυμίας τοῦ Γιάννη σὲ μιὰ στοργὴ τρυφερὴ και ταπεινὴ κ' ὑπομονητικὴ, ποῦ βρίσκει ὕστερα ἀλάλητη ἀνταμοιβὴ στὸν ἀμοιβαῖο ἔρωτα, τὸ ξανάνθισμα ποῦ γίνεται γιὰ κάθε τι ποῦ ἡ ἀθρόπινη καρδιά ἔχει πιὸ ἀγνὸ και πιὸ εὐγενικὸ λευτερωμένο ἀπὸ τὸ τραχὺ περικάλυμμα τῆς ἀποζώωσης, εἶναι σελίδες ποῦ δὲ μποροῦν νὰνακεφαλαιωθοῦν: κάθε γραμμὴ, κάποτε κάθε λέξη

γοργὰ τὸ γκρέμισμα, σὰ νὰ μὴν τοὺς ἦταν μπόδιο οὐδὲ τὸ ψήλωμα, οὐδὲ τὰ πυκνὰ ἀγριοκάλυμα, οὐδὲ τὰ κοντάρια τοῦ ἔχτροῦ. Λίγες ὥρες ἐβασταξε ἡ μάχη· ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξαντρος ἐκιντύνεψε, μὰ ἐνίκησε· ἡ μιστὴ ἀφοκρατορία τοῦ Εἰρήνη εἶνε τώρα στὰ χέρια του· ὁ Κοδομανὸς ἔφυγε γιὰ τὴν Περσία· ὁ σύμμαχος του ὁ Μέμνονας ἐπῆρε τὸ δρόμο τῆς Λυδίας και εἶνε ὄχυρωμένος στὴν Ἀλικαρνασσὸ· ἡ Μίλητος ἔκλεισε τὲς πόρτες τῆς κ' ἐτοιμάζεται νὰ πολεμήσῃ τὸν Ἀλέξαντρο· οἱ Λύκιοι, οἱ Ποσίδιοι, οἱ Παμφύλιοι ἀγαποῦν κι' ἀφοτοὶ τὴν ἐλευθερία κι' ἀδερφοποίησαν μὲ τὸν Μέμνονα· οἱ ἄρχοντες στὴν Ἐφεσο θέλουν νὰ τοῦ κλείσουν τὴ χώρα, μὰ ὁ λαὸς δὲν ὀρέγεται τὸν πόλεμο· κι' ὁ Ἀλέξαντρος ἐμήνυσε πῶς θὰ καταργήσῃ τὴν ἀριστοκρατία, θὰ δώσῃ τοῦ λαοῦ δικαιώματα, θὰ εὐεργετήσῃ τὴ χώρα· κ' ἔτσι οἱ Ἐφεσῖοι δῶχνουν τώρα τοὺς ἄρχοντες και ἀμαφαιστῆ θὰ τοῦ παραδοθοῦν.

«Κρίμας» παρατήρησε ὁ Ἀπελλῆς «σκληθῶναι και τοὺς ὕστερους ἐλέφτερους».

«Ἀλήθεια» ἀπολογήθηκε ὁ Πρωτογένης «μὰ και ὁ Ἀλέξαντρος εἶνε τόσο Ἑλληνικός. Μὴ δὲν πολεμᾶει τὸν αἰώνιον ὄχτρον τῆς Ἑλλάδας; Στὸν Ὁμηρο ἔμαθε νὰ διαβάσει, δασκαλὸς του εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης».

Μία στιγμή ἐτσῶπασαν. Οἱ χρωματοτρίφτες εἶχαν ἀφήσει τὸ θέλημά τους κι' ἀφοκραζόνταν και κείνοι τὴ συνομιλία. Ἐπειτα ὁ Ἀπελλῆς ἐρώτησε πάλι:

«Και στὴν Ἐφεσο προδεύουν οἱ ἐργασίαις;»

«Ναι, ὁ Πραξιτέλης δὲν ἀναπαύεται οὔτε μέρα οὔτε νύχτα. Ὁ ναὸς ἐσκεπᾶστηκε. Οἱ πετροπελεκητῆς δουλεύουν τὲς ἀρίφνητες κολῶνες τοῦ χτήριου. Μ' ὅλα τὰ ἀνακατώματα, εἶνε ὅλοι σύμφωνοι νὰ τελειωθῇ τὸ ἔργο. Κάθε ἐλέφτερος Ἑλληνας λατρεύει τὴν τέχνη».

«Και οἱ Μακεδόνες;»

«Ὁ Φίλιππος και ὁ Ἀλέξαντρος βίβαια» ἀποκρίθηκε μὲ συστολὴ ὁ ἄλλος. «Φοβάσαι μὴν ὁ στρατὸς ποῦ θὰ κατέβει, μεθυσμένος ἀπὸ τὲς νίκαις του, σὲ κατοποιήσει, σ' ἀρπάξει τὲς κοπέλλαις, γιὰτί ἦσαν ἔχτρος τοῦ Μακεδόνα;»

«Δὲν τὸ πιστεύω» εἶπε ὁ Ἀπελλῆς μὲ σταθερότητα· «ὁ Ἀλέξαντρος ἐκήρυξε τὸν πόλεμο τῆς Περσίας· ἔρχεται στὴν Ἐφεσο νὰ βοηθήσῃ τὸ δῆμον· ἀναγνωριστῆ ἐξουσιαστής. Τί τοῦκαμε ἡ τέχνη; Ἡ τέχνη μὲ προστατεύει, εἶνε τὸ ἄπαρτο καστρίμου. Κ' ἐπειτα ξέρε πῶς ἐζωγράφισα δύο φορὲς τὸν πατέρα του γιὰ τοὺς Δελφοὺς και γιὰ τὴν Πέλλα· χάρις σ' ἐμένα ἡ μορφή τοῦ Φίλιππου μένει ἀκόμα

ὀλοζώντανη. Καὶ, ἂν ὅταν ἤμουνα στὸ πρυτανεῖο τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας, στὴν ἄγια χώρα τῆς παρθέναις Ἀθηνᾶς, ὅπου ἐζωγράφισα τὸν Ἀττικὸν ἥρωα μὲ τὸ Μινόταυρο και μὲ τὲς ἀπελιτισμένες κορασιδες, ἀκουα μὲ συνέπαρση ἐκεῖνα τὰ χρυσᾶ λόγια τοῦ Δημοστένη, ποῦ ἔρρεαν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ρήτορα γλυκότερα παρὰ τὸ μέλι, ζεστότερα παρὰ τὸ λυωτὸ βολύμι, ζαστερώτερα ἀπὸ τὸ κρουσταλλο κι' ὄρημνικὰ σὰν ἀστραποπέλεκτα, γιομᾶτα αἰσθήματα κι' ἀγνὸν ἐνθουσιασμὸ, γιομᾶτα ἀπὸ κείνη τὴν ἀγάπη ποῦ πλημμυροῦσε τὰ σπλάχνα τοῦ ἀθάνατου πατριώτη, τοῦ ἐρωτᾶρη τῆς πολιτείας του, μὴ γι' αὐτὸ ὁ Ἀλέξαντρος θὰ μὲ κνηγήσει, θὰ παραδώσει στὴν ἱστορία τὸνομά του μαυρισμένο ἀπὸ τὴ δολοφονία ἐνοῦ Λατρευτῆ τῆς Μούσας; Δὲ φεύγω Πρωτογένη· ἔχω τόσα παιδιὰ ἐδῶ». Κ' εἶδε τὲς εἰκόνες του. «Ποῦ νὰ τὰ πάρω ποῦ νὰ τὰ ποτελειώσω;» ἐπρόσπεσε.

«Ἐχεις τρόπο, ἂ θέλεις· τὰ πλοῦτη σου εἶνε ἀκουσμένα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα».

«Ναι» ἐφώνασε μὲ περηφάνεια «και δέκα ἀετοτρήσεις» μπορῶ ν' ἀρματώσω. Τὰ ζωγραφίσματα μου ἐπουλιώνταν ἄλλη φορὰ και ὀδοῦντα τάλαντα τὸ καθένα, και τώρα παζάρι δὲν ἔχουν, και γι' ἀφοτὸ τὰ χαρίζω. Ἐγιόμισαν οἱ θησαυροὶ μου, ποῦνε

βοηθάει στη δυνατή εντύπωση τῆς δῆξης. Κι ὁμως τὸ εἰδύλλιο δὲ θὰ βαστοῦσε πολὺ: ἀκόμα δυὸ μαζί, ἀκόμα μὲ τὴν ἀγάτη, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ νικηθῆ ἢ ἀγρία τυραννία τῆς μοναξιάς: καὶ ἡ γλυκειὰ Μυριέλλα ἀφοῦ θὰ γινόταν κ' αὐτὴ «μαῦρη κι ἀχαμνὴ, καὶ τριχωτὴ» σὰν τὴ Madonna Beritola θὰ κατανοῦσε στὸ τέλος στὴν ἴδια κατάσταση ποῦ βρῆκε τὸ Γιάννη της, ἂν δὲ σωζόντουσαν κ' οἱ δυὸ ἀπὸνα καράβι ποῦ ξέπεσε σ' ἐκεῖνα τάκρογιαλῖα.

Σκεφτεῖτε λοιπὸν πόση ποικιλία στοιχείων χρειάστηκε νὰ φτιαχθῇ αὐτὸ τὸ βιβλίον: στοιχεῖα περιγραφικὰ, αἰσθηματικὰ, φιλοσοφικὰ. Γιὰ τὴν τροπικὴν φυτρωσιὰ μ' ὅλη της τὴν ἀφρονία καὶ μ' ὅλες τὶς εὐωδιὰς της, γιὰ τὴν ἀπειρὴ γαλήνη καὶ γιὰ τὶς ξαφνικὰς φουρτοῦνες τοῦ Ὀκεανοῦ, γιὰ τὶς πιὸ λεπτεπίετες φωτοσκιάσεις ποῦ μᾶς δείχνουν τὸ αἶσθημα καὶ τὸ πάθος, γιὰ τὶς μελαγχολίας τῆς μοναξιάς καὶ γιὰ τὴν ἀποζώωση τῆς ἀθρόου ποῦ κατανατᾷ ἀγρίμω, ποτὲ δὲ λείπει ἢ ἐκφράσει ἀπὸ τὴ θαυμαστὴ αὐτὴ γλῶσσα: μπορεῖ ὅλα νὰ μᾶς τὰ πῆ, ὅλα νὰ μᾶς κἀνὴ νὰ τὰ νοιώσουμε, ὅλα νὰ τὰ παραστήσει. Πόσο βοήθησε σ' αὐτὸ χῶρια ἀπὸ τὰ φυσικὰ χαρίσματα αὐτῆς τῆς γλῶσσας κ' ἡ ἐκάνοτητα τοῦ συγγραφέα, βρῖσκω περιττὸ νὰ πῶ: μὰ ἀλήθεια εἶταν δύσκολο νὰ βρεθῆ ἄλλο θέμα ποῦ νὰ μπορούσε ἡ καινούρια καὶ δροσερὴ γλῶσσα νὰ δείξῃ περισσότερο αὐτὴν εὐγένειά της».

Γι' αὐτὸ ἡ πετυχημένη ἐργασία τοῦ συγγραφέα νὰ βρῆ καινούριες λέξεις στὶς καινούριες ιδέες, καθὼς καὶ τὸ θέλημα ποῦ νοιώθουμε στὴ δῆξη ἀπ' τὴ γλύκα τοῦ ἤχου, ἀπ' τὴ γερὴ μὰ κ' εὐστροφία κατασκευὴ τῆς περιόδου, πολὺ θὰ χάσουν σὲ μιὰ μετάφραση, ἂν γινόταν αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, καὶ ποῦ πρέπει νὰ ἐλπίζουμε πῶς θὰ γίνῃ, ἀκόμα καὶ γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον ποῦ παρουσιάζει ἡ ἴδια ἡ δῆξη. Κ' ἔως δὲ ἔχταν ἔσκημο ἐδῶ στὸ τέλος νὰ δοῦμε μεταφρασμένα ὅσα μπόρεσα πιὸ πιστὰ δυὸ μικροῦς τεχνικὰ δείγματα τῆς ἀπλῆς κι ὁμως τόσο δυνατῆς τέχνης καὶ τοῦ ὕφους τῆς μαγευτικῆς αὐτῆς δῆξης. Νὰ πῶς περιγράφεται ἡ κατάσταση τοῦ Γιάννη στὸ δεύτερο χρόνο τῆς μοναξιάς: «Ἐπρεπε νὰ στοιχαστῆ κάθε μέρα τί δρόμο θὰ πάρῃ, γιὰ νὰ φτάσῃ ὡς ἐκεῖ, ἂν εἶναι πιὸ σίγουρο νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν ἀκρογιαλιά, τὴ ρεματιὰ ἢ τὶς κορφοῦλες. Ἐπρεπε νὰ μετρήσῃ τὰ βήματά του. Μὰ καὶ τὰ λόγια του κατάντησε νὰ τὰ μετρήσῃ. Δηλαδή, ἐκεῖνος δὲν τὰ μετροῦσε, ἂν ἴθελος ὁμως νὰ μάθῃς πόσες λέξεις συνθίξῃ νὰ λέῃ, δὲ θὰ μπερδεόσουν αὐτὸ λογαρια-

σμὸ. Περιωρισμένος ὁ λογισμὸς του, κ' ἡ γλῶσσα του περιωρισμένη. Πρῶτα, σὰν ἦρθε στὸ Νησί του, συνομίλουσε δυνατὰ: κατόπι, μιλοῦσε περισσότερο μέσα του: στὸ τέλος, ἀρχίζε νὰ κοῦν μὴ μὲ τὸ νοῦ του τὶς λέξεις ποῦ μὸρφωνε ἀξεστόμιστα, κι ὅταν ἔβλεπε ἢ συλλογιόταν ἕνα πρῶμα, τὸνομα τοῦ πραγμάτου σιγανοπερνοῦσε ἀπὸ τὸ μυαλό του σὰν εἶδος ἀντηχία. Μὰ δὲν εἶχε ἀνάγκη καὶ πολλὰ ὀνόματα: ἡ Κορφοῦλα του, ἡ ἀκρογιαλιά, τὸ κορφοβουνί, τὸ βουμάνι μὲ τὰ δέντρα καὶ τὰ φρούττα του, τὰ ὠραῖα, ἡ θάλασσα, ὁ οὐρανὸς, ἡ παντοτινὴ σωπασιά, ἡ λύπη του ἢ μεγάλη κ' ἡ λίγη του ἢ ἐλπίδα, τόσα ἤξερε ὁ δύστυχος, τόσα ἔλεγε ἢ μουρμούριζε ἀπὸ μέσα του στὴ μοναξιά».

Καὶ νὰ πῶς μᾶς περιγράφει τὴ μαγευτικὴ σε-

ληνόφωτη νύχτα ποῦ δῶκε ἡ Μυριέλλα τὸ πρῶτο φιλὶ στὸ Γιάννη:

«Τώρα χρυσάφι ὁ οὐρανὸς, ἡ θάλασσα πλημμυρισμένη ἀπὸ ἀχτίδες μαλαματένιες, τὰ βραχοβούνια σὰν τὰ διαμάντια. Γυαλλίζανε οἱ κορφές τους, γυαλλίζε στα πλάγια καὶ στα παραπλάγια τους κάτου ὡς καὶ τὸ σκοτάδι, σὰ μισοβρεμένο, σὰ μισοζαθωμένο ἀπὸ τὴν ἀντιφειγγαρία. Κι ἀπὸ παντοῦ, ἀπὸ τὸν κάμπο, ἀπὸ τὰ δέντρα, τὰ βουμάνια, τὰ λουλούδια, τὰ χόρτα, τὸ χῶμα, κι ἀπὸ τῆς θάλασσας τὴν ἀρμύρα, κι ἀπὸ τὶς τεατίνες τοῦ βουνοῦ, ἀνέβαινε ὡς ἐκεῖ, στὸν Κεντροβούναρο ἀπάνω, μιὰ μοναδικιά, μιὰ μαγεφτικὴ μπουριά, ποῦ λὲς καὶ συνεργοῦσε ἡ Δημιουργία ὅλη, γιὰ νὰ τὴν κάμῃ πιὸ ἐρωτόπνοη καὶ πιὸ τέλεια».

P. E. PAVOLINI

ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΡΑΥΔΑΙΕΣ

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΤΗΣ ΧΗΡΑΣ*

*Ἐβγαλε διάτα ὁ Βούργαρος ὁ τσάρος ὁ Κρουτάγος,
Δίνει στοὺς δούλους λυτρωμὸ καὶ στοὺς ξενητεμένους
Δίνει πατρίδα ἀνάθεμα στὸ σκλαβωτὴ, στὸν Κρούμο!
Ἐἴκοσι χρόνους λυώσανε στὴν ξενητιά, κ' οἱ ἄντρες
Γέρασαν, κι ἄντρες γίνηκαν οἱ νοιοί, λεβέντες εἶναι
Τώρα καὶ τὰ πλερα παιδιὰ, καὶ εἰν' οἱ παιδοῦλες μάντες·
Τρισάθλια τὰ γεράματα, τρισάθλια καὶ τὰ νιάτα
Π' ἀνθοῦνε καὶ καρπίζουνε σὰ ξένα, σκλαβωμένα!
Μὰ τώρα ἀλλάξαν οἱ καιροί, τὸν Κρούμο ἢ γῆ τὸν*

[ἱρώει,

*Τώρα στὴν Πόλη ὁ γνωσιμὸς: Θεόφιλος ὄριζει,
Τώρα τοῦ Κρούμου τὸ σπαθὶ κρέμεται καὶ σκουριάζει.*

* Τὸ ποίημα τοῦτο πρωτόγινε στὰ 1886 καὶ βρῖσκεται μὲ τὴν πρώτη του μορφή τυπωμένο στὸ περιοδικὸ «Ἐστία» τὸν ἴδιο χρόνο. Μελετοῦσα τότε καὶ δοκίμαζα τὴ δύναμή μου σὲ σειρά ποιημάτων βγαλμένων ἀπὸ τὸ βυζαντινὸν κόσμον. Στὸν κόσμον τοῦτο τώρα ποῦ ξαναγύρισα, δουλεύοντας γιὰ τὸ νέο μου τὸ ἔργο, τὴ «Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ», ξαναθυμήθηκα καὶ τὶς προσπάθειες τῆς νιότης μου. Ξαναδιάβασα τὸ «Παῖδι τῆς Χήρας» — τυπώθηκε στὴν «Ἐστία» μὲ τίτλο «Βασίλειος ὁ Μακεδῶν» — ἡῦρα τὴ σύνθεσή του ὑποφερτὴ, μὰ τὸ στίχο καὶ καὶ κάπου καὶ τὴ γλῶσσα του, ἀνυπόφορα. Ξαναβάθηκα, καὶ τοῦ γκρέμισα καὶ τοῦ ξανάχτισα καὶ τὸ στίχο καὶ τὴ γλῶσσα, στὰ ἴδια θέματα, μὲ τὸ ἴδιο σχέδιο. Καὶ σὰ νὰ τὸ ξανάνωσα. Καὶ τὸ παράδοσα στὶς πλατιὲς καὶ στὶς καλοπρόσδεχτες στήλες τοῦ «Νουμά».

*Ἐβγαλε διάτα ὁ Βούργαρος ὁ τσάρος, ὁ Κρουτάγος.
Κοπαδιαστὰ περνᾷν, ἀργά, καὶ οἱ δούλοι ἀργά καὶ οἱ
[ξένοι,
Κ' ἐκεῖνος ἀπ' τὸ θρόνον τοῦ ξαγναντευτῆς, καὶ βλέπει
Καὶ εἶναι γυναῖκες μὲ παιδιὰ καὶ μὲ ραβδιὰ γερόντοι,
Κι ἀπ' τὸ βαρὺ τὸ φόρτωμα σκεβρώνεται καὶ γέρνει
Ὁ τοῖχος ὁ καλόχριστος, λεβέντη, τοῦ κορμιοῦ σου,
Καὶ εἰν' ἡ παρθένα στὴ ντροπὴ καὶ στὰ ξεσκιδιά μέσα.
Πεῖνα περνᾷ καὶ δυστυχιά καὶ γύμνια καὶ τρεμουῖα,
Κι οἱ ὀλόδροσοι τῆς ὁμορφιάς ἀνθοὶ κατακαμένοι
Ἄπ' τὸ λιούρι τῆς σκλαβιάς, καὶ χοιτροδουλειάδες
Οἱ ἀρχόντοι, παραλλάματα ἀπὸ τὴν κακοπάθεια.
Ρόδα μὲ ἂν εἶχε ὁ σκλαβωτῆς, τάχε γιὰ τοὺς δικούς του,
Καὶ μόνο ἀπ' τὰ τριβόλια του ἐνοιώθε ὁ σκλάβος*

* [πάντα,

*Κι ὁ γῆλιος πῶς τοὺς φλόγιζε χωρὶς νὰ τοὺς ζεσταίνῃ,
Κι ὁ ἴσκιος πῶς τοὺς πάγωνε χωρὶς νὰ τοὺς δροσίσῃ!
Κι ὅλο περνᾷν κι ὅλο περνᾷν οἱ σκλαβωμένοι ἐμπρός
[του
Καὶ πότε ἀναστενάζουνε καὶ πότε ἀγρογελᾷνε
Καὶ σμίγουν πόνο τῆς σκλαβιάς κ' ἐλπίδα τῆς πατρίδας
Μέσα στὰ ἀναστενάσματα καὶ μέσα στὰ ἀγρογέλοια.
Ἄκόμα λίγη ὑπομονὴ κι ἀκόμα λίγο δρόμο,
Καὶ θὰ πατήσουν ἄλλη γῆ κι ἄλλο οὐρανὸ θὰ δοῦνε,
Καὶ θὰ βῆσουν τὰ τριαντάφυλλα, τὴ ζέστα, τὴ δροσοῦλα.
Πατρίδα τους! τὴν δημοφιλῆ μονάχα ἐσὺ τὴν ἔχεις!*

κρουμμένωι στὰ σπίτια μου, σ' ὅσες χῶρες ἑκατόκνησα, γιὰ νὰ βρῖσκω ἐλοῦθες πλούτη μὲ χρυσὰ ψηφία ἔγραψαν τὸνομά μου σὲ μάρμαρο στὴν Ὀλυμπία, γιὰ νὰ ξέρεῖ ὁ Ἕλληνισμὸς πόσο ἐτιμήθηκε ἡ τέχνη μου: ἡ μισὴ Κῶ εἶναι δική μου. Ἀλλὰ καὶ τίποτα ἂ δὲ μοῦμενε τὸνομά μου εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ μὲ κάμει νὰ ζῆσω βασιλικὰ παντοῦ: οἱ βασιλικᾶδες κ' οἱ τύραννοι μὲ καλοῦν στὴν αὐλή τους. Ὅμως δὲ φέγω θὰ διασκεδάσω τὸ στρατὸ, ποῦ θὰ σκίσει τὴ Λυδία χαρούμενος σὰ νὰ μὴν ἀκολουθοῦσε παρὰ γιορτάσιμη λιτανεὶα τοῦ Βάκχου, ψάλλοντας καινούριους ὕμνους στὸν ἐπίγειο θεὸ, ποῦ ἐβουλήθηκε νὰ γίνῃ κοσμοκράτωρας». Καὶ συλλογισμένος ἐπρόστεισε: «Κ' εἶπεται θέλω νὰ ἰδῶ καὶ τὸν Ἀλέξαντρο. Μοιάζει, λέγουν, τοῦ Ἀπόλλωνα».

Ἀφτὴν τὴ στιγμὴ ἕνας δούλος εἰδοποίησε πῶς τὸ γιδύμα ἦταν εἰτοιμο.

Γ'

Ὁ Ἀλέξαντρος, παρόμοιος σ' ἀνοιξιὰτικο ρούφουλα ποῦ διώχει ὅλα τὰ σύγνεφα, διαβαίνοντας μόνο εἶχε σκορπίσει τὰ ἀσκέρια τοῦ Κοδομανοῦ, εἶχε περνᾷσει τὴ Μυσία, εἶχε στρατοπεδέψει στοὺς κάμπους τοῦ Κάϊστρου, κ' ἐβουλότου νὰ μπῆ στὴν

Ἐφεσο, ποῦ θεληματικὰ τοῦχε ὑποταχθεῖ, ὄχι σὰν ὀχτρός καὶ καταχτητῆς, παρὰ σὰν καλεσμένος ξένος, προσκυνητῆς τῆς Ἀρτέμιδας. Καὶ οἱ Ἐφέσιοι ἀναμένοντας τὸν ἐρχομὸ του εἰτομαζᾷαν μεγαλόπρεπες θυσίες γιὰ νὰ δοξάσουν τὴν προστατίσσα τῆς χῶρας της, ποῦ, καθὼς ἔλεγαν τοῦ καιροῦ οἱ μάντιδες, ἀγαποῦσε τὸ Μακεδῶνα νικητὴ καλῆτερα ἀπὸ τὸ ναὸ της, ἀφοῦ τὸν εἶχε ἀφήσει νὰ καεῖ γιὰ νὰ παραβρεθῆ στὴν ἐλεφτερὰ τῆς Ὀλυμπιάδας. Ἐτοιμαζᾷν κ' ὅλας κ' ἄλλες δημόσιες γιορτάδες στὰ θέατρα καὶ στὰ στάδια, καὶ λαϊκὲς λιτανεῖες κ' ἐστόλιζαν μὲ σημαῖες μὲ μυρτιές καὶ μὲ δάφνες τὴν πολιτεία καὶ ἡ χαρὰ ἐξωγραφίζοτου στὰ πρόσωπα ὅλου τοῦ κόσμου, ποῦ εὐτυχισμένος ἐδοκίμαζε τοὺς πρώτους καρπούς δημοκρατικῆς κυβερνήσεως. Εἶχε περνᾷσει ἕνας μῆνας ἀπὸ τὴν νίκη τοῦ Γρανικοῦ, ὅταν ὁ Ἀλέξαντρος ἀφίνοντας τὸ φουσατὸ του στὰ δροσερὰ λειβάδια, ἐκίνησε μὲ τοὺς στρατηγούς του, τοὺς ἱερούργους, τοὺς σκλάβους, τὸς γυναῖκες καὶ μ' ἕνα κοπάδι ζωντανὰ βόδια, ἄλογα καὶ πρόβατα, ποῦ ἐμελλαν ὅλα νὰ θυσιαστοῦν σὲ μιὰ μέρα, γιὰ τὴν Ἐφεσο καὶ μουσικὲς καὶ κράχτες καὶ τραγουδιστὲς ἀκολουθοῦσαν τὸ στεφανωμένον ἦρωα ποῦ ἔλαμπε, στὰ χρυσομμένα σκουτιὰ του καὶ στὴν ὠμορ-

φικὸν τοῦ νέου προσώπου του παρόμοιος σὲ σαρκωμένο θεό.

Ὁ δρόμος ἀπὸ τὰ Ὑπαίαια στὴν Ἐφεσο ἐπήγαινε στὴν ἀκροποταμιὰ τοῦ Κάϊστρου κ' ἐσκίζε χωριὰ καὶ μικρὲς χῶρες, ποῦ ἀπλονόταν κάτασπρες στὸ πλούσιο λειβάδι καὶ ποῦ ἐμαρτυροῦσαν τὸ βλοπῆμένο ἔργο τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, καὶ ἀπ' ὅλα τὰ χωριὰ, καθὼς ἐδικᾶναι ὁ Μακεδῶνας νικητῆς τῆς Ἀσίας, οἱ κάτοικοι ἐβγαῖναν μὲ γιορτάσιμα ρούχα καὶ πάνδημα ἐμακάριζαν κ' εὐλογοῦσαν, καλωσορίζοντας τὸν νέο μονάρχη.

Ἀπάνω στὸν ἴδιον ἐκεῖνον δρόμον ἦσαν χτισμένοι καὶ τοῦ Ἀπελλῆ τὸ μετόχι, κ' ἀπὸ μπροστὰ ἐπερνοῦσε τώρα ὁ ἦρωας καὶ παρετήρησε πῶς οἱ πόρτες ἦταν ὀρθάνοιχτες μὰ πουθενὰ δὲν ἔβλεπε τὸ ζωγράφον. Κ' ἐσταμάτησε ἐπίτηδες τὴν λιτὴν ἐπιθυμῶντας νὰ ἰδεῖ τὸ βασιλικὸ τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Ἀλλὰ μαθημένος νὰ πνίγει κάθε ἀντίσταση, ὑποψιάζοντας τὴν ιδιότροπὴ περηφάνεια τοῦ τεχνίτη, καὶ νοιώθοντας ἀπὸ τὲς ἀνοιχτὲς πόρτες πῶς ἐκεῖνος ἦταν μέσα, αἰστάνθηκε πείσμα στὴν καρδιά του καὶ θυμωμένος λίγο ἐδιάταξε κάποιον ὑπασιπιστὴ νὰ φέρει μὲ τὰ καλά ἢ στατικῶς τὸν Ἀπελλῆ στὰ δρόμον.

Εἰδωλολάτρης ἄκαρδος ὁ τῶρος ὁ Κρουτάγος
 Ἄκόμα φέρε τὸ Μανουήλ, τὸν ἅγιον τὸν Δεσπότη,
 Τὸν ἔσφαξε, καὶ μάστιγα τοῦ φόρου στερῆσαι.
 Μὰ τώρα ἡ χάρις τοῦ θεοῦ σὰ νὰ τὸν ἔχη φτάσει,
 Μέρειψε, καὶ τὸ χαίρειται κρυφὴ χαρὰ, ποῦ γίνῃ
 Τῆς λευτεριῆς ὁ μοιραστὴς, τῆς χαρῆς οὐκ ἄβουτον κόσμον
 Προσκυνητῆρι. Καὶ περὶν καὶ γονατῶν καὶ σκύβουν.
 Μόν' ἕνας δὲν τὸν προσκυνάει, δὲ γονατῆς, δὲ σκύβει.
 Δράκος δὲν εἶναι στὸ κορμί, στὰ χρόνια δὲν εἶν' ἄντρας.
 Ἄκόμα φέρε παιγνίδιζε μὲ τὰ παιγνίδια ἀγόρι,
 Κοίτα! ψηλὸς καὶ ἀλύγιτος, κ' εὐγενικὸς καὶ ὠραῖος,
 Κ' εἶν' ἕνα ξέγνοιαστο παιδί καὶ εἶν' ἕνας γαῦρος
 [ρήγας,
 Κ' ἡ φορεσιὰ του ἀρχοντικὰ καὶ ἀγαρινὴ του ἡ ὄψη,
 Καὶ γύρω γύρω χρυσαῖοι κεντρίδια τῆς χλαμύδας
 Τὸν ἀγναντεύεις καὶ νογᾶς πῶς δὲν τὸ ξέρει ἐκεῖνος
 Τὸ σκάψιμο τοῦ δουλευτῆ, καθὼς τὸ ξέρουσι οἱ ἄλλοι,
 Τὸν ἀγναντεύεις καὶ νογᾶς, εἶσι π' ὀλόανθος εἶναι,
 Πῶς δὲν τὸν ἤρεε ποῦθενὰ νὰ τὸν πυρώσῃ ὁ ἥλιος.
 Στου ἡλιοῦ τὴν πύρη δούλευαν γὰρ κείνον οἱ ἄλλοι,
 [οἱ ἄλλοι,
 Καὶ φτωχοντύνονται γι' αὐτὸν, γὰρ νὰ τὸν ἔχουν πάντα
 Ντυμένον στὰ λαμπριότικα, καὶ σὰ νὰ καρτεροῦσαν
 Τὸ κλίσμα τοῦ λιθαριοῦ καὶ τὴν λαμπρὴν ἀπὸ κείνον.
 Τι ἀδούλωτα ποῦ περπατᾶει ἀνάμεσα στοὺς οὐκ ἄβουτον
 Δὲν τὸ στοχάζεσαι πῶς πάει σὶνὸν τόπον τοῦ ἀπ' τὰ ξένα
 Σὰ νὰ γυρᾶ ἀπ' τὸν πόλεμον καὶ σὰ νὰ πάῃ σὲ θρόνον
 Ποῦ τὸν προσμένει. Μόνον αὐτὸς δὲ γονατῆς, δὲ
 [σκύβει.
 Κι ὁ βασιλεὺς ξαφνίζεται καὶ ὁ βασιλεὺς ρωτᾶει
 — Ποῖος εἶν' αὐτός; ποῖος εἶναι ὁ υἱὸς ὁ κακορριζι-
 [κάρης
 Ποῦ δὲ γυρίζει νὰ μὲ δῆ καὶ νὰ μὲ προσκυνήσῃ;
 — Εἶναι τῆς χήρας τὸ παιδί, μονόκλωνο βλαστάρη.
 — Γὰρ σύρτε καὶ γυρίστε το καὶ φέρετε το μπροστὰ
 [μου!
 Σὰν ἔρθῃ ἀπὸ βροχόνερο ποτάμι μανιωμένο
 Καὶ πλημμυρῶσι καὶ χυθῆ καὶ πελαγώσῃ ὁ κάμπος,
 Καὶ συνεπάρῃ τὰ δέντρα καὶ τὰ σπαρτὰ σκεπᾶσι,
 Καὶ ὀπόμεν τὴν καλύβαν του κατὰμεσα τοῦ κάμπου
 Συπνώσας νύχτα ἀνέλπιστα βουτὸ καὶ βόγγο ἀκούσῃ,
 Καὶ δὲ μπορεῖ νὰ πάῃ μπροστὰ καὶ μήτε πάει καὶ
 [πίσω,
 Γιατὶ μπροστὰ εἶναι κύματα καὶ ῥέματα ἀπὸ πίσω,
 Κι ἀχνίζει καὶ βουβαίνεται καὶ τρέμει καὶ ἀπομένει,
 Στου λυτρωμοῦ τὴν πόρτα δμυρὸς, ὁμοῖα ὁ λαὸς ὁ
 [σκλάβος

Ἀχνίζει καὶ βουβαίνεται καὶ τρέμει καὶ ἀπομένει
 Ἀπάντεχο τὸ μπόδισμα τὰ κρηνοῦ τῆς χήρας!
 Καὶ δὲ μπορεῖ νὰ πάῃ μπροστὰ γιὰ τοῦ λείπει ἐ-
 [κείνος,
 Καὶ πίσω ἀνήμπορος νὰ πάῃ, γιὰ τὴν σκλαβιά εἶναι
 [πίσω!
 Κι ἀκούσθηκε πνιχτὴ φωνὴ «Παπῶ! καημέν' ἀδέρφια!
 Ὁ υἱὸς ὁ κανακάρης μας δὲ θὰ γυρίσῃ πίσω,
 Στου βούργαρον τὴ δούλεψη τὰ νῆατα του θὰ φάῃ!»
 Ἡ μάγνα του σωριάζεται σὺν ἀστραποκαμένη,
 Κι ἀκούσθη ἀναστενάσματα, καὶ οὐρλιάσματα σπαράζουσι
 Ταῦτιά, καὶ σφιγγονται γροθιές, τετνώονται, καὶ
 [δέχονται
 Τάδειο, καὶ ξεχωρίζονται τὰ χέρια, καὶ ξαμμώνουν
 Καὶ ξεροζώνουν τὰ μαλλιά, καὶ μύριες ματιές πέφτουν
 Πρὸς τὸ θρόνον τοῦ βασιλεῦς καὶ βλέπουν τὸν Κρουτάγο
 Μὲ θερμοπαράκαλεσμα βουβὸ καὶ ἀπελπισμένο.
 «Δὲ θέμι, ἐμεῖς ἐλεύτεροι καὶ ὁ υἱὸς μακριὰ μας,
 [δοῦλος,
 Κάλλιο νὰ φᾶν τὰ σίδερα γὰρ πάντα τὴ ζωὴν μας!»
 Κ' ἔπιασε ὁ λόγος ὁ γοργὸς καὶ ἄπλωσε πέρα ὡς πέρα!
 Ἔτσι τὰ κύματα ὁ βορρῆς τὸνα πᾶ' στάλλο ἀπλώνει.
 «Παρὰ μακριὰ του λεύτεροι κάλλιο μαζί του σκλάβοι!»
 Ποῦ εἶναι τῆς χήρας τὸ παιδί τὸ μοσαναθρεμμένο,
 Τόσου λαοῦ προσκύνημα, τόσου λαοῦ λαχτάρα,
 Κι ἂν τὸ κρατήσῃ ὁ βασιλεὺς, σὺν τὴν κακὴν θὰ κάμῃ;
 (Κόψε, κίθαρα μου ἐπική, τὸ δρόμον σου, καὶ πάρε
 Τὸ μονοπάτι ἐνοῦ καιροῦ προτιότερον, καὶ ἀρχίνα).
 * * *
 Εἶτανε μέρα θερισμοῦ, μεσημεριοῦ εἶταν ὥρα,
 Λαμποκοπάει κατάοπλος ἀπὸ τὰ στάχια ὁ κάμπος,
 Τὸ πάφανε γὰρ μιὰ στιγμὴ τὸ θέρισμα οἱ ἀργάτες,
 Καὶ δὲν ἀκούγεται λαλιὰ καὶ δὲ γριμιάται γούζια,
 Τῆς μέρας εἶναι ἡ ζωγραφιά, τῆς νύχτας ἡ γαλήνη,
 Τὰ περιστέρια ταιριαστὰ φωλιάζουν καὶ φιμιοῦνται,
 Καὶ κάποια σὰ χιονόβολα ποῦ δὲν τὰ λυώνει φλόγα.
 Στὴν ἄκρην ἐκεῖ τοῦ χωραφιοῦ καὶ ἡ παπαρούνα γέρονε
 Στεγνὴ τὴν πορφυρόμαυρον θωροῖ τῆς πρὸς τὸ χῶμα
 Σὰ νὰ ζητᾶ ἀπὸ τὴ γῆ τὸ δρόσον ποῦ δὲ βροῖσκει,
 Κι ἀπὸ τὴ λαύρα στέκονται σωμένες οἱ ἀγελάδες,
 Μὲ τὰ μεγάλα μάτια τους τὰ λαμπερὰ καὶ μαῦρα
 Κι ἀπὸ μακριὰ σὺν πλάσματα μαρμαρίνα φαντάζουσι
 Ἄπὸ τὸ διάβα τοῦ καιροῦ μαυρομυρρινισμένα.
 Τὸν ἴσκιο τους ἀνώφελο ξαπλώνουσι τὰ πλατάνια,
 Καὶ καρφωμένα νεκρικὰ τὰ φύλλα στὰ κλαδιά τους
 Στυλώνει ὁ ἥλιος τὴν ματιὰ, ματιὰ πυρὴ φειδίδια,

Τὴ γῆ, τὸ μυριοπλούμιστο πουλί, γὰρ νὰ βασκάνῃ
 Κι δὲ καλὸ καὶ λιγερὸ καὶ δυνατὸ καὶ μέγα
 Σωπαίνει καὶ δνευρεύεται καὶ δένεται ἀπὸ μάγια
 Νὰ πάρῃ λίγη ἀνάπαυσιν δὲν πρόφτασε κ' ἡ χήρα,
 Στὸν τόπον τῆς ἀρχόντισσας καὶ στὴν σκλαβιά θεορίστρα,
 Καὶ πάλε ἀνασηκώνεται καὶ τρέχει σὸν παιδί της.
 Τὸν ἀντρα τῆς τὸν πέθαναν φτώχεια καὶ κατα-
 [φρόνια,
 Κ' ἔμεινε μ' ἕνα τῆς παιδί, μονόκρηστο ἀγοράκι.
 Κρεββάτι λευκοπράσινον, ὄσο γὰρ ποθεῖται,
 Τοῦ στρώνει, γὰρ νὰ κοιμηθῆ, μὲ κάποια χλόη σὰ θάμα
 Μέσα στὴ βράση, καὶ μ' ἀνθοὺς ποῦ σὰ νὰ ξεψυχοῦσαν,
 Σὲ μᾶς δαφνούλας τὸ ἴσκιωμα, στὴν εἴζα μᾶς δα-
 [φρούλας.
 Μὰ εἶναι κοντούλι τὸ δέντρο, καὶ νὰ! ψηλώνει ὁ ἥλιος
 Καὶ εἰς τὴν ἀκτίναν τοῦ σταγόρι τῆς ἀπάνου,
 Καὶ τὰ γαντεύει ἡ μάγνα του καὶ τρέχει νὰ τὸ πύρῃ
 Καὶ τρέχοντας ξαφνιάζεται καὶ στέκει, γιὰ τὴν βλέπει
 Κάτι, σὰ μέγα σύγγεφο ποῦ γοργοχαμηλώνει
 Καὶ παίρνει καὶ ζυγιάζεται ἀπάνου ἀπὸ τὸ βρέφος,
 Καὶ νὰ τὸ κρύψῃ πολεμᾶει καὶ νὰ τὸ πάρῃ τοῦ ἡλιοῦ
 Κοιμίζοντας το πὺδ βαθιὰ μέσ' σὸν παχὺ τοῦ ἴσκιο.
 Καὶ μᾶς τρομάρας ξάφνημα ξεφεύγει ἀπὸ τὴ χήρα.
 Δὲν εἶναι μέγα σύγγεφο καὶ ἀχνόπλασιν μαυρίλα,
 Κοίτα! εἶν' αὐτὸς κνηρητῆς, αὐτὸς καμαρομύτης
 Μὲ τὰ τετράπλατα φτερά, τὰ κλαδωμένα πόδια,
 Καὶ τὸ κορμὶ τὸ παρδαλό, τὸ κίτρινον, ἄσπρο, μαῦρο.
 Στῆς γυναικὸς τὰν ἀκροῦσμα τρέχουσι καὶ ἀκόμα τρέχουσι,
 Θεορίστρες, θεορίστας λαὸς, ἀπὸ παντοῦ κ' οἱ ἀργάτες,
 Καὶ σπᾶνουν πετροπόλεμον νὰ διώξουν τὰ κρηνοῦ,
 Καὶ τὰ κρηνοῦ φεύγει μιὰ καὶ μιὰ ξανσομύθου.
 Ἐφτὰ φορὸς τὸ κνηρητῆς κ' ἑφτὰ φορὸς γυρίζει
 Πάνου ἀπ' τὸν ἴσκιο τοῦ παιδιοῦ νάπλωσῃ τὰ φτεροῦγια.
 Καὶ νὰ ἕνας γέρος δουλευτῆς ποῦ κάτεχε ἀπὸ μάγια
 Κι ἀπὸ μαντέματα ἐννοῦθε, πρόβαλε κ' εἶδε καὶ εἶπε.
 «Μεγάλη ἡ χάρις τοῦ θεοῦ καὶ δόξα σὺν ὀνόματι τοῦ
 Κι ὁ σταυραῖτός εἶναι σπᾶντὸς ἀπὸ τὸ θέλημά του
 Τὸν ἐρχομὸ τῆς ἀνοιξῆς μᾶς δείχνει τὸ λελέκι,
 Καὶ τὸ χυνόπωρον μᾶς λέει ἡ κνηρητῆς πῶς ἦρθε,
 Μᾶς λέει τὴν μοῖραν τὴν τρανὴν καὶ ὁ αὐτὸς ὁ μακρο-
 [μάτης,
 Ἡ κνηρητῆς δὲν λαλεῖ τὴν συμφωρὰ μηνάει,
 Τὸ χελιδόνι ὅπου σταθῆ τὴν εὐτυχία μοιράζει,
 Κι ὅπου ἴσκιο σταυραῖτός, αὐτὸς θὰ βασκάνῃ!»
 Τὸ λόγο δὲν ἀπόσσε καὶ ἄλλος τὸν λόγο παίρνει,
 Γραμματικὸς ποῦ γνώριζε τὰ περασμένα, καὶ εἶπε
 Ἄκόμα δὲ σωθήκανε τὰ πεντακόσια χρόνια

Ὁ ζωγράφος ὑπακούοντας στὴ βία ἐπαρουσιά-
 στηκε σὲ λίγο ντυμένος μὲ τὴν ἀσιατικὴν του πορ-
 φύρα καὶ μὲ τὴν χρυσὴν μίτρα στὸ κεφάλι, ἀμίλητος
 καὶ περήφανος καὶ ὁ Μακεδόνας, ποῦ μαθημένος
 ἦτον στὴν κολακείαν, δὲν ἐπαρξενέφθηκε λιγώτερον
 ἀπὸ τὸ πρωτόφαντον φέρεμά του. Κακοφανισμένος
 τοῦτε:
 «Ἀπελλῆ δὲ λογαριάζεις φαίνεται τὸ νικητὴ
 τοῦ Δαρείου;»
 «Ἀλέξανδρε» τοῦ ἀποκρίθηκε «στοὺς ἁγίους
 τόπους τῆς Ἑλλάδας οἱ ζωγράφοι ὡς τώρα ἔχει-
 ρόνταν προνόμια, γιὰ τὴν ἡ Μούσα κατοικεῖ στὰ σπλά-
 χνα τους. Θέλεις ἐσὺ ν' ἀλλάξεις τοὺς εὐγενικοὺς
 νόμους τῆς; Οἱ πόρτες τοῦ σπιτιοῦ μου ἦσαν ὀρθό-
 νοιχτες γὰρ νὰ σὲ δεχτοῦν γὰρ κάθε Ἕλληνα εἶνε
 εὐτυχία νὰ πατήσῃ τὸ κατώφλι μου γιὰ τὴν καὶ σὺ
 δὲν ἐμπᾶινες».
 Ὁ Ἀλέξανδρος ἐχαμογέλασε. Ἐβλεπε πῶς δὲν
 ἐμποροῦσε νὰ λιγίσει τὸ ἀνεξάρτητον φρόνημα τοῦ
 ζωγράφου ἢ γενναϊότητα ὅμως ἐμίλησε στὴν μεγάλην
 καρδίαν του καὶ εἶπε: «Ἐχω ἄδικον ἔρχομαι». Κ'
 ἐπὶ τὴν ἀπὸ τὸ Βουκέφαλον καὶ μαζί μὲ λίγους
 ἀκόλουθους του ἐμπῆκε σὸν σπιτιν.
 Σὰν ἦσαν στὰ γαστήρη, οἱ χρωματοτρίφτες
 ἐπροσκύνησαν τὸ νικητὴν τοῦ Δαρείου καὶ ὁ ἴδιος ὁ

ζωγράφος θαμαζόμενος τὴν πανώρηαν μορφήν τοῦ ἡ-
 ρωᾶ, τὸ καλοκάμητον κουφάρι, τοῦτε: «Καταδέξου
 νὰ καθίσεις».
 «Ὅχι, ἡ ὄρα βιάζει θὰ κοιτάξω».
 Πρῶτα πρῶτα ἐσταμάτησαν τὰ μάτια του σὲ
 μιὰν Ἀρτεμῆ, ποῦ δοξάζουσε ἕνα ἀγρίμι ὁ Προμη-
 θεῆς τοῦ Λύσιππου τὸν ἔκαμε νὰ σταθῆ σκεπτικὸς
 καμπόσο κ' ἐδιδάξατο τὸνομα τοῦ γλύφου στὴν
 ἄκρην τοῦ πίνακα. ἔπειτα ἐκοίταξε τὴν πομπὴν τοῦ
 Μεγάβουζου, ποῦ τῆς ἔλειπε λίγο γὰρ νᾶνε ἀποτε-
 λειωμένη, καὶ παίρνοντας ὕψος ἀνθρώπου ποῦ κατέ-
 χει τὰ μυστικὰ τῆς τέχνης εἶπε: «Τί εἶν' ἐδῶ;»
 «Ἡ πομπὴ τοῦ Μεγάβουζου, τοῦ ἀρχιερέως τῆς
 Ἀρτεμίδας» ἀποκρίθηκε ὁ Ἀπελλῆς.
 «Μοῦ φαίνεται» παρατήρησε ὁ βασιλεὺς σοβα-
 ρὸς «πῶς οἱ ἀρμοὶ εἶνε πολὺ χοντροί, πῶς τὸ χρῶμα
 εἶνε σκοτεινότερον ἀπ' ὅ,τι ἔπρεπε φταῖει ἴσως τὸ
 βερνίκι;»
 «Εἶνε καθὼς ταιριάζει» ἀπάντησε ὁ τεχνίτης
 πειραγμένος. «Ὁ κόσμος ἀκόμα δὲν εἶδε τέτοια ζω-
 γραφία. ἀλλὰ, ὦ Ἀλέξανδρε, θαυμαστός εἶσαι,
 γιὰ τὸν τόσο γλύφωρον ἐνίκησες τὸ μεγάλο βασιλεῖα,
 μὰ δὲν ἐσπούδαξες, φαίνεται, ἀκόμα τὴν τέχνην μου.
 Πρόσεξε: μὴν ὅταν φύγεις γελάσουν οἱ χρωματοτρί-
 φτες».

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐχαμογέλασε ὁ τραχὺς τρόπος
 τοῦ ζωγράφου τὸν εὐχαριστοῦσε τώρα τοῦ ἀπόδειχνε
 ἔτσι πῶς δὲν ἐροβούτου, πῶς τὸν ἔπαινε γὰρ Ἕλ-
 ληνα ἀδύναμον νὰ κακοποιήσῃ ἕναν τεχνίτη. Ἐκοί-
 ταξε μιὰν ἄλλην μικρὴν κέρτην ζωγραφίαν, μιὰν κοιμά-
 μενην Ἀφροδίτην, κ' εἶπε θαμαζόμενος: — «Μοιάζει
 τῆς ἀγαπημένης μου Καμπάσπης».
 «Εἶνε μιὰ σκλαβία μου. Σοῦ χαρίζω ἂ θέλεις
 τὴν εἰκόνα».
 «Ἡ Καμπάσπη εἶνε ἀκόμη ὠμορφότερη».
 «Πῶς;» ἔκαμε ὁ Ἀπελλῆς πειραγμένος. «Πέντε
 χρόνια ἐργάστηκα παίρνοντας ἀπὸ χίλια κορμιά τὸ
 ὠραιότερον γὰρ νὰ ζωγραφίσω μιὰν Ἀφροδίτην καὶ
 στὴν ἡμέραν οἱ Σικελιώτισσες κορασιδες ἐνδύθησαν
 μπροστὰ μου τὰ σκοτικὰ τους γὰρ νὰ διαλέξω τῆς
 καλύτερης καὶ ἀπὸ τῆς ὠμορφότερης πέντε, διορ-
 θόνοντας μὲ τὸ νοῦ μου τοῦ πάγκαλου κορμιοῦ τους
 τὰ σουσοῦμια, ἐσύνθεσα τὴν ἀπέραντη ὠριότητα
 τῆς οὐρανίας Ἀφροδίτης. Μία σκλαβία Ὀλύμπια
 μοῦ φάνηκε ἔπειτα καὶ ἀπὸ τὴν εἰκόνα μου ὠμορφό-
 τερη, κ' ἐζωγράφισα τοῦτο τὸ κέρινον κορμισματάκι,
 ποῦ εἶνε ἀπὸ τὰ καλύτερα φιλοτεχνήματά μου πῶς
 ἡ Καμπάσπη σου θᾶνε ὠμορφότερη;»
 (ἀκολουθεῖ)

'Απ' τὸν καιρὸ ποῦ ρήμαξαν οἱ Βάνταλοι τὸν κόσμον,
Τῆ Ρώμῃ διαγουμίζουσε, τὴν Πόλῃ φοβερίζουσε,
'Ο Γεζερὶχος δευτέρως 'Ατίλας, ἀρχηγὸς τους,
Χυμάει χτυπώντας καὶ σκορπίζει νικώντας, καίει καὶ
[σφάζει,

Τὰ σκέρη τὸ βασιλικὸ τὸ σφιχτοκλεῖ τὸ πιάνει.
Κοπαδιαστὰ μακρὸσυρτοὶ περῶν μπροστά του οἱ
[σκλάβοι,

Κι ὅλους ἀπὸ 'να ψήλωμα τοὺς βλέπει ὁ Γεζερὶχος,
«Σ' ὄλους μαχαίρι καὶ φωτιά!» προστάζει ὁ Γεζερὶχος
Καὶ τὸν τζελάτη καρτερῶν ἀράδα ἀράδα οἱ σκλάβοι
Κ' ἕνα σκλαβάκι μοναχὰ δὲν καρτεράει, κοιμᾶται,
Κι ἐνὸς αὐτοῦ τὰ δλάνοιχτα φτερούγια τὸ σκεπάζουσε.
Κι ὁ Βάνταλος ξαφνιάζεται, κινούρια διάτα βγάζει·
«Μὴν τὸν πειράξετε τὸ νιὸ τὸ γλυκοκοιμισμένο,
Τὸ γράψε ἡ Μοῖρα βασιλιάς νὰ στηλωθῆ σὲ θρόνον».
Κι ἀντὶ μαχαίρι καὶ φωτιά τὴν ἀγκαλιὰ τάνοιγει.

Κι ὁ νιὸς ὑψώθη βασιλιάς καὶ κάθησε σὲ θρόνον».
Κ' ἤρθε κ' ἡ μάνα κ' ἔσκυψε πρὸς τὸ παιδί της,
[καὶ εἶπε·

«Σοῦ πρέπει ἐσένα, ἀγάπη μου, βασιλικὸ στεφάνι,
'Εσένα εἶναι πατριδα σου τ' Ἀλέξανδρον ἡ πατριδα
Τοῦ πιὸ μεγάλου βασιλιᾶ, ποῦ τοῦ Βουκέφαλον εἶταν
'Ο καρβαλλάρης, καὶ ὕστερα τοῦ κόσμου ὁ καρβαλ-
[λάρης·

Κ' εἶταν ἐσὲ ὁ πατέρας σου χρυσοῦ δέντροῦ κλωνᾶρι,
Καὶ πέτρα ἐγὼ σκοταδερῆ κορώνας ἀγιασμένης.
Αἷμα σὺς φλέβες σου κρατῆς ἀγιοκατοαντινάτο.
Τὸ δέντρο τῶν Ἀρσάκηδων κλώνια κι ἀκόμα κλώνια
Σὲ Δύση καὶ σ' Ἀνατολὴ βασιλικὰ θὰ σπείρη».
Κι ἀκόμ' ἀεροζυγιάζονταν ὁ αὐτὸς μὲ τὰ φτεροῖ του.

Τέτοια ὄροσιὰ ζωντάνεψε καρδιὲς μαραζωμένες
Καὶ τέτοια ἀγῆ προφητικὰ τὸ γλυκοχάραμά της
Μέσα στὸ νοῦ τὸ ξάπλωσε τᾶχαρου σκλάβου κόσμου,
Κι ὡς ἔκαιε τὸ μεσημερὸ τοῦ θεοριστῆ λιούρι.
Τὸ ὄρνιο τὸ μακροφτερόνιο φτερούγιασε καὶ πάει,
'Ὅμως τὸ μάγεμα ἔσπεκε τοῦ Ἰσκιου του γιὰ πάντα.
Κ' ἔτσι ἀπὸ κείνη τῆ στιγμῆ κι ἀπὸ τῆ μέρα ἐκείνη
Τὸ νιὸ τὸν εἶχαν κόνισμα καὶ τότε προσκυνούσαν.

(Ἐβρα, κινάρα μου ἐπική, μέσ' ἀπ' τὸ μονοπάτι
Ποῦ πήρες, κι ἀκολούθη τον τὸ δρόμο σου σὲν πρῶτα).

Καὶ τοῦ μιλάει ὁ βούργαρος ὁ τσάρος ὁ Κρουτάγος.
— Ποιὸς εἶσαι, εὐὸ ὁ περὶφανος κι ὁ ἀρχοντομαθη-
[μένος ;

— Εἶμαι τῆς χήρας τὸ παιδί, μονάκριβὴ τῆς κλήρα.
— Παιδί, ποιὸς εἶναι ὁ τόπος σου, πῶς λένε τὸ χω-
[ριό σου;

— Μακεδονία ὁ τόπος μου καὶ Νίκη τὸ χωριό μου.
— Ἐρχεσαι στὸ παλάτι μου, παιδόπουλο δικό μου,
Νὰ μοῦ βαστῆς τὴ βέργα μου, τᾶραματα νὰ μοῦ ζώνης,
Νὰ μοῦ σελλώνης τᾶλογο, καὶ νὰ μὲ παραστέκης
Πάντα, καὶ τὴν πορφύρα μου σὴν πλάτη ἐσὺ νά-
[πλώνης,

Νᾶχης περίσσια τᾶγαθὰ, καντάρια τὸ χρυσάφι ;
— Ἰλλὰ τὰ ἔτη, ρήγα μου. κ' ἡ χάρη σου μεγάλη,
'Ὅπου εἶναι χῶμα ἀσκλάβωτο δικό μου εἶναι παλάτι,
Δουλεύω μόνο ὅπ' ἀγαπῶ κι ὅπου μὲ λαχταροῦνε,
Κ' ἐγὼ εἶμαι τὸ παιδόπουλο στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μου.
Ρήγα, βαρεῖα εἶν' ἡ βέργα σου γιὰ τὰ δικὰ μου χέρια,
Κι ὄντας μοῦ τύχη ἀρματωσιὰ, τὴ ζώνω τοῦ κορ-
[μοῦ μου.

Ἡ μάνα μου δὲ μ' ἔμαθε τὴν τέχνη τῆς στολιστρας,
Καὶ μέσα στὸ χρυσάφι σου τὸν ὕπνο μου θὰ χάσω.

Ἄ νιὸς ἔτσι ἀποκριθῆκε στὸν τσάρο τὸν Κρουτάγο,
Τὰ λόγια τὰ λεβέντικα τὰ εἶπε γλυκὰ σὲν κόρη
Καὶ τοῦλαμψε στὸ πρόσωπο τριανταφυλλένια λάμψη.
Καὶ συγνεφιάζει ὁ βασιλιάς καὶ οἱ πρῶτοι του φρε-
[νιάζουν,

Φέρθηκε ὁ νιὸς ἀπόκοτα, καὶ θάνατος τοῦ πρέπει.
'Ὀλόρθος ἀπ' τὸ θρόνον του τινάζεται ὁ Κρουτάγος,
Φιλῆ τὸ νιὸ στὸ μέτωπο, τοῦ λέει παλληκαρία·
— Γύρνα, παιδί, σὴ μάνα σου καὶ τρέξε στοὺς δι-
[μούς σου,

Καὶ γλέντησε τὴ νιότη σου, χαίρου τὴν ἀφοβία σου,
Κι ἂν εἶσαι λιονταρόπουλο, εἶμαι κ' ἐγὼ λιοντάρι !»

Σὰν ἀγριέψη ἡ θάλασσα καὶ σηκωθῆ ἡ φουρτούνα
Καὶ τὸ καράβι πάει, κ' ἡ ξέρα τριψαλο τὸ κάμη,
Κ' οἱ ταξιδιώτες μαλωχτοῦν ἔρμοι σὲ μιὰ βαρκούλα,
Καὶ φέρονται καὶ δέρονται μερόνυχτα καὶ πάνε
Καὶ μιὰν ἀπέραντη ἐρημιὰ ἀπὸ νερὸ τοὺς τρώει,
Κ' ἔξασπ' ἀπάντεχα βαθιὰ λευκὸ παννὶ ἀνικρῶσουν
Π' ὄλο σαλεύει, ἀνοίγεται, κ' ἔρχεται καὶ σιμώνει,
Δὲ χαίρονται τέτοια χαρὰ, μὲ τέτοιο δὲ μεθᾶνε
Μεθύσι, τὰ περιγυρα δὲ δέρονουνε μὲ τέτοιο
Βουτὸ γιορτῆς κι ἀνασασμοῦ, τὰ χέρια δὲν ὑψώνουν
Πρὸς τὰ οὐράνια γκαρδιακὰ σὲ νικητήριον ὕμνο,
Σὰν τὴ χαρὰ καὶ τὴ βοή καὶ τὴ γιορτὴ τοῦ κόσμου
Στὸ ξαναγύρισμα τοῦ νιοῦ, σὴ νίκη τοῦ λεβέντη.

Κι ἀκούστη τότε ἕνα πουλί κρυμμένο σ' ἕνα δέντρο,

Κι ἀκούστη καὶ τραγούδαγε πασίχαρο τραγούδι·
Δὲν κελαιδάει σὲν τὸ πουλί, σὲν ἄνθρωπος μιλάει·
« Ἐχτὲς γλυκοκοιμήθηκα κ' εἶδα μέσ' στῆνερό μου
Τῆς Πόλης τὸ κερμάτωμα, τῆς Πόλης τὸ παλάτι,
Καὶ σὴν ἀλλή τοῦ παλατιοῦ κατάμεσα ἕνα δέντρο,
Δέντρο κυπαρισσόδεντρο, χρυσὰ εἶταν τὰ κλαδιά του,
Χρυσὰ τὰ φύλλα του, χρυσὴ καὶ ἡ εἴζα καὶ ἡ κορφή
[του,

Καὶ σὴν κορφή του κάθονταν περὶφανος λεβέντης,
Κ' εἶναι τῆς χήρας τὸ παιδί, τῆς χήρας τὸ καμάρι.
Περὶφανέφου, Ἀνατολῆ, καὶ ζηλοφτόνα, Δύση,
Κ' ἐσὺ. Κωσταντινούπολη, βάλε τὰ γιορτερά σου.
Γένος μακεδονίτικο καινούριο ξεφυτρώνει,
Κι ἀπλώνει γιὰ βλαστάρια του στὸν κόσμο βασιλιάδες,
Κ' εἶναι τῆς χήρας τὸ παιδί τὸ πρωτοβλάσταρό της.
'Ανοίγει καὶ ἡ χρυσόπορτα καὶ διάπλατη προσμένει
Οἱ βασιλιάδες νὰ διαβοῦν μὲ τίς χρυσὲς κορώνες.
Σκίστε τὴ γῆ καὶ μέσα της κρυφτῆτε ντροπισμένοι,
Σαρακηνοὶ καὶ Νορμανοὶ καὶ Βούργαροι καὶ Ροῦσ-
[σοι !»

1886, 1904.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

δὲν εἶναι ὅσοι σαλιαρίζουσε, μέρες τώρα, στὶς Ἀθη-
ναλικὲς ἐφημερίδες πῶς πρέπει, σῶνει καὶ καλὰ, ἡ
Εὐρώπη νὰ κάνει ἐκεῖνο ποῦ θὰν τὴ διατάξει τὸ Θέ-
ρισσο. Ἀλλοίμονο ! Ὅστε γιὰ προδότες δὲν εἶναι ἱκα-
νοὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι. Εἶναι μοναχὰ ἀνόητοι καὶ
κάνουν τοὺς Εὐρωπαίους νὰ πιστεύουν πῶς ἡ Ἑλ-
λάδα μεταμορφώθηκε τώρα τελευταία σ' ἕνα ἀπέ-
ραντο βλακοκομεῖο, ἀφοῦ ἐκεῖνοι, οἱ δημοσιογράφοι
μαθῆς, οἱ διερμηνευτῆς, νὰ ποῦμε, τῆς κοινῆς γνώ-
μης, ἀγωνίζονται ποιὸς νὰ ξεπεράσει τὸν ἄλλον
στὴν κουταμάρα.

Θέλετε κι ἀπόδειξη ; Μὰ μιὰ μοναχὰ ; Γρά-
φτηκε πῶς ἡ Κρητικὴ Βουλὴ θὰ παρακαλέσει τίς
Δυνάμεις νὰ τραβήξουν τὸ στρατό τους ἀπὸ τὴν
Κρήτη καὶ νὰ φήσουν τὴν Ἑλλάδα νὰ στείλει δικό
της στρατό. Ξέρετε πῶς κριθῆκε αὐτὸ ἀπὸ τοὺς
'Αθηναίους πατριώτες ; Ὡς ... ἐνέδρα !! καὶ ὡς
σχέδιον καταχθόνιον !! « Ἀδύνατον, φωνάζει μιὰ
πατριωτικωτάτη καὶ ἰσπερινωτάτη ἐφημερίδα, νὰ
φαντασθῶμεν ὅτι Κρητῆς, καὶ δὴ πολιτευόμενοι
Κρητῆς, ἦτο δυνατόν νὰ ὑποπέσουν εἰς τοιαύτην
τόσον χονδροειδῶς γενομένην ἐνέδραν !!»

'Αθάνατε Δον-Κιχῶτε ! Ποῦ νὰ πιάσεις χαρ-
τωσιὰ μπροστὰ στοὺς ἀπογόνους σου !...

Ἡ ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ*

(Ἀπὸ τὸ «Mercur de France» I τοῦ Ἀπριλίη 1905)

'Απὸ τὴ μιὰ μεριά οἱ ἀσυμβίβαστοι ἀρχαιοτῆς
(ἀραιώθησαν τώρα) ποῦ δὲν παραδέχονται στὸ λε-
ξικό τους τίποτε ποῦ νάχη νέα καταγωγή· κι ἀπὸ
τὴν ἄλλη τὴ μεριά οἱ συμβιβαστικοί, ποῦ νὰ μὲν
δὲν τὴν παραδέχονται κι αὐτοὶ τὴ γραμματικὴ τοῦ
λαοῦ, μὰ μεταχειρίζονται ὅπωςδήποτε τὴ δημοτικὴ
σύνταξη καὶ τίς κοινὲς λέξεις· ἀναμεταξὺ στοὺς δυὸ
αὐτοὺς κύκλους βρίσκετε κάθε λογῆς ξεχωρίσματα·
τόσο ποῦ κάθε συγγραφέας φαίνεται· πῶς κρατιέται
κι ἀπὸ δικό του σύστημα στὴ γραμματικὴ, στὸ λε-
ξικό καὶ στὴν ὀρθογραφία.

Τὰ πιὸ παράξενα ἀνακατώματα γίνονται, σὲ
παρσίματα καὶ σὲ ἀπορρίματα, ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ καὶ·
μὲ τὴν πρόφαση πῶς διαλέγουν. Συχνὰ σ' ἕνα περιο-
δικὸ ἀπὸ τὴ μιὰ σελίδα ὡς τὴν ἄλλη μπορεῖ νὰ

(*) Ἡ ἀρχὴ του ἐστὶ 143 φύλλο τοῦ «Νουμῆ».

ἀλλάζον οἱ κλίσεις καὶ οἱ συζυγίες. Ὁ πληθυντικὸς
τοῦ θηλυκοῦ σὲ αἰ καὶ σὲ ας (κατὰ τὸ ἀρχαῖο) συν-
αλλάζεται μὲ τὴ νέα κατάληξη σὲ ες· μερικοὶ γρά-
φουν αἰς γιὰ νὰ δείξουν πῶς ἐγίνε ἀπὸ τὸν τύπο τῆς
δοτικῆς. Ἡ πληθυντικὴ αἰτιατικὴ τοῦ θηλυκοῦ
ἄρθρου τίς γίνεται τῆς, τῆς ἢ ταις ἢ ἀκόμα καὶ τας,
τύπος ἀρχαῖος.

'Ἄλλος σοῦ κλίνει πόλῃ στὸν ἐνικό, κατὰ τὴν
πρῶτη κλίση καὶ σύμφωνα μὲ τὸ λαὸ, φυλάει ἀκόμα
τὸ δασκαλικὸ πληθυντικὸ σὲ εἰς, εἰων. Φαίνεται πῶς
ἡ συνήθεια αὕτη κράτησε σήμερα. Κ' ἔτσι ἡ καθα-
ρεύουσα μὲ τὴν ἐπιρροή της ἀπλώνει τὴν ἀσυναρτη-
σίαν· ὅμως ἡ ἐπιρροή αὕτη ὑπάρχει, καὶ πολὺ δυ-
νατή.

Ἐν τούτοις ἀπὸ πολὺν καιρὸ σχεδὸν ὅλοι οἱ ποι-
ητῆς ἐκεῖ πέρα γράφουνε ἀ δημοτικὰ.

'Ὀδηγημένοι—μπορεῖ—ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ
'Αντρέα Κάλθου ποῦ ὅσο κι ἂν τὴν ἔβλαψε τὴν ποι-
ητικὴ του ἀξία τὸ γραμματικὸ του σύστημα, εἶναι,
ὑστερ' ἀπὸ τὸ Σολωμὸ ἀπὸ τὸ Βαλαωρίτη, ἕνας
ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀξιοσπουδαστους ἀνθρώπους τῆς νέας
'Ελλάδας, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνέους, ποιητῆς, κρι-
τικοὶ, καὶ διηγηματογράφοι, προσπάθησαν τώρα τε-
λευταία νὰ κάμουν ἕνα εἶδος συμβιβασμοῦ· κι αὐτὸ
τῶνομάσανε μιχτὴ γλῶσσα. Τὸ σύστημα αὐτὸ ποῦ

δείχνει φανερά τὸν ξεπεσμό τῆς καθαρεύουσας, ἔχει
τὴν ἀξίωση πῶς κρατιέται μακριὰ ἀπὸ κάθε δογμα-
τικὴ ὑπερβολή. Σύμφωνα μ' αὐτὸ, δὲν εἶναι πιά
κνάχη νὰ ξαναβαφτιστῆ στὴν καθαρεύουσα ὅ,τι
ἀπὸ καιρὸ πιά ἐκφράζεται μὲ τὴ δημοτικὴ· ἀλλὰ
καὶ μῆτε ποῦ πρέπει νὰ δίνεται ὁ δημοτικὸς τύπος
στὶς λέξεις ποῦ ἀκόμα δὲν τὸν πῆρανε τὸν τύπο αὐτό.
'Ἡ θεωρία αὕτη λογικὴ, μὰ μοναχὰ ὅταν πρόκηται
γιὰ τὸ λεξικό (γιατὶ κ' ἡ γαλλικὴ γλῶσσα, ὅταν
θέλησε νὰ γίνῃ γλῶσσα ἰσπιστημονικὴ καὶ φιλοσο-
φικὴ, δανεῖσθηκε ἀπὸ τὴ λατινικὴ τοὺς ἔρους ποῦ
τῆς λείπανε)· μὰ γιὰ τὴ γραμματικὴ ἡ θεωρία αὕτη
γενναεῖ ἀπορίες. Ἐν τοσοῦτω, ὡς τὸ ὁμολογήσαμε,
φαίνεται σὰ δύσκολο κάπως ἡ πόλις πόλεως, ποῦ
γίνεται στὴ δημοτικὴ πόλῃ πόλης, νὰ πᾶρη πληθυν-
τικὸ ἄλλο ἀπὸ τὸν πληθυντικὸ τῆς ἀρχαίας σὲ εἰς·
γιατὶ καὶ οἱ περισσότερες λέξεις ποῦ ἀνήκουν στὸ
παράδειγμα τοῦτο, εἶτανε ὄρι ἀφηρημένοι σὲ εἰς, καὶ
δὲν ἔχουνε πληθυντικὸ. Οἱ ὄπαδοι τῆς μιχτῆς γλῶ-
σσας παίρνουν ἀπ' αὐτοῦ ἐπιχειρήματα.

Κ' ἔτσι σωστοὶ δημοτικιστῆς μετανοοῦν χωρὶς νὰ
τὸ ὁμολογήσουν, καὶ ξαναμεταχειρίζονται τοὺς ἀρ-
χαίους τύπους, πρὸ πάντων στὰ ὀνόματα σὲ εἰς,
ποῦ ὁ λαὸς τὰ λείει εἰς ἢ ιὰς.

Φαίνεται πῶς οἱ νέοι Ἕλληνες, κληρονόμοι τῆς

Ο ΝΟΥΜΑΣ, ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Για την Ελλάδα αρ. 10.—Για το Έξωτερικό φρ. χρ. 10
20 λεφτά το φύλλο λεφτά 20

ΠΟΥΛΙΕΤΑΙ: Στα κισόκια της Πλατείας Συντάγματος, Ομόνοιας. Υπουργείου Οικονομικών, Σταθμού Τροχιοδρόμου (Οφθαλματρείς) Σταθμού ύπογειου Σιδηροδρόμου (Ομόνοια) στο καπνοπωλείο Μανωλακάκη (Πλατεία Στουρνάρα, Εξάρχεια), στο βιβλιοπωλείο «Εστίας» Γ. Κολάρου. Στόν Πειραιά: Καπνοπωλείο Γ. Ξηρού. 6δ. Βουβουλίνας αρ. 1, σιμά στην Τρούμπα. Η συνδρομή πληρώνεται μπροστά κ' είναι ενός χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Κ Α Ι

ΠΡΑΜΑΤΑ

ΠΟΤΕ

του δὲ χαιρετήσῃ τῆ σημαία. Στρατιωτικὸς δὲν εἶτανε γὰρ νᾶναι ὑποχρεωμένος νὰν τῆ χαιρετήσῃ. Τούτους ἄλλους πάλι, τοὺς πολίτες, ποὺ τῆ χαιρετούσανε, τοὺς ἔλεγε θεατρίνους. Βρὲ ἀδερφέ, κὶ ἂν τῆ χαιρετοῦν, τὸ κάνουν γὰρ νὰ δείξουν, σ' ὄσους τοὺς βλέπουν, πὼς εἶναι πατριώτες. Ὑποκρισία, λέει, καὶ στῆ σημαία, καθὼς καὶ στῆν ἐκκλησιᾷ με τὶς ψευτομετανιες. Πιστεύεις σὲ θεό; Δὲν εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰν τὸ τελαλήσῃς. Πιστεύε το μέσα σου. Τὸ ἴδιο καὶ με τῆ σημαία.

Ἐπειτα ὁ φίλος σὰ νὰ ντρεπότανε καὶ λίγο. Ἡ σημαία, ἔλεγε, συμβολίζει τὸ Ἔθνος. Νὰ χαιρετᾷς τὸ Ἔθνος ἀπὸ τῆ μιὰ μεριά, κὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰν τὸ βρίζεις με τὸ φέρομό σου, ποὺ ὁ διόλογος τὰ φέρνει τὶς περισσότερες φορές νὰ εἶναι ἀντιεθνικό,

λατρείας τοῦ ματιοῦ πρὸς τῆ μορφή, γνώρισμα χαρκτηριστικὸ τῶν προγόνων τους, ἐπιμένουνε με ὅλα τους τὰ δυνατὰ στῆ θωριά τὴν πανάρχαια καὶ συνθηματικὴ τῆς λέξης, γυρεύοντας νὰ κρατήσουν, μαζὶ με τὸ φέρομα, καὶ τὴν ἀρχοντιά της. Ἄς εἴμαστε συγκαταβατικοὶ πρὸς αὐτοὺς ἡμεῖς ποὺ με τόσο πάθος φιλονεικοῦμε ἰδῶ γὰρ τὸ ὀρθογραφικὸ ζήτημα.

Γ'.

Καὶ ὅμως, ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο καιρὸ, κάτι ἄλλο καλοδέιχτηκε στῆ γλῶσσα. Πλήθυναν οἱ ἀδιήκοοι κολόφωνοι ἤχοι, λιγότεψε ὁ φωνητικὸς χρωματισμός, ἀπλώθηκε ὁ ἰωτακισμός. Κ' ἔτσι ἡ νέα λαλιά πῆρε κάτι τι—πὼς νὰ τὸ πῶ—πιὸ κυματιστὸ καὶ πιὸ λεπτὰ χρωματισμένο, κάτι τι σὰν ἕνας πέπλος μελαγχολικὸς ποὺ βρίσκεται μέσα στόν καινούριο ἑλληνικὸ νοῦ καὶ ποὺ φαίνεται σὰ νὰ κἀνῃ πιὸ μουσικὴ τῆ σκέψη, ἀντὶ νὰ τὴν κρατᾷ λαμπερόχρωμη γὰρ τὰ μάτια, σύμφωνα με τὰρχαῖα. Πέρασε ἀπὸ κεῖ ἡ ἀνατολίτικη θάλασσα.

Τὰ πρόσφατα λυρικά ποιήματα τοῦ Πέτρου Βασιλικοῦ λαμπρὰ τῆνε δείχνουν τὴν ἀλήθεια αὐτῆ, τόσο στῆ γλῶσσα, ὅσο στὸ ρυθμὸ καὶ στῆν προσωπία.

δὲ γίνεται. Χαιρετῶντας τῆ σημαία του, εἶναι τὸ ἴδιο σὰ νὰν τὸ κοροϊδεύεις.

Τὴν περασμένη Κυριακῆ, κοντὰ τὸ μεσημέρι, καθότανε ὁ φίλος με δύο ἄλλους στοῦ Ζαχαράτου ἀπόξω, στοῦ Σύνταγμα. Μιλοῦσανε γὰρ τῆ Ζαχαριτσιανῆ, ἤσυχια καὶ κρικιά. Αὐτὸ κάνανε οἱ Βουργάροι τόσα χρόνια, αὐτὸ ἀρχινήσανε νὰ κάνουμε καὶ μεῖς τώρα. Μαχαίρι στοῦ μαχαίρι. Νὰ λοιπόν. Ζοῦμε κ' ἡμεῖς. Δὲ μποροῦν πιά νὰ μᾶς κατηγορήσουν γὰρ ψόφιους, ὅτε γὰρ λογάδες. Με μιὰ Ζαχαριτσιανῆ τοὺς ἀναγκάσανε νὰ μᾶς λογαριάσουνε δῶ κὶ ὀμπρός. Καὶ θὰ καταφέρουμε κὶ ἄλλα μεγαλύτερα. Τὸ Ἔθνος μπορεῖ νὰχει τὰ στραβά του, μὰ ἡ φυλὴ μας ζεῖ καὶ θὰ ζήσει.

Ἐλεγαν κὶ ἄλλα. Πάντα ἤσυχια. Ὅχι με θυμὸς καὶ με φωνές. Σὰ νὰ κρίνανε κανένα βιβλίον.

Ἐκείνη τῆ στιγμή πέρασε καὶ ἡ μουσικὴ συνοδεύοντας τῆ φρουρὰ ποὺ πήγαινε στοῦ Παλάτι. Ὅλοι σηκώθηκαν νὰ χαιρετήσουν τῆ σημαία μας Σηκώθηκε κὶ ὁ φίλος. Ἐβγαλε τὸ κἀπέλλο του καὶ στάθηκε με σεβασμὸ ὡς ποὺ πέρασε κὶ ὁ τελευταῖος στρατιώτης. Δὲ ντράπηκε νὰ χαιρετήσῃ τῆ σημαία του κἀνῆ τῆ μέρα, ὅτε κατηγορήσε γὰρ θεατρίνους τοὺς ἄλλους ποὺ τῆ χαιρετήσανε.

— Νὰ, ἔλεγε ὄστερα, ποὺ κ' ἡ σημαία μας ἀπόχτησε ἀνθρώπους ἀξίους νὰν τῆ χαιρετοῦνε!

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ

τῆς Δικαιοσύνης, λέει, ζήτησε νὰ μάθει σὲ ποιὸς δήμος πρέπει νὰ καταργηθοῦν τὰ Εἰρηνοδικεῖα καὶ σὲ ποιὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ προστεθοῦνε κὶ ἄλλα, γιὰτὶ αὐτὰ ποὺ εἶναι σήμερα δὲ φτάνουνε.

Τὶς πληροφορίες τὶς ἐζήτησε ἀπὸ τοὺς Εἰσαγγελέδες, μὰ θὰν τὶς δώσουνε οἱ βουλευτᾶδες. Ὅποια ἐπαρχία ἔχει Ὑπουργικὸς βουλευτᾶδες, ἀποδείξη πὼς ἔχει ἀνάγκη κὶ ἀπὸ περισσότερα Εἰρηνοδικεῖα. Κὶ ὅποια ἔχει ἀντιπολιτευόμενους, μπορεῖ νὰ περάσει καὶ δίχως αὐτῆ τὴν περιττὴ πολυτέλεια.

Ἔτσι γίνεται πάντα καὶ δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ τώρα ἀλλιώτικα.

ΑΠΟ ΜΙΑ

περιγραφή τῆς παράστασης τῆς Ἀντιγόνης ποὺ δημοσιεύτηκε στόν Παρισιάνικο «Χρόνος» μάθαμε ἕνα χαριτωμένο ἀνέκδοτο ποὺ μὲνδιαφέρει πολὺ τὸ Μιστρι-

ώτη καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ψευτοαρχαιολάτρηδες.

Μιὰ φορὰ ποὺ κάπια ταραχὴ συνέθηκε στῆ Θήβα ἕνας πολιτευόμενος Θηβαῖος γὰρ νὰ ἡσυχάσει τὰ πράματα ἄρχισε νὰ βγάξῃ λόγο. Πρῶτα πρῶτα ἀπάγγειλε με πόζα τοὺς πρώτους στίχους ἀπὸ τὸν «Οἰδίποδα τύραννο» τοῦ Σοφοκλή: Ὡ τέκνα, τοῦ πάλαι Κάδμου νέα τροφή!...

Καὶ μόλις τέλειωσε τῆ φράση, κάποιος Θηβαῖος χωριάτης τοῦ φώναξε:

— Τί εἶν' αὐτὰ ποὺ μᾶς λές; Πότε θὰ πάψεις νὰ μιλάς Γερμανικά;

Ὁ χωριάτης αὐτός, δὲν τόχει γὰρ τίποτα νὰ μᾶς πεί ὁ Μιστριώτης, πὼς εἶτανε βαλμένος... ἀπὸ τὸν κ. Ρεῖνᾶχ γὰρ νὰ ἐξευτελίσει τὴν ἑταιρία πρὸς διδασκαλίαν ἀρχαίων δραμάτων!

ΚΑΛΟ

σημάδι κὶ αὐτό, ἀφοῦ ἄρχισε καὶ μέσα στῆ Βουλὴ νὰ λέγεται ἡ Ἀλήθεια. Στῆ συνεδρίαση τῆς Τρίτης ὁ βουλευτῆς Ἐρμιονίδας κ. Ρέπουλης τὰ εἶπε παστρικά καὶ ξάστερα καὶ θὰ μᾶς δώσει τὴν ἄδεια νὰ μεταφράσουμε μερικὰ χρυσὰ λόγια του σὲ γλῶσσα ἀνθρωπινῆ γὰρ νὰν τὰ νιώσουν κ' οἱ Κρανιδιώτες ποὺ τιμηθῆκανε βγάζοντας τὸν βουλευτῆ.

— Εἶναι καιρὸς νὰλλάξουμε, φώναξε. Ἴσα με τώρα πολιτευθήκαμε ὅλοι ἔχι σύμφωνα με τῆ συνείδησή μας καὶ με τὶς ἐθνικὲς παράδοσες καὶ προσδοκίες. Δὲν ἔχουμε κανένα δικαίωμα νὰ μιλάμε γὰρ στρατὸ καὶ γὰρ στόλο, ἀφοῦ σαράντα ἀλάκερα χρόνια δὲν καταφέραμε νὰ στερεώσουμε τὴν τάξη καὶ νὰ καθαρίσουμε τῆ χώρα μας ἀπὸ τοὺς φυγόδικους καὶ τοὺς ζωοκλέφτες. Δὲν ἔχουμε δικαίωμα νὰ μιλάμε γὰρ ἐξωτερικὴ ἄμυνα, ἀφοῦ δὲν τὰ καταφέραμε νὰ ἔχουμε ἐσωτερικὴ διαίκεση. Ποῦ θὰ στηριχτοῦμε γὰρ νὰ ἀνορθώσουμε τὰ οικονομικά μας καὶ νὰ ἐτοιμάσουμε γὰρ πόλεμο τῆ χώρα μας; Ὅλα εἶναι σάπια καὶ σὲ σάπια χῶματα δὲ θεμελιώνονται τὰ ἔθνη. Ὅλοι φταῖμε γι αὐτὸ, κ' ἐκεῖνοι ποὺ κυβερνοῦν. Μὰ κὶ ἂ λείψει αὐτῆ ἡ Βουλὴ κ' ἡ ἄλλη, κ' ἡμεῖς, τὸ Ἔθνος πρέπει νὰ ζήσει καὶ θὰ ζήσει στοὺς αἰῶνες!

Ὁ κ. Ντεληγιάννης ἀπαντώντας στόν κ. Ρέπουλη, εἶπε πὼς τὰ λόγια του δὲν εἶχαν καμιὰ βάση. Βάση ἔχουν μονάχα οἱ ψευτοεπαγγελίες του καὶ τὰ κομματικὰ του τερτίπια.

Ὁ ἀλησμόνητος Καμπύσης τὸ ἴδιο ἔκαμε στὶς δραματικὲς του δοκιμὲς, καὶ οἱ συντηρητικώτεροι, ἀνάμεσα στοὺς νέους· ὁ Πορφύρας, ὁ Γρυπάρης, ὁ Βλαχογιάννης, δείχνουνε φροντισμένα τὴν ἴδια ἀπλή καὶ εἰλικρινῆ συγκίνηση, τὴν ἴδια βαθεῖα λατρεία γὰρ τὰ πράγματα καὶ γὰρ τὴν πατρίδα τους ποὺ δείχνουν καὶ τὰ καλῆτερα δημοτικὰ τραγούδια καὶ τὰ ἀξιοθαύμαστα ποιήματα τοῦ δασκάλου τους σὲ ὅλα Κωστῆ Παλαμᾶ, τοῦ Ἀθηναίου Καρντούτση.

Κὶ ὁ πεζὸς λόγος ἀκόμα, ἔξω ἀπὸ κάθε φούσκωμα καὶ με τὸν ἀπλὸ τόνο τῆς συνηθισμένης κουβέντας τὰ μεταχειρίζεται, καὶ τοῦ ἀρέσουν τὰ leit-motifs, καθὼς τὸ δείχνει ἐξαιρετὰ «Τὸνερο τοῦ Γιαννίρη» τοῦ ἀρχηγοῦ Ψυχάρη ἢ τὰ διηγήματα τοῦ Ἑφταλιώτη. Ἀκόμα καὶ ὁ Μπόεμ (Μήτσος Κατζόπουλος) ἢ ὁ Παῦλος Νιρβάνας, με ὅλη τὴν ἐπιρροὴ τῆς καθαρῆς στὰ ἔργα τους, τῆ γράφουν ἀξιοθαύμαστα τῆ ζουμερῆ καὶ φωτεινῆ αὐτῆ γλῶσσα, με τοὺς θρηνητικὸς της τόνους καὶ με τὰ μουσικὰ της γυρίσματα, ποὺ μᾶς θυμίζει κάπως τὴν προβιγγιανὴ μας.

Ἐπειτα καὶ οἱ περισσότεροι πεζογράφοι ἐκεῖ πέρα (οἱ Καρκαβίτσηδες, οἱ Παπαδιαμάντηδες, οἱ Πασσαγιάννηδες) φροντίζουν τώρα νὰ μεταχειρίζωνται φυσικώτερα τὴν ἀληθινὴ τους γλῶσσα.

Καὶ βέβαια θὰ εἶτανε ἀξιολύπητο πρᾶγμα ὁ δημοκρατικώτατος λαὸς τῆς γῆς νὰ καταντήσῃ καὶ τὶς ἐφημερίδες του νὰ μὴ μπορῆ νὰ τὶς διαβάξῃ εὐκολα. Ὅλος ὁ τύπος, ὅλη ἡ Παιδεία ἐνεργοῦνε με τὴν καθαρῆς. Αὔριο, χωρὶς ἄλλο, θὰ ἐνεργήσουνε με τῆ μιχτῆ γλῶσσα. Στοχάζομαι πὼς ἂν ἡ πολιτικὴ κατάστασις πολὺ ἐπηρεάξῃ τῆ γλωσσικὴ ἀνάπτυξη, μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ τὸ ἀντίθετο.

Καὶ ἂν ἀληθινὰ ἡ Ἑλλάδα ὀρέγεται νὰ ξαναβρῆ κάποια δύναμη καὶ χάρη, πρέπει πρῶτα νὰ ξαναποχτήσῃ τὴν ἠθικὴ τῆς ἐνότητά, μέσα στῆ θαυμαστῆ ζωντανῆ τῆς γλῶσσα, καὶ νὰ μὴ τῆ σπαταλεῖ σὲ ἀνωφέλευτα γυρίσματα πρὸς τὰ περασμένα. Εἶναι ἀλήθεια πὼς κ' οἱ ὀπαδοὶ τῆς καθαρῆς γὰρ τὴν ἴδια αὐτῆ ἐνότητά ἔχουν τὴν ἀξίωση πὼς δουλεύουν. (Πατρίδα, θρησκεία, γλῶσσα, ἕνα εἶναι).

Ἄς συμφωνήσουν οἱ κυβερνήτες γὰρ τὸ ζήτημα τῆς γλῶσσας με ὅλο τὸν ἑλληνικὸ λαὸ, καὶ θὰ γίνῃ ἕνα μεγάλο βῆμα προοδευτικό. Γιατὶ οἱ ἰδέες δὲν μποροῦνε νὰ κατέβουνε στὸ λαὸ παρὰ φερμένες με μιὰ γλῶσσα ποὺ νὰ τῆνε μιλάνε, νὰ τὴν καταλαβαίνουν καὶ νὰ τὴν αἰσθάνωνται ὅλοι. Αὐτὸ εἶναι ποῦ στοχάστηκαν καὶ οἱ γενναῖοι τοῦ «Νουμά» ἰδρυτῆς καὶ ὅμως ὁ «Νουμάς» μπορεῖ νὰ μὴν ἔχη φτά-

Η «ΕΣΤΙΑ»

της περασμένης Τρίτης παρακάλεσε μ' ένα όμορφο άρθρουδάκι της την Πριγκηπέσσα Σοφία να φροντίσει να μη ρημαχτούν και φέτος τα δάση για να στολιστούνε σήμερα γιορτάσιμα οι στρατώνες, όπως γίνεται κάθε χρόνο. Οι σημαίες φτάνουν, είπε πολύ σωστά η «Εστία», κ' είναι περιττός κάθε άλλος στολισμός.

Η καλή μας Πριγκηπέσσα που άγκυράει και προστατεύει τα ελληνικά δάση, θα συγκινηθεί από τη σύσταση της «Εστίας» και τ'όχουμε γιά βέβαιο πως α' δέν καταφέρει τίποτα για φέτος, του χρόνου όμως όρισμένα θα έμποδισει το άδικολόγητο αυτό συνήθιο.

Αν είναι άπαραίτητο να γιορτάζουν οι στρατιώτες το Πάσχα κάτω από πεύκα, μπορούν άξιόλογα άντι να φέρνουν τα δάση στους στρατώνες, να μεταφέρνουν τους στρατώνες τους στα δάση αυτή τη μέρα. Έτσι το Πάσχα γιορτάζεται ήμερώτερα.

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΑ ΓΛΩΣΣΙΑ

Φίλτατε «Νουμά»,

Έδιάβασες τα «Παναθήνια» της 31 του Μάρτη, όπου ο ταχτικός άναγνώστης σου και πιστός άποστηθιστής των όσων γράφεις κ. Γρ. Ξενόπουλος, μιλάει για το Ρομάντσο του Ψυχάρη «Ζωή κι Άγάπη στη Μοναξιά»; Έγώ τα διάβασα και—άφου μονάχος του το ζητάει—σάν χριστιανός τότε λυκώμαι για τα όσα έγραψε. Δέν είμαι καθόλου κακός άνθρωπος και γι' αυτό με πίκνει λύπηση άληθινή χμα βλέπω κινένα άγαθόν χριστιανόν να... σοβαρεύεται. Ξέρεις βέβαια πως ή σοβαρότητα, και στον κριτικόν άκόμα περισσότερο, ζυγώνει στο γελοίο όπως λένε κ' οι φίλοι του κ. Ξενόπουλου Φραντζέζοι. Έχω τη μονομανία να πολυδιαβάω και να παρακολουθώ την έργασία όλων των δικών μας που άνκατελούνται στα γράμματα, κι άκόμη να προσέχω στο τι λένε κ' οι άλλοι για τον καθένα απ' αυτούς. Κ' έτσι ξέρω ότι μια φορά ο κ. Ξενόπουλος έπερνούσε—και

σει την κυκλοφορία του «Συλλόγου προς διάδοσιν ώφελίμων βιβλίων». Όποσδήποτε ή Ελλάδα, γελασμένη για μια στιγμή από την πολιτική της, άρχισε κάπως να τους ύποπτεύεται τους πρώτους της δασκάλους, τους γάλλους. Η Γερμανία είναι της μόδας· μά πρέπει να πούμε και το δικίο της γειτόνισσας μας. Έξαιρετη δασκάλισσα στα στρατιωτικά, έχει όμοια και φωτισμένους ανθρώπους, κηρυγμένους πρόμαχους της δημοτικής γλώσσας, σαν τον Κρουμπάχερ και σαν το Dieterich. Έγώ πιστεύω πως οι Έλληνες θα αισθάνονται πάντα πως είναι σιμώτερα σ' έμάς παρά σε κάθε άλλο έθνος, με τα αισθήματα, με το χαρακτήρα, με τις άγάπες. Άκόμα και το ζετούλιμα της νέας γλώσσας το άναλυτικό φανερά γυρίζει προς αυτό το σημάδι, με όλο που συχάινεται ή γλώσσα αυτή τα άφηρημένα μας νεολατινικά.

Η Ελλάδα πρέπει να προσπαθήση να ξαναβρη τον δαυτό της. Από τώρα, αν νοιώθη μέσα της την ενέργεια και την έξυπνάδα που ής ταιριάζει, μπορεί να σαρώση από πάνω της όλους τους σχολαστικούς, και όλο το συρφετό, που τώρα με το ένα και τώρα με το άλλο, την κρατάει σε παντοτεινή διανοητική σκλαβιά.

Κανείς δέν κάνει μήτε που ξεκάνει μια γλώσσα.

τ'όθελε κι ο ίδιος—για κριτικός moderniste· με κάτι γραψίματά του όμως τώρα στα τελευταία χρόνια θέλησε να πάρη, και τον πήρε με το σπαθί του, τον τίτλο του enfantin κριτικού. Δέ με πιστεύεις; Για πρόσεξέ με και θα με πιστέψης, όπως θα με πιστέψη πρώτα—πρώτα ο ίδιος ο κ. Ξενόπουλος. Λέει μέσα στο—ας το πούμε έτσι άφου το θέλη—κριτικό άρθρο του: «Το βιβλίο του κ. Ψυχάρη είναι παιδαγωγικόν υπό έννοιαν ύψηλοτέραν» και παρακάτου: «Η βάσις, επί της οποίας εστήριξε την ψυχολογίαν της μοναξιάς, είναι άληθινή, σχεδόν (τι πετυχημένο αυτό το σκεδόν!) έπιστημονική.» Και όμως δε διατάζει να πη σε λίγο, ότι ο κ. Ψυχάρης του φαίνεται ψεύτικος ψυχολόγος· γιατί;—Ό λογική που κρύφτηκες και τόσο δυσκολόβρετη έγινες για τον κ. Ξενόπουλο; Γιατί, λέει, τον κάνει να σιέφτεται και να συζητη και άδιάφορον αν είμπορη να δεχθη δια συλλογισμών άληθινώτερος.» Η ψυχολογία του κ. Ψυχάρη (πρόσεξε: είπε παραπάνου πως είναι άληθινή και έπιστημονική) φαίνεται α'υθαίρετος, φανταστική.» Πιστεύεις τώρα, ότι ο κ. Ξενόπουλος είναι κριτικός enfantin; Σταματώ γιατί δε θέλω να πω πολλά. Πολλά είπε—και άλλοίμονο! πάντα λέει—κι ο κ. Ξενόπουλος και δέν είναι σωστό να πρίζουμε τα ξένα δικαιώματα. Λέει κάμποσα και για τη γλώσσα, μιλεί και για λέξεις. Έγώ δε θα πω τίποτα, γιατί δε θέλω να με λυπηθούν οι χριστιανοί. Τι διάολο! είνε: άνάγκη να γίνουμε όλοι άξιολύπητοι;

Δικός σου.

Ό Κόντε-Βαλέρης

ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

Φίλτατε Νουμά,

Διαβάζω στον «Άγώνα» τώρα τελεφαία την άπάντηση του κ. Σκια στην έπίκριση του Γλωσσικού του βιβλίου, που δημοσιέφτηκε στο «Νουμά» από τον κ. Σπ. Αναστασιάδη. Δέ σκοπέω να πω τίποτα γι' αυτή, επειδή δέν έχω καμιά όρεξη να ανακατέθουμε σε συζητήσεις και μήν τρομάζης. Αυτά ως τα ξεμπερδέψουμε κείνοι που τα μπερδέψανε. Θέλω να πω όμως κάτι για ένα πράμα, που έλπίζω, ότι θα το προσέξης και του λόγου σου. Είδα στην άπάντηση του κ. Σκια να γίνεται λόγος για τύπους της μας και της άλλης γλώσσας· εκεί που ο κ. Αναστασιάδης λέει ότι δέν ξέρει ποιόν τύπο της καθαρεύουσας να πάρουμε για σωστόν: το έχουν ή το έχουν

Πρώτα πρώτα την άκοψ να μουμουρίζη και να κελαιδύη στα χείλια του λαού· καθώς λέει κι ο Σολωμός στο θαυμαστό άτέλειωτο διάλογό του: «Υποτάξου πρώτα στη γλώσσα του λαού, για να την υποτάξης ύστερα ο ίδιος».

«Τι άνακατώνονται λοιπόν οι ξένοι;» Θα μπορούσαν να πούνε οι Έλληνες, άνίως κ' επιμέναμε μονάχα στις μαρτυρίες και στα λόγια των θεωρητικών της Γραμματικής, μολονότι πολλοί απ' αυτούς, κι από το γένος τους άκόμα, που είναι ελληνικό, έχουν δικαίωμα να συμβουλεύουν.

Μά ποιος θα φιλονεικήση το άξιωμα του Σολωμού; Άς αγαπά ή Ελλάδα με πάθος και ως λατρεύη τα ήρωικά περασμένα της, και τότε θα αισθανθη τι της λείπει, και ότι ή φιλονεικία για τις λέξεις δε γεννάει πάντα τις ιδέες μήτε και που διδάσκει πως να γίνουν πράγματα. Στα ούσιαστικά της, ή σημερινή γλωσσική Ελλάδα μοιάζει ίσως τη Γαλλία του 16ου αιώνα· ως την ύψωση προς τη ζωή και προς την Όμορφιά κάποιου γενναίο πάθος, και τότε θα βρεθη σε μια Άναγέννηση. Με την άπόφαση να γίνη και να μείνη ρωμαϊκή, ή Ελλάδα θα πλουτισθη με όλους τους θησαυρούς που μπορεί να της δώση ο άρχαίος κόσμος. Δέν ξαναστυλώνονται οι άρχαίοι ναοί, όμως μπορεί κανείς να ώφεληθη

κι ο Σκιας άπαντάει με το ίδιο έπιχείρημα λέγοντας ποιόν τύπο από τη δημοτική να δεχτούμε για σωστό: το θα γράψης ή θα γράψεις. Και το έπιχείρημά του το παίρνει από τον ίδιο το «Νουμά». Αυτό μ' έκανε να σκεφτώ λίγο και να σου φανερώσω την ιδέα μου.—«Δέ θαρρείς πως θάτανε καλό να συμφωνήσουν τουλάχιστο όλοι όσοι γράφουν στο «Νουμά» σε μερικά σημεία και να κρατήσουνε μά για πάντα ομοιόμορφους τύπους, σε κάποιες λέξεις που συχνότερα χτυπάνε στο μάτι;» Το ξέρω, πως είναι δύσκολο άκόμα να νομοθετηθη ή όρθογραφία στη γλώσσά μας, κι άκόμα δυσκολώτερο, γιατί όλοι μας θέλουμε να κάνουμε το σοφό και το δάσκαλο και να κολουθούμε καθένας δική μας γραμματική. Μά τέλος πάντων εκεί που ή συνεννόηση είναι εύκολη, ως γίνη κάτι για να μην πολυφαίνεται αυτή ή άναρχία στη γλώσσα: Άξαρνα στο άναφορικό «πώς». Άλλοι το γράφουνε—το παράδειγμα το παίρνω από το ίδιο φύλλο—με όξει κι άλλοι με περισπωμένη. Το ίδιο και το άναφορικό «πού». Το «είναι»· άλλοι είναι κι άλλοι είνε. Το δεύτερο και το τρίτο πρόσωπο της ύποταχτικής άλλοι το γράφουν με η κι άλλοι με ει. Και σε μερικά άλλα που εσείς οι ίδιοι θα τα ξέρετε καλύτερα από μένα. Να κι άλλο ένα. «Καλήτερα ή καλύτερα;» γιατί και με τις δύο γραφές το βλέπω στο «Νουμά». Σ' αυτά άπάνου, θαρρώ πως δε θα ήταν άσκημο να συμφωνούσατε και να δεχόσαστε ένα τύπο, για να μη μπορη να μς πη και κανένας τίποτες. Ά θέλεις ρίξε την ιδέα· ποιος ξέρει τι μπορεί να βγη.

Ένας μπερδεμένος.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

— κ. Περίεργο. Ό «Έσπερινός» γλωσσολόγος κ. Γλάρρρ κάνει πως δέν καταλαβαίνει όσα δέν τονε σφεύρνουν. Έτσι τ'όκανε και με το άνούσιο έπίγραμμα για τον κ. Βαρλέντη που δημοσιέψαμε στο περασμένο φύλλο. Άν είναν άνθρωπος με καλή πίστη, θα θυμότανε πως έδω και τρεις μήνες δημοσιέψαμε ένα έπίγραμμα σατυρικό για τον κ. Παλαμά, σταλμένο από την Κυκκρισσία, που μάς τ'όδωκε ο ίδιος ο κ. Παλαμάς! Περιττή κάθε άλλη εξήγηση.— κ. Ζ. Έλ. Βρίσκατε, λίτε, «μερικά ψεγάδια» στους «Ζωντανούς και Πεθαμένους»; Νέν τα γράψετε, να μάς τα στείλετε και θάν τα δημοσιέψουμε με μεγάλη εύχαρίστηση. Αυτό μάς έλειπε τώρα, να ένθουσιαζόμαστε μονάχα με τα παινέματα!— κ. Ν. Στυ. Καλό. Θα δημοσιευτεί.— κ. Παραξενόπουλο. Όχι δά κ' έτσι! Πάντα καλό κάνει λίγο νερό στο κρασί. Άς λένε. Αυτοί θα βαρεθούνε, όχι έμεις που τους άκούμε και διασκεδάζουμε.

από την άρχιτεχτονική τους για να χτίση άλλους ναούς, ταιριάζοντάς τους προς τις νέες άνάγκες.

Μά και για τί άλλο θα χρησίμευε το παρθένο μάρμαρο που μένει θαμμένο στα ελληνικά βουνά, παρά για να σκαλιστούνε τα καινούρια άγάλματα με τους σκορπισμένους και κομμένους από τώρα όγκους στους κάμπους της άπάνου τους γιομάτους από έρείπια;

D. ΑΣΤΕΡΙΟΤΙΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΛΙΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ ΝΕΥΡΟΛΟΓΟΣ

ΥΦΗΓΗΤΗΣ ΕΝ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 82

ΔΕΞΙΣΤΑΙ 3—5 Μ.

ΑΝΕΜΟΜΑΖΟΜΑΤΑ

1

Μιά κοπέλλα λιγορή,
δίχως πάντα να σαστίση,
δέν μπορούσ' η καπερηή
δυο λογάκια να μιλήση.

Μουπ' η θειά της, μ' άπονιά,
—νάλλιο τόχω να μη ζή,
πάρα δώ στη γειτονιά
νά 'τή βγάλοινε χαζή!

—Θά το γιάνω τὸ φτωχὸ
τὸ κορίτσι σου, κερά μου,
μόνο φέρ' το, μοναχὸ,
στὴ μικρὴ τὴν κάμαρά μου.

Τὸ κορίτσι τὸ καλὸ
κάθει' ἤουχο στὴν κόχη...
τὰ ματάκια του φιλιῶ
καὶ αὐτό... δὲ λέει ὄχι!

'Απ' τὰ μάτια τὸ φιλι
τὸ πηγαίνω στὰ χειλάνια,
κι ἀπὸ κεῖ, σὰ δὲ μιλεῖ,
στὰ ξανθὰ του τὰ μαλλάνια.

Τὶ νὰ πῶ! ἡ τροπαλὴ
κοπελλούδα, ποῦ δὲν κραίνει,
μὲ τὸ τρίτο μου φιλι
καὶ κουφὸ θὰ ξεκουφαίνει!

Μὲ τὸ τέταρτο, μὲ τᾶλλα,
ἡ ἀνήξερη σὲ δλα
ξέρει καὶ τὰ πιὸ μεγάλα,
γίνεται ἡ πιὸ μαριόλα!

2

'Ο δέσποτας ὁ δόλιος
γυρεύοντας ν' ἀγιάση,
ποτέ του μ' ἤουχία
δὲν πῆγε νὰ πλαγιάση.

Τὰ μίση καὶ τὰ πάθια
τοῦ κόσμου συλλογιώτανε
λὲς ἔπεφτε σ' ἀγκάθια
καὶ διόλου δὲν νοιμώτανε!

'Ερχότανε ἡ μέρα
μὰ δλα ἦσαν μαῦρα
ἀγνάντενε δλοῦθε
τῆς νόλασης τῆ λαύρα

καὶ ἄρχισε μενάτοιες
καὶ προσευχὲς νὰ κίνη,
μὰ λίγο ἀπ' τὴ νῆστεια
ὁ μαῦρος νὰ πεθάνη!

Μιά μέρα—δὲν τὸ ξέρω
πῶς ἔγεινε τὸ θάμα—
τὸ δέσποτα τὸ γέρο
τὸν εἶδαν... ἄλλο πρᾶμα!

Δὲν ἔκλαιγε σὰν πρῶτα,
πνιμένος μὲς' τὴν ἔγνοια
γελοῦσε, τραγουδοῦσε,
σὰ νᾶκουσε τὰ γένεια!

Καὶ λένε πῶς μολόγησε
κρυφὰ στὸν Παπαγιάννη,
πῶς βόηκε τὸν παράδεισο
κρυμμένο... στὸ φουστάνι!

3

Τάχα τὸ φεγγάρι
ἔχει τόση χάρη
δοση ἢ ματιά σου;
Μήπως τὸ λουλουδι
ἄσπρο μ' ἀγγελουδι,
ἔχει τὴ θωριά σου;

Μήπως τ' ἀηδονάκι
μ' ἕνα σου λογάκι,
φῶς μου, δὲ σπαίρνει;
Μὰ καὶ τὴν τικινίδα
κίτρινη τὴν εἶδα
μπρὸς σου, δὲ σοῦ βγαίνει!

Μ' ὄλη σου τὴ γλόκα,
μ' ὄλο σου τὸ νάζι,
ᾄμε! ποῦ σὲ βροῖμα
κ' ἔπαθα μαράζι!

4

Σύρε καὶ χάσου ἀρχοντιά
μὲ τὰ χρυσὰ σκολίδια!
Ζῆσε, καῦμένη λεβεντιά,
μὲ γέλοια καὶ παιχνίδια!

Τὰ κορίτσια τὰ καλὰ
ὁ καθένας τὰ φιλιᾷ!
'Οξω, μωρὲ, κακὴ καρδιά
κ' ἡ νηότη μας ἀνθίζει
φέρτε νὰ πιούμε, βρε παιδιά,
κι ὁ κόσμος δὲς γυρίζη!
Κρασάκι ρεσιναίτο
μὲ κάνεις ἄνω κάτω!

JUDAS ERRANT

ΦΙΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Πόλη. 8 του 'Απρίλη 1905.

'Αγαπητέ μου φίλε,

... Μιά μέρα ἤμουν στὸ βαπόρι. Καὶ στὸ χωστὸ, ποῦ κάθουμουν κρυμμένοι γιὰ νὰ πορευθῶ τις μπαταρίες τοῦ ἀνέ μου, μὲ διακρίνει ἕνας καλὸς μου φίλος. Δὲν μπόρεσα νὰ καταλάβω τί τρέχει, γιὰτὶ χαρὰ μεγάλη ζουγραφίστηκε στοῦ φίλου μου τὰ μάτια. Σὰν νᾶλεγαν ἐτι ἀπ' τὸ Θεὸ ἂν τὸ ζητούσα δὲ θὰ εἰδρίσκα τόσο σύγκαιρα. Μὲ πλησιάζει καὶ βγάζοντας θριαμβευτικὰ ἀπ' τὴν τσέπη του τὸ φύλλο τῆς ἡμέρας—ἔλασα νὰ σοῦ τὸ πῶ ἀπὸ τὰ πρὶν ἐτι οἱ ἐφημερίδες μας ἐδῶ δὲν ἔχουν διαφορὰ ἀναμεταξύ τους καὶ γιὰ αὐτὸ δὲ θὰ σοῦ σημειώσω τὰ ὀνόματά τους—, φρέσκο φρέσκο, μὲ τὴν μυρωδιὰ ἀκόμη τοῦ τυπογραφείου καὶ τῆς ἐπιστημότητος, μοῦ δείχνει ἕναν τίτλο ἀρκετὰ τρομαχτικὸ: «'Ο De Amicis περὶ Γλώσσας.—Συμβουλαὶ ἐξ 'Ιταλίας». Σκιαχτήκαὶ 'Ο De Amicis, ὁ δημοτικώτατος συγγραφεὴς τῆς 'Ιταλίας, ὁ χαριτωμένος δηγηματογράφος τοῦ στρατιωτικοῦ βίου, ὁ φημισμένος περιηγητῆς καὶ περιγραφεὴς τῶν Πρωτευουσῶν, δημοσιεύει γλωσσικὸ ἄρθρο! 'Η δικὴ μας ἐφημερίδα, τὸ βρίζει ταιριαζόμενον μὲ τὸ δικὸ μας τὸ ζήτημα, ἀφοῦ τὸ ξαναδημοσιεύει, ἀφοῦ τὸ θεωρεῖ «συμβουλὴ»! Μπορεῖ νᾶχη ἄδικο; ὁ Θεὸς νὰ φυλάξη! Σπουδαῖο λοιπὸν τὸ πρᾶμα.—Καὶ βέβαια!

Δὲν ξέρω τί θακάμνες ἂν ἦσουν στὴ θέση μου. 'Εγὼ ὅμως σὰν καλὸς χριστιανὸς ποῦ εἶμαι, σὰν ἄνθρωπος ποῦ θάλω ἀπὸ παντοῦ νὰ ὠφελιοῦμαι, τὸ διάβασα μὲ προσοχὴ τὸ ἄρθρο ἐκείνο πρὸς μεγάλην τοῦ φίλου μου, καὶ κατόπι καὶ δικὴ μου, εὐχαρίστηση.

Πόσο ἤθελα νὰ σοῦ τὸ ἀντιγράψω ἐδῶ, πέρα καὶ πέρα. Χαμένος πόνος! Πρῶτο καὶ κύριο δὲν εἶναι μικρὸ γιὰ νὰ τὸ περιλάβω μέσα στὸ γράμμα μου. Καὶ ἔπειτα δὲν ἔχω τὴν εἰδεία τῆς ἐφημερίδας μας. Θὰ τολμοῦσε ἐσὺ νὰ παραδιάσης δικαιώματα ἀναγνωρισμένα; 'Εγὼ δὲν τῶκαμα ποτέ μου. Γιαυτὸ λοιπὸν θὰ σοῦ συνοψίσω τὸ περιεχόμενον ὅσο μπορέσω μὲ λιγώτερα λόγια. Φυσικὰ αὐτὰ δὲ μᾶς χρειάζονται. Μᾶς χρειάζεται τὸ συμπέρασμα, ποῦ θὰ βγάλουμε κατόπι.

Τὸ ἄρθρο ὄλο ἦτανε γράμμα σταλμένο εἰς νὰ, ποῦ ἀρχίζε, φαίνεται, νὰ συγρᾶφη. Τὸν συμβουλεύει, ἐξορκίζοντάς τον σ' ἐτι εὐγενικώτερο ἔχει μέσα του ὁ ἄνθρωπος, νὰ μὴ γράφη τὴ διάλεκτο τοῦ τόπου του, τῆς ἰπαρχίας του, ποῦ οἱ ἄλλοι δὲν τὴν καταλαβαίνουν, μὰ τὴν μιὰ, τὴν κοινὴ, τὴν παραδεγμένη, ποῦ ὄλο τὴν ἐννοοῦν καὶ ὄλο αὐτὴνε γράφουν. Δὲ φαντάζεσαι, φίλε μου, μὲ πόση ἀγάπη, μὲ πόση τρυφερότητα τᾶλεγε αὐτὰ τοῦ νέου. «'Ολοί μας ἀγαποῦμε τὴν 'Ιταλία, ἔλεγε. 'Ολοί μας πολεμοῦμε καὶ θυσιαζόμεστε γιὰ τὴ δόξα τῆς. Καὶ τὴν ἀγάπη τούτη παντοῦ τὴν δείχνουμε, εἴτε πολεμοῦμε εἴτε δουλεύουμε εἰρηνικὰ, εἴτε ὀμιλοῦμε, εἴτε καὶ γράφουμε. Κι ἐγὼ πόσο τὴ λατρεύω τὴν πατρίδα μου! Τὸ ἴδιο καὶ σὺ; Μὰ τότε κάμε δ,τι κάμουν ὄλο. Τότε μὴν καταστρέφης δ,τι σοῦ κληροδότησε ἡ παράδοση, μὴ θέλῃς νὰ ταραζῆς καθεστῶτα καὶ πράματα ἀπὸ ἀπλῆν ἰδιοτροπία. Παραδέξου δ,τι τόσα χρόνια τώρα οἱ πατέρες μας ἔχουνε παραδεχτῆ καὶ ἔχουνε ἐφαρμάσει. Γράψε δ,τι σήμερα γράφει ἡ 'Ιταλία ὄλη καὶ ἐννοεῖ, κι ὄχι τὴν ἰδιωματικὴν τοῦ τόπου σου γλώσσα, ποῦ ἄλλοῦ δὲν τὴν μεταχειρίζονται, δὲν τὴν γράφουν. Τέτοια ἔλεγε τοῦ νέου. Δὲν ξέρω ἂν αὐτὸς ἔβαλε γνώση. 'Εμεῖς πρέπει νὰ βάλουμε. Γιὰ μᾶς τὸ συμπέρασμα εἶναι μεγάλο, ἐξαισιο, σωτήριο. 'Οριστικὰ βέβαια δὲν λύνει τὸ ζήτημα, σὰ νὰ ποῦμε μὲ μιὰ μαχαίρι. 'Εμμεσα ὅμως, πολλὰ τὰ ἀποτελέσματα. 'Αρκεῖ νὰ φωτιστοῦμε, ἀρκεῖ νὰ προσέξουμε στὰ γραφόμενα. 'Αρκεῖ νὰ παραδεχτοῦμε τὴν κοινὴ, τὴ γλώσσα τῶν βιβλίων, ποῦ ὄλο τὴ γράφουμε, ὄλο τὴν ἀγαποῦμε, τὴν καθαρεύουσα τέλος πάντων. 'Εννοεῖς; 'Ο 'Ιταλὸς συμβουλεύει τὸ νῆο νὰ γράφη δ,τι μιλεῖ καὶ καταλαβαίνει, καὶ φυσικὰ γράφει ὄλη ἡ 'Ιταλία. Γιὰ μᾶς τὸ συμπέρασμα νὰ γράφουμε δ,τι δὲν καταλαβαίνει ἡ 'Ελλάδα, δ,τι ποτέ τῆς δὲ μιλεῖ!

— Μὰ αὐτὰ εἶν' ἀντίφαση! Εἶναι ἀντίθετα!—Διόλου. 'Επειδὴ σοῦ φαίνονται ἴσα ἴσα ἀντίθετα γιὰ αὐτὸ εἶναι συμφωνότατα. Καὶ θὰ σ' ἀποδείξω. Ἐλέγε μὲ. Ὑπαγόμαστε στοὺς βίβλους ἱστορικοὺς νόμους, ποῦ κανονίζουν τὴν ἀκμὴ καὶ τὴν παρακμὴ τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν ἔθνων;—'Οχι. Ποτέ!—Λοιπὸν ἀποτελοῦμε; ἐξαιρέση, καὶ εἰς μόνον δὲν κάνουμε ἐξαιρέση, ἐτι τίποτα ἀπολύτως δὲν ἀφήνουμε χωρὶς νὰποτελοῦμε ἐξαιρέση;—Βεβαίως!—'Ὅστε ἐξαιρετικοὶ ὄντας σὲ δλα, σὲ δλα ἀντίθετοι εἴμαστε μ' αὐτούς. Δηλ. ἐκεῖνοι μαῦροι, ἐμεῖς ἄσπροι, ἐκεῖνοι μικροὶ ἐμεῖς μεγάλοι, ἐκεῖνοι βάρβαροι ἐμεῖς πολιτισμένοι, ἐκεῖνοι ἄδοξοι ἐμεῖς δοξασμένοι;—Ναί.—Τώρα πρόσεχε νὰ μὲ ἐνοήσης. Εἶπες δ,τι εἶναι ἀντίθεση νὰ γράφουν οἱ 'Ιταλοὶ δ,τι ἐννοοῦν κι ἐμεῖς δὲν ἐννοοῦμεν! Μὰ ἡ ἀντίθεση αὐτὴ σχετίζεται κατ' εὐθὺν λόγον πρὸς τις ἄλλες ἐξαιρέσεις ποῦ εἴπαμε, ἢ κατ' ἀντίστροφον;—Κατ' ἀντίστροφον βέβαια.—'Ε λοιπὸν! Τὴν ἀντίστροφον αὐτὴν ἀντίθεση πρόσθεσι τὴν στὴν πρώτη, τί θὰ βγάλῃς;—'Εφαρμογὴ!—Βέβαια, ἐφαρμογὴ καὶ συμφωνία! Κι ἂν διατάξῃς κάπως νὰ τὸ παραδεχτῆς πιάσε στὸ σπῆτι σου καὶ δοκίμασε μ' ἀλγεβρικοὺς ἀριθμούς. Τὸ ἴδιο συμπέρασμα θὰ ἔχης. Καὶ βέβαια! Γιὰ φαντάσου νὰ παραδεχοῦμαστε κι ἐμεῖς τίς δικές σας ἰδέες! Νὰ γράφουμε ὅπως μιλοῦμε! Νὰ παραβιάζουμε κανόνες καὶ ἐξαιρέσεις! Νὰ καταδικάζουμε ὀλέκληρη ἱστορία, παρασμένα μεγαλεῖα καὶ ἀνάγκυχα παραδόσεις! Νὰ καταβαίναμε ἀπ' τὸν πύργο, ὅπου μᾶς ἀνέβασε ἡ εὐγένεια καὶ ἡ πατραγαθία στὸ παλιοκάλυθο τοῦ βούρκου καὶ τῆς χυδαιότητος! Νὰ σκεφτούμαστε σὰν τὸν λαὸ, σὰν αὐτὸν νὰ γράφαμε καὶ νὰ ὀμιλοῦσαμε!

Δὲ μοῦ λὲς πόσες παράδες κάνει στὰ μάτια σου ὁ λόγος; Καὶ δὲν κοκκινίζεις διόλου, δὲν αἰστανέσαι τὸ παρρηκρὸ, κηρύχοντας τὸν ἑαυτὸ σου σκλάβο του; Ξευτιλιζοντας τὸ ἐγὼ σου, τὴν ἀνατροφή σου, τὴν μόρφωσή σου; Τσαλαπατώντας τὸ κύρος σου καὶ ἀναγνωρίζοντας αὐτὸν νομοθέτη; λησμονώντας τέλος τὸ ρητὸ ἐπίς μου ποῖν μισαῖς νὰ σοῦ πῶ ποῖς εἶσαι;

Εἶδες ποτέ πρίγκηπα νὰ ντυθῆ, τοῦ ζητιάνου τὰ ρούχα; Εἶδες καὶ γύφτο νὰ φορέση καινούριο βρακί; 'Ὅτε τὸ εἶνα οὔτε τὸ ἄλλο γίνεται. 'Ὅτε οἱ ὁμορφες, οἱ ἀψηλὲς ἰδέες θὰ ἐκφραστοῦν μὲ χωριάτικη, μὲ βρώμικη, μὲ τοσπάνικη γλώσσα. 'Ὅτε αὐτὴ πάλι θὰ θρονιστῆ ἐκεῖ ποῦ καλοκάθησε ἡ χάρη καὶ ἡ εὐγένεια. Μὴ σὲ μέλλει.

Μπορεῖς νὰ χαμογελᾷς μέσα σου. Μὰ ἐγὼ θὰ σοῦ δείξω ἕνα ἕνα πόσο σάπια εἶναι τὰ δικὰ σας ἐπιχειρήματα. Βοηθός μου θάχω τις ἐφημερίδες μας, καθὼς σοῦ εἶπα, καὶ ὄλη μας τὴν ἄλλη φιλολογικὴ κίνηση, ποῦ καθαρά καὶ ἐξήτερα μᾶς δείχνουν τὸν δρόμο ποῦ πρέπει νὰ τραβᾶμε.

Ποτέ μου δὲν ἔλιψα, καὶ στὸ ἔρχομαι στὴν παλιά μας φίλια, ἐτι ἀπ' ἐδῶ πάλι, ἀπ' τὸν ἀφθαλμὸν πα-

σῶν τῶν πόλεων ἦσαν πεπωμένοι νὰ δῆτε τὴ φῶς τὸ ἀληθινὸ, ὑπερ' ἀπὸ τόσον χρόνιον αὐτοδιοίκησης καὶ πνευματικῆς λευτερίαις. Πῶς ἀλλάζουν τὰ πράγματα! Πῶς ἀλλάζετε καὶ σὲς κάθε λίγο! Μακάριος ἔγωγ' οἱ συντοπίτες μου ποὺ σταθεροὶ καὶ ἀκλόνητοι στὰ πάτρια ἐμμένουμε καὶ βαδίζουμε ἀπαράστρατα τὸ μονοπάτι τῆς προγονικῆς μας δόξας!...

Γεῖά σου.
ΔΑΜΩΝΑΣ

Ο.ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Στὸ ἄρθρο «οἱ μίσχ πλανήτες» τοῦ περασμένου φύλλου, σελίδ. 3, στήλ. 2, ἀρχὴν 7, μεταμορφώθηκε ὁ μαθηματικὸς ἀστρονόμος καὶ δὲ βγαίνει ἡ ἔννοια.

— Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὁ παράγραφος πρέπει νὰ διαβαστεῖ ἔτσι: «Κι' ὁ μαθηματικὸς (ὄχι ὁ ἀστρονόμος) τίς μέτρησε μουρμουρίζοντας ὅμως πῶς τί σημαίνει, ἡ ἀλαργάδα δείχνει μοναχὰ ὡς πόσο ἔφταιξε ὁ Ἔγχεας».

— Κίςιος διαβάζοντας τὰν ἀνεπιτήρητα ἄρθρα ποὺ δημοσιεύτηκαν αὐτὲς τὲς μέρες γιὰ τὸ Χριστό, ἔλεγε:

— «Χειρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς Ἑβραῖοι οἱ Ἀθηναῖοι φημεριδογράφοι! Οἱ Ἑβραῖοι τὸν σταυρώσανε, μὰ τοῦτο δὴ οἱ ἀντίχριστοι τὸν κάνανε ἀνάγνωσμα!»

— Βγῆκε καὶ τὸ λεύκωμα τῶν «Ἀτθίδων» τοῦ κ. Νίη, γιομᾶτο ἀπὸ εἰκονογραφημένα ποιήματα.

— Σεφυλλίζοντας τὸ κανεὶς μακαρίζει τὲς Ἀτθίδες ποὺχοῦν τὸ εὐτύχημα νὰ ὑμνηθοῦν ἀπὸ ἕναν τέτιο ἀριμάνιο ποιητῆ, μὰ περισσότερο μακαρίζει τοὺς πατέρας κα τοὺς ἄνδρες τοὺς.

— Μόνο πεντακάσιων δραμῶν ζημιὰ ἔγινε στὴ φάμπρικα τοῦ Κολοσοῦκα στὸν Περαιὰ ἀπὸ τὴν πυρκαγιά, κα ὅμως οἱ ἐφημερίδες τὴν ἄλλη μέρα μᾶ: εἶπαν πῶς ἡ ζημιὰ εἶτανε πάνου ἀπὸ ἑκατὸ χιλιάδες κα πῶς καήκανε καὶ τρεῖς ἀνθρώποι!..

— Φανταστῆτε τώρα πόσο ἀληθινὸς εἶναι οἱ εἰδήσεις ἀπὸ μακρυνότερα μέρη, ποὺ κάθε τόσο μὲ ἰδίαίτερα τηλεγραφήματα μᾶς τὲς σεφέρουνε.

— Μερικὲς ἐφημερίδες μᾶς γράφοντες γιὰ τὸ Κρητικὸ ζήτημα διαιροῦνε τοὺς Ἕλληνας εἰς δύο κατηγορίας: Σὲ προδότες καὶ πατριώτες

— Προδότες, σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τους, εἶναι ὅσοι συμβουλεύουν τοὺς Κρητικούς νὰ καθίσουν φρόνιμα. Καὶ πατριώτες, ὅσοι φωνάζουν πῶς πρέπει τὸ Θέρισο νὰ κηρύξει τὸν πόλεμο στὴν Εὐρώπη.

— Ἄν τοὺς διαιροῦσανε εἰς φρόνιμους καὶ εἰς τρελλοὺς, δὲ θὰ μπορούσανε νὰν τοὺς καὶ κανέναν τίποτα.

Ο ΙΔΙΟΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐντοκοὶ καταθέσεις

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δέχεται ἐντόκους καταθέσεις εἰς τραπεζικὰ γραμματῖα καὶ εἰς χρυσόν, ἧτοι εἰς φράγκα καὶ λίρας στεργίνας ἀποδοτέας εἰς ὠρισμένην προθεσίαν ἢ διαρκείας Αἰ εἰς χρυσὸν καταθέσεις καὶ οἱ τόκοι αὐτῶν πληρώνονται εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα εἰς 8 ἐγένετο ἡ καταθέσεις, εἰς χρυσὸν ἢ δι' ἐπιταγῆς ὄψεως (chèque) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἐπιταγῆν τοῦ ὁμολογιούχου.

Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὁμολογιῶν πληρώνονται ἐν τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι καὶ τῇ αἰτήσῃ τοῦ καταθέτου εἰς τὸ Ὑποκαταστήματι τῆς Τραπεζῆς, ἐν Κερκύρα δέ, Κεφαλληνίᾳ καὶ Ζακύνθῳ διὰ τῶν ὑποκαταστημάτων τῆς Ἴονικῆς Τραπεζῆς.

Τόκοι τῶν καταθέσεων

1	1)2	ταῖς 0)0	κατ' ἔτος διὰ καταθ. 6	μηνῶν
2		0)0	» » » 1	ἔτους
3	1)2	» 0)0	» » » 2	ἔτων
2		» 0)0	» » » 4	ἔτων
4		» 0)0	» » » 5	ἔτων

Αἱ ὁμολογίαι τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκδίδονται κατ' ἐκλογὴν τοῦ καταθέτου νομαστικῶς ἢ ἀνόνομος.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ 31 ΜΑΡΤΙΟΥ 1905 ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Εἰς μεταλλικόν
Ταμείον }
 • Τραπεζικὰ γραμματῖα Ἴονικῆς Τραπεζῆς
 » Κερματικὰ » δίδραχμα καὶ μονόδραχμα
 Ἐξωτερ. λογαριασμοί. (Ἀντίτιμον μεταλλ. εἰς τὸ ἐξωτερικόν
 (Προῖον ἐκδοθέντος Ἐθν. Δαν. εἰς χρ. Ἐλ. Σι-
 δηρ. 4 ο]ο τοῦ 1902
 Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκαστικῆ κυκλοφ. τραπ. γραμ.
 » » » διδραχμῶν καὶ μονοδραχμῶν
 Ὁμολ. Ἐθνικῶν δανείων (Εἰς χρ. δρ. 23,767,036.80
 (» τραπ. γραμ. » 29,103,162.74
 Προεξοφλήσεις
 Κ. θυστηρήσεις προεξοφλήσεων
 Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρω χρηματογρ.
 Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρω ἐμπορευμάτων
 Δάνειον πρὸς τὴν Στασιδ. Τράπ. ἐπ' ἐγγυήσῃ τοῦ Κράτους.
 Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ
 Δάνεια εἰς δῆμους λ)μένας, καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα
 Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας
 Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτημ. καὶ γραμ. Πρ. Τραπ.
 Ἡπειροθεσσαλίας
 Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους Ἐταιρίας
 Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης
 Τοκομερίδια ἐν γένει
 Καταστήμ. Τραπεζ. καὶ κτῆμ. ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων
 Ἀπαιτήσεις ἐπισημασθεῖς
 Ἐξόδα ἐγκαταστ. (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τραπεζ. γραμματίων)
 Ἐφοροὶ λογαριασμοὶ
 Ἐγγυήσμοι τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ
 πηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν
 Λογαριασμοὶ ἐξαγ. συμμετοχῆς Κυβερνήσε. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμμ.
 Ἐξαγορὰ προνομίου Προνομ. Τραπεζῆς Ἡπειροθεσσαλίας
 Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου (εἰς τραπ. γραμματῖα
 Διάφορα

31 Μαρτίου 1905	28 Φεβρουαρίου 1905
1,971,937.54	2,046,181.69
66,450.	163,710.—
1,223,401.—	1,152,325.—
23,579,516.56	23,969,084.32
20,962,688.83	21,459,615.83
68,778,574.42	68,778,575.42
11,250,000.—	11,250,000.—
52,870,199.55	52,780,304.80
20,487,947.06	19,726,552.02
2,829,544.46	3,009,407.74
14,037,076.44	14,996,809.84
541,909.15	1,258,845.95
2,450,542.22	2,640,925.27
55,274,923.43	54,848,300.88
42,545,846.39	42,655,953.59
10,995,414.54	9,819,998.39
4,372,071.19	4,938,859.54
3,304,770.—	3,304,770.—
1,500,000.—	1,500,000.—
1,831,799.75	
80,988.62	98,857.87
8,240,011.10	8,292,537.37
2,604,262.91	2,632,345.40
1,628,324.27	1,625,756.17
2,531,949.72	2,551,214.51
4,027,240.20	5,747,339.24
45,620.75	1,834,462.75
1,720,320.—	1,720,320.—
1,280,000.—	1,280,000.—
500,000.—	500,000.—
566,843.35	366,176.73
364,570,164.45	367,036,430.84

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν Κεφάλαιον
 Ἀποθεματικὰ κεφάλαια
 Τραπεζικὰ γραμματῖα ἐν κυκλοφορίᾳ:
 I Διὰ λ)σμῶν τῆς Κυβερνήσεως δρ. 68,778,575.42
 II » » Τραπεζῆς 46,829,154.62
 Κερματικὰ γραμματῖα δίδραχμα καὶ μονόδραχμα
 Καταθέσεις ἀνευ τόκου εἰς μεταλλικόν
 Καταθέσεις ἀνευ τόκου
 Ἐπιταγαὶ πληρωταὶ
 Μερίσματα πληρωτά
 Καταθ. Δημοσ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν ΒΦΜ' νόμον
 Διεθν. Οἰκ. Ἐπιτροπῆ λ)σμοὶ καταθ. ἐκ δημ. δρ. 527,176.91
 ὑπεγγ. προσ. (Εἰς χρυσ. » 3,970,599.23
 (» τρ. γρ. »
 Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν
 » » » τραπεζικὰ γραμματῖα
 Καταθέσεις Δημοσίου εἰς χρυσόν
 Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζ. γραμματῖα.
 Ἐντ. κατὰθ. Δημ. εἰς χρ. διὰ τὴν κατασκ. Σ. Π.-Δεμερλή-Συνόρ.
 » » » τραπ. γραμματῖα
 Καταθέσεις Δημοσ. εἰς τραπεζ. γραμμ. κατὰ τὸν Νόμον ΒΨΕ'
 Καταθ. ἔντοκοι.
 Λαχειοφόρον δάνειον Τραπεζῆς
 Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπεζῆς
 Καταθέσεις Ταμειουτηρίου
 Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ
 Συμμετοχὴ Τραπ. Ἴονικῆς καὶ Ἀθηνῶν εἰς Δαν. Σταφ. Τραπεζῆς
 Διάφοροι λογαριασμοὶ
 Διάφορα.

20,000,000.—	20,000,000.—
13,500,000.—	13,500,000.—
115,607,730.04	118,311,725.43
11,250,000.—	11,250,000.—
3,824,432.37	3,752,347.16
16,443,947.74	15,885,643.60
625,138.74	863,350.79
408,585.—	511,240.—
283,749.94	283,749.94
4,497,776.14	3,684,337.37
	59,494.45
431,465.60	517,953.55
166,411.64	968,469.40
10,367.98	810,367.98
20,962,688.83	21,457,615.83
258,989.21	315,857.21
5,612,166.15	5,612,166.15
75,593,438.76	74,328,450.97
45,966,690.—	45,966,690.—
20,493,600.—	20,495,200.—
1,531,422.—	1,699,704.—
72,000.—	5,000.—
4,042,313.21	3,885,569.85
1,127,891.87	1,215,761.07
1,913,349.23	1,625,736.—
364,570,164.45	367,036,430.84

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Ἀπριλίου 1905

Ὁ Διευθυντῆς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ